

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu • Työelämä • 13/2017

Itsensätyöllistäminen ja jakamistalous työelämän murroksessa

Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 13/2017

Itsensätyöllistäminen ja jakamistalous työelämän murroksessa

Työ- ja elinkeinoministeriö

ISBN:978-952-327-201-9

Helsinki 2017

Kuvailulehti

Julkaisija	Työ- ja elinkeinoministeriö	15.2.2017	
Tekijät	Marika Koramo, Janika Keinänen, Olli Oosi ja Mikko Wennberg/ Owal Group Oy		
Julkaisun nimi	Itsensätyöllistäminen ja jakamistalous työelämän murroksessa		
Julkaisusarjan nimi ja numero	Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 13/2017		
Diaari/ hankenumero	TEM/884/13.01.01/2016	Teema	Työelämä
ISBN painettu		ISSN painettu	
ISBN PDF	978-952-327-201-9	ISSN PDF	1797-3562
URN-osoite	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-201-9		
Sivumäärä	104	Kieli	Suomi
Asiasanat	Itsensätyöllistäminen, jakamis- ja alustatalous, työelämän murros		
Tiivistelmä	<p>Selvityksessä tarkastellaan itsensätyöllistämisen nykyistä laajuutta ja kasvunäkymiä Suomessa sekä jakamis- ja alustatalouteen perustuvan itsensätyöllistämisen merkitystä tulevaisuuden työmarkkinoilla.</p> <p>Selvitys perustuu itsensätyöllistämistä sekä jakamis- ja alustataloutta käsitteleviin tutkimuksiin, tilastotietoihin, selvityksessä toteutettuun itsensätyöllistäjien kyselyyn, asiantuntijahaastatteluihin sekä työpajaan. Selvitykseen on koottu itsensätyöllistäjien kehittämisehdotuksia julkisille palveluille sekä lainsäädännölle. Lisäksi esitetään suosituksia työ- ja elinkeinopalvelujen kehittämiseksi jatkossa.</p> <p>Selvityksen tulokset osoittavat, että itsensätyöllistämisen uudet muodot haastavat monelta osin perinteisen työelämän käsitteistöä sekä olemassa olevaa lainsäädäntöä, erityisesti itsensätyöllistäjien sosiaali- ja työttömyysturvaan liittyen. Laskutuspalvelujen käyttäjien määrä on kasvanut viime vuosina ja merkittävä osa itsensätyöllistäjistä aikoo hyödyntää niitä myös jatkossa. Digitaalisia työnvälitysalustoja hyödyntäviä itsensätyöllistäjiä on toistaiseksi vähän, mutta niissä nähdään olevan merkittävää kasvupotentiaalia tulevaisuudessa. Työ- ja elinkeinopalveluiden näkökulmasta keskeistä on tukea jakamis- ja alustatalouteen liittyvän yritystoiminnan syntymistä ja tiedostaa tällainen toiminta yhtenä uutena yrittäjyyden ja työllistymisen muotona.</p>		
Kustantaja	Työ- ja elinkeinoministeriö		
Painopaikka ja vuosi			
Julkaisun myynti/ jakaja	Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi Julkaisumyynti: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Presentationsblad

Utgivare	Arbets- och näringsministeriet	15.2.2017	
Författare	Marika Koramo, Janika Keinänen, Olli Oosi och Mikko Wennberg/ Owal Group Oy		
Publikationens titel	Självsysselsättning och delningsekonomi i arbetslivets förändring		
Publikationsseriens namn och nummer	Arbets- och näringsministeriets publikationer 13/2017		
Diarie-/ projektnummer	ANM/884/13.01.01/2016	Tema	Arbetsliv
ISBN tryckt		ISSN tryckt	
ISBN PDF	978-952-327-201-9	ISSN PDF	1797-3562
URN-adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-201-9		
Sidantal	104	Språk	Finska
Nyckelord	Självsysselsättning, delnings- och plattformsekonomi, arbetslivets förändring		
Referat	<p>Utredningen granskar den nuvarande omfattningen av och tillväxtutsikterna för självsysselsättning i Finland samt betydelsen av självsysselsättning baserad på delnings- och plattformsekonomi på framtidens arbetsmarknad.</p> <p>Utredningen baserar sig på undersökningar om självsysselsättning samt delnings- och plattformsekonomi, statistiska uppgifter, en enkät för självsysselsatta personer som gjordes i samband med utredningen, intervjuer med sakkunniga samt en workshop. I utredningen har samlats självsysselsattas utvecklingsförslag i fråga om offentliga tjänster samt lagstiftning. Dessutom presenteras rekommendationer om utveckling av arbets- och näringstjänsterna i fortsättningen.</p> <p>Resultaten av utredningen visar att de nya formerna av självsysselsättning till många delar utgör en utmaning när det gäller begreppen i det traditionella arbetslivet samt för den befintliga lagstiftningen, speciellt när det gäller socialskydd och utkomstskydd för självsysselsatta. Antalet användare av fakturerings tjänster har ökat under de senaste åren och en stor del av de självsysselsatta tänker utnyttja tjänsterna även fortsättningsvis. Än så länge finns det få självsysselsatta som utnyttjar digitala arbetsförmedlingsplattformar, men där ses en betydande tillväxtpotential i framtiden. Med tanke på arbets- och näringstjänsterna är det av central betydelse att uppkomsten av företagsverksamhet i samband med delnings- och plattformsekonomi stöds och att sådan verksamhet identifieras som en ny form av företagande och sysselsättning.</p>		
Förläggare	Arbets- och näringsministeriet		
Tryckort och år			
Beställningar/ distribution	Elektronisk version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Beställningar: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Description sheet

Published by	Ministry of Economic Affairs and Employment		15 February 2017
Authors	Marika Koramo, Janika Keinänen, Olli Oosi and Mikko Wennberg/ Owal Group Oy		
Title of publication	Self-employment and sharing economy in the changing working life		
Series and publication number	Publications of the Ministry of Economic Affairs and Employment 13/2017		
Register number	MEAE/884/13/01/2001/2016	Subject	Working life
ISBN (printed)		ISSN (printed)	
ISBN PDF	978-952-327-201-9	ISSN (PDF)	1797-3562
Website address (URN)	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-201-9		
Pages	104	Language	Finnish
Keywords	Self-employment, sharing and platform economy, change in working life		
Abstract	<p>The report examines the current extent of self-employment and its outlook for growth in Finland, as well as the significance of self-employment based on the sharing and platform economy in the future labour market.</p> <p>The report is based on studies, statistical data regarding self-employment and sharing economy, a survey aimed at self-employed, expert interviews and a workshop. The report brings together proposals from self-employed people for the development of public services and legislation. In addition, it presents recommendations for the development of employment and business services in the future.</p> <p>The findings of the report show that new forms of self-employment challenge the concepts of traditional working life and existing legislation in many respects, particularly regarding social and unemployment benefits for the self-employed. The number of users of invoicing services has increased in recent years and a significant proportion of self-employed people intend to use them also in the future. At the moment only a few self-employed people use digital matching platforms, but they are seen as having significant growth potential for the future. From the perspective of employment and business services it is critical that emerging entrepreneurial activities related to the sharing and platform economies can be supported, and that this kind of activity can be identified as a new form of entrepreneurship and employment.</p>		
Publisher	Ministry of Economic Affairs and Employment		
Printed by (place and time)			
Publication sales/ Distributed by	Electronic version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Publication sales: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Sisältö

Esipuhe	9
1 Johdanto	11
2 Selvityksen toteutus ja menetelmät	13
2.1 Selvityksen käsitteet.....	13
2.2 Selvityksessä käytetyt menetelmät.....	15
3 Itsensäyöllistäminen ja jakamistalous ilmiönä	18
3.1 Itsensäyöllistäminen ja jakamistalous kirjallisuudessa.....	18
3.2 Jakamistalouden ja itsensäyöllistämisen yleisyys	21
3.3 Digitaaliset alustat.....	22
3.4 Laskutuspalvelut.....	25
3.5 Keitä itsensäyöllistäjät ovat?.....	26
3.6 Jakamistaloudessa toimivat itsensäyöllistäjät.....	28
3.7 Työoikeudellinen kehys.....	31
4 Itsensäyöllistäjät tilastojen valossa	39
4.1 Itsensäyöllistäjien määrän kehitys.....	39
4.2 Itsensäyöllistäjät OECD-maissa.....	43
4.3 Itsensäyöllistäminen jakamis- ja alustataloudessa.....	46
5 Itsensäyöllistäjille suunnatun kyselyn tulokset	47
5.1 Vastaajien taustatietoja	47
5.2 Laskutuspalveluiden käyttäminen	54
5.3 Digitaalisten alustojen hyödyntäminen.....	58
5.4 Itsensäyöllistäjien asema työmarkkinoilla.....	60
5.5 Tyytyväisyys nykyisen kaltaiseen työmuotoon	63
5.6 Itsensäyöllistämisen hyödyt.....	65
5.7 Itsensäyöllistäjien näkemykset tulevaisuudesta.....	69

6	Kehittämissuositukset lainsäädännölle ja julkisille palveluille	75
6.1	Itsensätyöllistäjien kehittämissuositukset lainsäädännölle	75
6.2	Itsensätyöllistäjien kehittämissuositukset julkisille palveluille	77
6.3	Jakamis- ja alustatalouden toimijoiden kehittämissuositukset	80
7	Johtopäätökset	82
8	Kehittämissuositukset	85
	Liite 1: Kyselyn saatekirje, TEM:n tiedote ja kyselylomake	89
	Liite 2: Selvityksessä haastatellut asiantuntijat	102
	Lähteet	103

ESIPUHE

Työelämän muutosten myötä itsensätyöllistämisestä on tullut yhä useammalle vaihtoehto perinteiselle palkkatyölle. Mikroyrittäjyyden ja muiden uuden yrittäjyyden muotojen huomioiminen on keskeisellä sijalla hallitusohjelmassa työllisyyden, uusien työpaikkojen synnyttämisen ja kasvun kulmakivenä. Yrittäjyyspaketin yhtenä toimenpiteenä tehtiin selvitys työttömyysturvan muutostarpeista. Selvitysmiehet Akavan Maria Löfgren ja Suomen Yrittäjien Harri Hellstén ehdottivat vuoden 2016 lopussa julkaistussa raportissaan työttömyysturvajärjestelmään muutoksia, joilla kannustetaan itsensä työllistämiseen pää- tai sivutoimisesti, otetaan nykyistä paremmin huomioon erilaiset työnteon muodot sekä tehdään siirtyminen palkkatyön ja yrittäjyyden välillä joustavaksi. Ehdotuksia viedään eteenpäin vielä tämän vuoden aikana.

Tämän selvityksen tavoitteena on ollut tarkastella itsensätyöllistämisen laajuutta ja kasvunäkymiä Suomessa sekä jakamis- ja alustatalouteen perustuvaan itsensätyöllistämistä erityisesti työ- ja elinkeinopalvelujen ja tulevien kasvupalvelujen näkökulmasta. Selvitykseen liittyi laaja itsensätyöllistäjille suunnattu kysely, jossa kartoitettiin mm. pää- ja sivutoimisten itsensätyöllistäjien profiilia ja työmarkkina-asemaa sekä jakamis- ja alustatalouteen perustuvan itsensätyöllistämisen ja laskutuspalvelujen hyödyntämistä.

Kyselyn vastauksista käy ilmi, että lainsäädäntö asettaa lukuisia haasteita itsensätyöllistäjille – suurimmat niistä liittyivät heikkoon työttömyysturvaan. Työttömyysturvan muutosehdotuksia on tärkeää viedä nopeasti eteenpäin, jotta lainsäädäntö saadaan tukemaan työelämän muutoksia. Ehkä yllättäväkin oli, että kyselyyn vastanneista itsensätyöllistäjistä yksinyrittäjät ja ammatinharjoittajat olivat tyytyväisiä nykyiseen työmuotoonsa eikä suurin osa heistä haluaisi työskennellä palkansaaja-

na. Freelancereista kolmannes ja apurahansaajista puolet ilmoitti olevansa tyytymättömiä nykyiseen työmuotoonsa.

Jakamis- ja alustatalous tuo itsensätyöllistäjille omat haasteensa, mutta myös mahdollisuutensa. Niihin kannattaa tarttua, myös julkisen sektorin. Vaikka jakamis- ja alustatalouden merkitys itsensätyöllistäjille näyttää toistaiseksi olevan vähäinen, sen merkitys uusien työpaikkojen synnyttämisessä kasvaa tulevaisuudessa. Jakamis- ja alustatalous tulee muuttamaan olennaisesti myös työhakua ja rekrytointia. Työn välitykseen ja rekrytointiin suunnattuja digitaalisia alustoja on jo nyt syntynyt runsaasti.

Julkisten palvelujen näkökulmasta haasteena on erityisesti neuvonnan ja palvelujen yhdenmukaistaminen, byrokratian keventäminen ja itsensätyöllistäjien aseman parempi ymmärtäminen – itsensätyöllistäminen tulee nähdä mahdollisuutena eikä uhkana. Koulutusta ja tiedotusta tarvitaan jakamis- ja alustatalouden mahdollisuuksien hyödyntämisestä.

Selvityksen on toteuttanut Owal Group Oy. Tutkimuksen ohjausryhmään ovat tutkijoiden lisäksi kuuluneet neuvotteleva virkamies Tiina Oinonen TEM/TYO (pj), sihteeri Anne Hokkanen TEM/TYO (sihteeri), työmarkkinaneuvos Jarmo Palm TEM/TYO, kehitysjohtaja Kari Rintanen TEM/TYO, neuvotteleva virkamies Tuija Groop TEM/TYO, neuvotteleva virkamies Johanna Laukkanen TEM/TYO, vanhempi hallitussihteeri Timo Meling TEM/TYO, kehittämispäällikkö Jarkko Tonttila TEM/KOY, kaupallinen neuvos Antti Eskola TEM/EIO, erityisasiantuntija Anu Laitinen TEM/TMO ja ylitarkastaja Raimo Puhto TEM/YAO.

Työ- ja elinkeinoministeriö kiittää tutkimuksen tekijöitä ja ohjausryhmää aktiivisista itsensätyöllistämiseen sekä jakamis- ja alustatalouteen liittyvistä keskusteluista. Lämmin kiitos myös kaikille selvitystä varten haastatelluille ja kyselyyn vastanneille.

Helsingissä 31.1.2017

JARMO PALM

Työmarkkinaneuvos

Työ- ja elinkeinoministeriö

1 Johdanto

Vakituisten ja kokoaikaisten työsuhteiden rinnalla ovat yleistyneet erilaiset uudet tavat tehdä työtä. Työelämässä tapahtuvien muutosten seurauksena kasvava osa ihmisistä tekee aiempaa palkkatyötään uudentyyppisissä rooleissa sivu- tai päätoimisesti ns. itsensätyöllistäjinä. Selvityksen tavoitteena on tarkastella itsensätyöllistämisen nykyistä laajuutta ja kasvunäkymiä Suomessa sekä jakamistalouteen perustuvan itsensätyöllistämisen merkitystä tulevaisuuden työmarkkinoilla. Itsensätyöllistämisen ja jakamistalouden ilmiöitä on selvitetty eri näkökulmista. Jakamis- ja erityisesti alustatalouden tilaa käsitellään sekä kirjallisuuskatsauksessa että selvityksen empirisessä osuudessa. Itsensätyöllistäjien tilannetta on selvitetty eri näkökulmista esimerkiksi henkilön työmarkkina-aseman ja tulevaisuuden näkökulmasta. Selvityksessä tarkastellaan itsensätyöllistäjien kautta esiin nousevia ehdotuksia muun muassa TE-hallinnon palvelujärjestelmän ja lainsäädännön kehittämiseksi.

Selvityksen sisältö koostuu seuraavista teemoista:

- Itsensätyöllistäminen ja jakamistalous ilmiöinä ja megatrendeinä
- Jakamistalouden ja itsensätyöllistämisen hyödyntäminen työllisyyden ja kasvun edistämiseksi
- Itsensätyöllistäjien profiili ja työmarkkina-asema
- Yhteenveto itsensätyöllistämisen eri muodoista ja näiden vaikutuksesta henkilön työmarkkina-asemaan ja tulevaisuuden odotuksiin
- Julkista palvelutuotantoa koskevat toiveet
- Itsensätyöllistäjien ja jakamis- ja alustatalouden toimijoiden ehdotukset lainsäädännön kehittämiseksi

Selvityksen toteutusta ja menetelmiä on kuvattu luvussa 2. Luvun alussa on määritelty selvityksessä käytetyt yleisimmät käsitteet. Jakamistaloutta käsitellään kir-

jallisuuteen perustuen luvussa 3. Kirjallisuus sisältää muun muassa kansainvälisiä tutkimuksia jakamistalouden avulla itsensätyöllistäjistä ja heidän piirteistään sekä kansainvälisiä selvityksiä jakamistalouden ja itsensätyöllistämisen trendeistä. Luvussa 3 tarkastellaan myös digitaalisten alustojen ja laskutuspalveluiden hyödyntämistä ja toimintalogiikkaa. Luku 4 sisältää itsensätyöllistäjien tilastokatsauksen. Tässä luvussa tarkastellaan mm. itsensätyöllistäjien määrän kehitystä Suomessa 2000–luvun aikana.

Selvityksessä toteutettiin laaja kysely itsensätyöllistäjille. Kyselyn toteutus onnistui hyvin ja kyselyyn vastasi noin kahden viikon aikana kaikkiaan yli 2 080 pää- tai sivutoimista itsensätyöllistäjää. Kyselystä tiedotettiin työ- ja elinkeinoministeriön tiedotteessa (Liite 1), ja sitä välitettiin eteenpäin mm. liittojen ja työmarkkinajärjestöjen toimesta. Kyselyn saatekirjeessä oli maininta siitä, että kyselyn tuloksia hyödynnetään myös itsensätyöllistäjiin liittyvässä, työttömyysturvan muutostarpeita kartoittavassa selvityksessä.¹ Itsensätyöllistäjien työttömyysturvan muutostarpeita kartoittavan selvityksen ehdotuksia (Löfgren & Hellstén, 2016) tarkastellaan kappaleessa 3.7.

Kyselyn tuloksia raportoidaan pääasiassa luvussa 5. Luvussa tarkastellaan mm. itsensätyöllistäjien työmarkkina-asemaa ja tulevaisuuden näkymiä. Luvussa 5 selvitetään myös laskutuspalveluiden ja digitaalisten alustojen hyödyntämistä itsensätyöllistäjien työssä. Selvityksen tavoitteina on lisäksi ollut selvittää erityisesti julkisten työ- ja elinkeinopalvelujen roolia itsensätyöllistämisen edistämässä sekä antaa suosituksia siitä, miten palveluja tulee jatkossa kehittää jakamistalouden mahdollisuuksia hyödyntämällä. Itsensätyöllistäjiin liittyviä haasteita ja mahdollisuuksia ja itsensätyöllistäjien nimeämiä kehittämisehdotuksia tarkastellaan luvussa 6. Selvityksen johtopäätökset ovat luvussa 7 ja kehittämissuosituksukset luvussa 8.

¹ Työ- ja elinkeinoministeriön tiedote: http://tem.fi/artikkeli/-/asset_publisher/selvityshenkilot-kartoittamaan-itsensa-tyollistajien-tyottomyysturvajarjestelmaa

2 Selvityksen toteutus ja menetelmät

2.1 Selvityksen käsitteet

Itsensätyöllistämisen termiä käytetään kattokäsitteenä kuvaamaan monella tapaa tehtäviä uusia työn ja yrittäjyyden muotoja. Käsite heijastaakin myös työn tekemisen tapojen muutosta ja moninaisuutta.² Itsensätyöllistäminen kattaa erilaisia itsensätyöllistämisen muotoja, joita on avattu seuraavissa kappaleissa. Erilaisia itsensätyöllistämisen muotoja yhdistää työn tekeminen yksin ja itsenäisesti sekä työn yrittäjämäisyys. Tässä selvityksessä itsensätyöllistämisen käsitettä määritellään seuraavassa vielä tarkemmin pää- ja sivutoimisen itsensätyöllistämisen kautta.

Itsensätyöllistämällä tarkoitetaan selvityksessä toimintaa, jossa henkilö toimii **itsensätyöllistäjänä joko pää- tai sivutoimisesti**. **Päätoiminen itsensätyöllistäjä** tarkoittaa selvityksessä henkilöä, joka on vastannut työskentelevänsä päätoimisena 1) yksinyrittäjänä, 2) ammatinharjoittajana 3) freelancerina tai 4) apurahansaajana.³ **Yksinyrittäjällä** tarkoitetaan selvityksessä henkilöä, joka työskentelee itseksään jossakin seuraavista yhtiömuodoista: osakeyhtiö (oy), avoin yhtiö (ay), kommandiittiyhtiö (ky) tai osuuskunta. **Ammatinharjoittajalla/yksityisellä elinkeinonharjoittajalla** tarkoitetaan henkilöä, joka työskentelee omissa nimissään toiminimellä. **Freelancer** tarkoittaa itsensätyöllistäjää, joka ei kuulu edellä mainittuihin vastajaryhmiin, vaan työskentelee esimerkiksi freelancer-verokortilla. Yleistä on, että freelancereilla on samanaikaisesti useampia työnantajia. Freelancereissa oli mukana myös ns. kevytyrittäjiä. **Apurahansaajat** työskentelevät vastaavalla tavalla usein erilaisissa päätöksissä apurahalla joko yhdelle tai useammalle toimeksiantajalle. Itsensätyöllistämisen käsitteen määrittelyn problematiikkaan palataan luvussa 5, jossa tarkastellaan laajemmin itsensätyöllistäjien vastauksia ja selvityksen tuloksia.

² Työ- ja elinkeinoministeriön tarjouspyyntö TEM/884/13.01.01/2016

³ Tässä selvityksessä päätoimisen itsensätyöllistäjän käsitteen määrittely pohjautuu Tilastokeskuksen määrittelmään itsensätyöllistäjästä (ks. Pärnänen & Sutela, 2014) mutta poikkeaa siitä esimerkiksi sen suhteen, että itsensätyöllistäjiksi lasketaan myös ns. kevytyrittäjät.

Selvityksessä haluttiin saada tietoa myös sivutoimisesta itsensätyöllistämisestä. **Sivutoimisilla itsensätyöllistäjillä** tarkoitetaan henkilöitä, jotka ovat päätoimisia palkansaajia, opiskelijoita, työttömiä tai eläkeläisiä mutta työskentelevät tämän ohella sivutoimisesti joko yrittäjänä (jokin yhtiömuodoista oy, ay, ky tai osuuskunta), ammatinharjoittajana, laskutusosuuskuntien kautta tai apurahalla. Sivutoimisten itsensätyöllistäjien työmarkkinatilannetta tarkastellaan raportin luvussa 5. Laskutuspalveluiden hyödyntäminen eli **ns. kevytyrittäjyys** katsotaan selvityksessä yhdeksi itsensätyöllistämisen muodoksi. Kevytyrittäjän käsite on syntynyt laskutuspalveluyritysten myötä ja on puhekielessä kohtuullisen vakiintunut termi. Huomioitavaa kuitenkin on, ettei käsite kuvaa henkilön virallista statusta, ja kevytyrittäjät luokitellaan näkökulmasta riippuen esimerkiksi palkansaajiksi tai yrittäjiksi. Huomattava osa kevytyrittäjistä toimii sivutoimisesti itsensätyöllistäjänä, mutta laskutuspalveluiden kautta työskenteleviä itsensätyöllistäjiä voi olla kaikissa edellä mainituissa ryhmissä. Kevytyrittäjyyttä selvitetään tarkemmin raportin luvuissa 3 ja 5.

Tässä selvityksessä **jakamistaloudella** viitataan laajasti ilmiöön, jossa ihmiset jakavat vajaakäytöllä olevia resurssejaan, tavaroita, palveluita tai ammattitaitoa muiden käyttöön erilaisia digitaalisia alustoja hyödyntäen. Euroopan komissio käyttää ilmiöstä englanniksi termiä "collaborative economy", joka on komission tiedonannossa suomennettu yhteistyötaloudeksi. Komission määritelmän mukaan yhteistyötalouden palvelujen ja omaisuuden jakamista voidaan tehdä joko voittoa tavoitellen tai sitä tavoittelematta (ks. Euroopan komissio, 2016e). Kansainvälisessä keskustelussa termiä "sharing economy" käytetään usein samassa merkityksessä kuin "collaborative economy". Koska ala on vasta kehittymässä, myös termit ovat toistaiseksi vakiintumattomia.

Alustataloudella viitataan yleisimmin digitaalisen alustan kautta tapahtuvaan liiketoimintaan. **Digitaalisilla alustoilla** tarkoitetaan yhteistyötaloudessa toimivia esimerkiksi Airbnb:n kaltaisia alustoja. Alustat nähdään selvityksessä markkinapaikkoina, joissa työn tarjoajat ja työn tilaajat kohtaavat. Tyypillisiä tässä selvityksessä käsiteltyjä digitaalisia alustoja ovat myös työnvälitykseen tähtäävät digitaaliset mobiilialustat. Selvityksessä käytetäänkin molempia termejä **jakamis- ja alustataloutta** osittain synonyymeinä. Luvussa 3 käsitellään jakamis- ja alustatalouden käsitteitä ja ilmiöitä kirjallisuuden pohjalta.

2.2 Selvityksessä käytetyt menetelmät

Selvityshanke käynnistyi kesäkuussa 2016 ja päättyi joulukuussa 2016. Selvityksen toteutusta on kuvattu kuviossa 1. Selvityksessä hyödynnettiin sekä laadullisia että määrällisiä tutkimusmenetelmiä. Selvityksen alussa toteutettiin kattava kirjallisuuskatsaus, jossa perehdyttiin olemassa oleviin selvityksiin ja case-tutkimuksiin liittyen sekä itsensätyöllistämiseen että jakamistalouteen. Painopiste kirjallisuuskatsauksessa oli erityisesti jakamistaloudessa, josta on saatavilla vähemmän tilastotietoa. Kirjallisuus sisälsi muun muassa kansainvälisiä tutkimuksia jakamistalouden avulla itsensätyöllistäjistä ja heidän piirteistään, kansainvälisiä selvityksiä jakamistalouden ja itsensätyöllistämisen trendeistä, Euroopan komission ohjeistusta jakamistaloudesta ja case-pohjaisia tutkimuksia. Tilastokatsauksessa tarkasteltiin Tilastokeskuksen ja OECD:n kautta saatavilla olevia tilastoja itsensätyöllistäjistä.

Kuvio 1. Selvityksen toteutusvaiheet.

Selvityksen tiedonkeruuta varten toteutettiin kysely pää- ja sivutoimisesti toimiville itsensätyöllistäjille. (Liite 1) Kysely toteutettiin sähköisesti avoimen internetsivuston kautta. Kyselyä välitettiin sähköisesti eteenpäin erityisesti sosiaalisen median kautta mm. liittojen ja työmarkkinajärjestöjen toimesta. Kyselyllä haluttiin saada tietoa selvityksen tutkimuskysymyksiin ja sillä kartoitettiin mm. itsensätyöllistäjien profiilia ja työmarkkina-asemaa, itsensätyöllistämisen hyötyjä ja haittoja sekä tulevaisuuden näkymiä. Kyselyn tulosten pohjalta on laadittu mm. yhteenveto itsensätyöllistämisen eri muodoista ja näiden vaikutuksesta henkilön työmarkkina-asemaan ja tulevaisuuden odotuksiin. (ks. kappale 5.7) Kyselyllä selvitettiin myös itsensätyöllistäjien toiveita ja kehittämisehdotuksia julkiselle palvelutuotannolle sekä lainsäädännölle. (luku 6)

Kyselyyn vastasi kaikkiaan 2 087 pää- ja sivutoimisesti työskentelevää itsensätyöllistäjää. Vastaajien ei ollut kyselyssä välttämätöntä vastata kaikkiin kysymyksiin, joten vastausmäärä vaihtelee kysymyksittäin. Saatu kyselyaineisto jaettiin kahteen osa-aineistoon, jossa ensimmäinen sisältää päätoimiset itsensätyöllistäjät ja jälkimmäinen sivutoimiset itsensätyöllistäjät. Analyysin painopiste oli päätoimisissa itsensätyöllistäjissä. Lisäksi aineistoa tarkasteltiin jaoteltuna sen mukaan, mihin itsensätyöllistämisen kategoriaan henkilö itsensä tunnisti. On keskeistä huomioida, että vastaajat saivat itse määrittää itsensätyöllistämisen muodon (esimerkiksi freelancer, yksityinen ammatinharjoittaja). Osalle tämän valinnan tekeminen oli haastavaa – esimerkiksi ns. kevytyrittäjien vastauksia näkyy todellisuudessa todennäköisesti monessa eri kategoriassa.

Kyselyyn vastasi 1 510 päätoimista itsensätyöllistäjää. Otosta voidaan pitää varsin kattavana myös kaikkien neljän eri vastaajaryhmän osalta. Vastaajat jakautuvat itsensätyöllistämisen kategorioihin seuraavasti:

- Yksinyrittäjiä, N=332
- Ammatinharjoittajia, N=739
- Freelancereita, N=364
- Apurahansaajia, N=76

Selvityksen kyselyssä saatiin yhteensä 577 valmista sivutoimisten itsensätyöllistäjien vastausta. Sivutoimisista itsensätyöllistäjistä osa työskentelee samanaikaisesti useammassa muodossa itsensätyöllistäjänä, esimerkiksi sekä apurahansaajana että yksityisenä elinkeinonharjoittajana. Koska henkilöiden oli siten mahdollista valita kyselyssä useampi itsensätyöllistämisen muoto, voi osa yhden henkilön vastauksista näkyä kahdessa itsensätyöllistämisen kategoriassa. Kyselyyn saatiin havaintoja seuraavasti:

- Laskutuspalveluiden kautta työskentelevät, N = 373
- Yksityisenä elinkeinonharjoittajana tai ammatinharjoittajana toimivat, N = 262
- Yhtiömuodossa yrittäjänä toimivat, N = 82
- Apurahansaajat, N = 58

Selvityksessä toteutettiin 10 asiantuntijahaastattelua. Lisäksi Arcadan dosentti Mats Nylund toimi selvityksen asiantuntijakommentaattorina. Selvityksen loppuvaiheessa osallistettiin alustavan analyysin käsittelyyn ja johtopäätösten valmisteluun myös TE-hallinnon asiantuntijoita sekä jakamistalouden toimijoita implikaatioanalyysityöpajan muodossa. Työpajaan osallistui yhteensä noin 30 henkilöä.

3 Itsensätyöllistäminen ja jakamistalous ilmiönä

Tässä luvussa tarkastellaan aikaisempaa itsensätyöllistämistä ja jakamistaloutta koskevaa kirjallisuutta. Alussa tutustutaan aiheetta koskevaan käsitteistöön ja ilmiöön, minkä jälkeen siirrytään käsittelemään mm. ilmiöiden yleisyyttä, digitaalisten alustojen ja laskutuspalvelujen hyödyntämistä ja toimintalogiikkaa sekä itsensätyöllistäjien tyyppiäpiirteitä. Viimeisessä alaluvussa tarkastellaan itsensätyöllistäjien työuudellista kehystä.

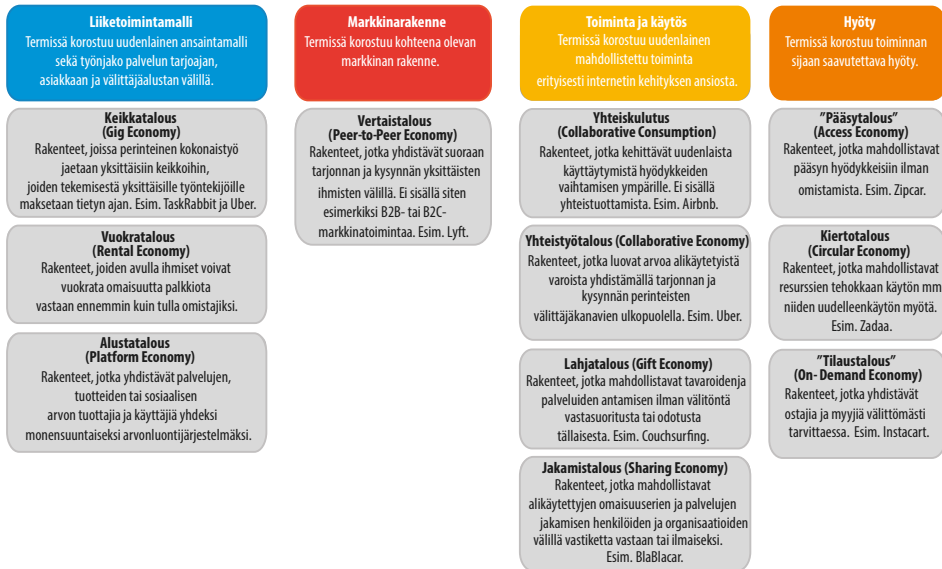
3.1 Itsensätyöllistäminen ja jakamistalous kirjallisuudessa

Itsensätyöllistäminen jakamis- ja alustataloudessa on ilmiönä ollut viime vuosina yhä yleisempi julkisen keskustelun aihe. Ensimmäinen kattava suomalainen tutkimus itsensätyöllistäjistä toteutettiin Tilastokeskuksen toimesta vuonna 2013 (Pärnänen & Sutela 2014). Tilastokeskuksen tutkimus ja käsitteen määrittely ovat tuoneet hyvää pohjatietoa itsensätyöllistäjistä myös tämän selvityksen toteuttamisen avuksi. Tilastokeskuksen tutkimuksessa selvitettiin muun muassa itsensätyöllistäjien polkua yrittäjäksi, työoloja ja taloudellista tilannetta.

Eryityisesti digitaalisiin alustoihin perustuvan uudenlaisen jakamistalouden on nähty lisäävän itsensätyöllistäjien määrää tulevaisuudessa, sillä monet näkevät alustojen tarjoavan joustavan ja helpon kanavan työllistymiseen. Jakamistaloutta käsittelevä kirjallisuus on suurelta osin peräisin viimeisen kolmen vuoden ajalta ja lähtöisin Yhdysvalloista, jossa jakamistalouteen perustuvat liiketoimintamallit ovat levinneet menestyksekkäämmin kuin Euroopassa. Vuoden 2016 kesällä Euroopan komissio julkaisi oman agendansa jakamistaloudesta (*collaborative economy*) Euroopassa (ks. Euroopan komissio, 2016e). Lisäksi CEPS (Centre for European Policy Studies) julkaisi jakamistaloutta koskevan tutkimuksen kesäkuussa 2016. Tutkimuksessa tarkastellaan jakamistalouden vaikutuksia työmarkkinoiden toimintaan (De Groen & Maselli, 2016).

Erityisesti jakamistaloutta onkin ilmiön tuoreudesta johtuen käsitelty kirjallisuudessa usein eri termein. Kirjallisuudessa esiintyvää käsitteistöä on pyritty hahmottamaan kuviossa 2 sen mukaan, mihin eri käsitteiden fokus kiinnittyy: uudenlaiseen liiketoiminta- tai arvonluontimalliin, markkinarakenteeseen, mahdollistettavaan toimintaan vai sillä saavutettavaan hyötyyn. Niinpä komission käyttämä termi on hyvin laaja, ja unionin tasolla sanaa jakamistalous (sharing economy) käytetään usein terminä synonyymimäisesti. Suomessa teemaan liittyvissä tutkimuksissa viitataan usein myös lisäksi alustatalouteen, jonka esimerkiksi Salo et al. (2015) määrittelevät ”jaetuiksi sosiaalisiksi tai teknologisisiksi rakenteiksi, jotka yhdistävät monia palvelujen, tuotteiden tai sosiaalisen arvon tuottajia ja käyttäjiä yhdeksi monensuuntaiseksi arvonluontijärjestelmäksi.”

Kuvio 2. Jakamistalouteen liittyvä käsitteistö (kuvan taustalla artikkeli Botsman, Rachel, 2015. The Sharing Economy: Dictionary of Commonly Used Terms. Julkaistu 12.11.2015).

Euroopan komission tiedonannossa (Euroopan komissio, 2016e) jakamistaloudella, josta komissio käyttää termiä yhteistyotalous (collaborative economy), tarkoitetaan tässä tiedonannossa sellaisia jakamistaloustalustoja hyödyntäviä liiketoimintamalleja, joilla luodaan avoin markkinapaikka usein yksityishenkilöiden tarjoamien tava-

roiden tai palvelujen väliaikaista käyttöä varten. Jakamistaloudessa on kolmentyyppisiä toimijoita:

- palveluntarjoajia, jotka jakavat omaisuutta, resursseja, aikaa ja/tai taitoja (joko satunnaisesti palveluja tarjoavia yksityishenkilöitä tai ammatillisessa ominaisuudessa toimivia palveluntarjoajia)
- palveluiden käyttäjiä ja
- välittäjiä, jotka verkkoalustan välityksellä saattavat yhteen palveluntarjoajat ja käyttäjät ja mahdollistavat transaktiot näiden välillä.

Useimmat käsitteet viittaavat hyvin samankaltaiseen ilmiöön hieman eri näkökulmista. Stokes et al. (2014) esittävät viisi jakamistalouden yhteistä piirrettä: internetiin pohjautuvien teknologioiden kehityksen mahdollistavuus, hajallaan olevien ihmisten ja pääomien yhdistäminen, alikäytetyn pääoman hyödyntäminen, luottamukseen perustuvaan toimintaan aktivoiminen sekä avoimuuden edistäminen.

Itsensätyöllistämisen osalta käsitteistö on jossain määrin vakiintuneempaa, joskin on syytä huomioida, että eri maiden välillä tulkinta itsensätyöllistämisestä vaihtelee. Esimerkiksi yksinyrittäjiksi katsotaan Suomessa henkilöt, jotka työskentelevät yksinään ilman ulkopuolisia työntekijöitä, mutta omaavat mahdollisesti osakekumppaneita (Pärnänen & Sutela, 2014). Kansainvälisissä tutkimuksissa yksinyrittäjiksi katsotaan joissain tapauksissa myös yrittäjiä, jotka työllistävät muutamiakin henkilöitä. Tässä selvityksessä itsensätyöllistämällä viitataan tilastoja tarkasteltaessa pääasiassa Tilastokeskuksen tulkintaan, jonka mukaan itsensätyöllistäjiä ovat yksinyrittäjät, ammatinharjoittajat, freelancerit ja apurahansaajat. Maatalousyrittäjiä ei lasketa mukaan. Myös itsensätyöllistäjien osalta tarkastellaan ilmiötä kuitenkin laajemmin eri määritelmiä hyödyntäen. Esimerkiksi selvityksen kyselyn kohderyhmään kuuluvat myös osa-aikaisesti palkkatyön ohella toimivat itsensätyöllistäjät. Jakamistaloudessa työskentelevät toimivat yleensä palkansaajien ja itsensätyöllistäjien välimaastossa. Tähän käsitteelliseen ja lainsäädännölliseen haasteeseen palataan myöhemmin tarkemmin.

3.2 Jakamistalouden ja itsensätyöllistämisen yleisyys

Käsitteistön muotoutumattomuus kuvastaa osaltaan jakamistalouden vasta kehittyvää liiketoimintaa Euroopassa. Jakamistalous onkin toistaiseksi ollut menestyksekkäintä Yhdysvalloissa, josta myös suuri osa kansainvälisistä alustatoimijoista on kotoisin. Euroopan unionin alueella jakamistalouden arvioitiin tuottaneen noin 3,6 miljardia euroa vuonna 2014 viidellä avainsektorilla, joita ovat majoitusala, kuljetusala, kotitalouspalvelut, asiantuntijapalvelut sekä rahoitusala. Verrattuna Yhdysvaltojen markkinoihin, Euroopassa markkinoiden kehityksen haasteina nähdään erityisesti sirpaleinen lainsäädännöllinen kehys, rahoituskanavien puutteellisuus alustatoimijoiden kaltaisille pienille yritysille sekä kulttuuriset erot maiden välillä. (Euroopan komissio, 2016d).

Eurofoundin vuonna 2015 tekemässä Euroopan laajuisessa selvityksessä tarkasteltiin nousevia työllistymisen trendejä. Selvityksessä havaittiin yhdeksän ilmiötä, joihin lukeutuvat muun muassa työntekijöiden jakaminen eri työnantajien kesken, useiden osa-aikaisten töiden tekeminen yhteensä täyden työviikon määräisinä, itsensätyöllistäjien portfolio työ useille työnantajille, alustoihin perustuva joukkoistettu työ sekä jakamistalous, jossa freelancerit, itsensätyöllistäjät ja mikroyrittäjät tekevät yhteistyötä. Näiden työmuotojen yleistymisen mukanaan tuomina piirteinä nähdään selvityksessä muun muassa joustavuuden lisääntyminen työntekijöiden näkökulmasta ja portfolio työn tuoma mahdollisuus tehdä monipuolisia työtehtäviä.

Jakamistalouden uskotaan lisäävän niin sanottujen freelancer- tai keikkatyöntekijöiden määrää ja siten itsensätyöllistäjien kokonaisuutta työllisistä. Tämä johtuu suurelta osin siitä, että jakamistaloudessa ihmiset voivat tarjota osaamistaan alustojen kautta ilman perinteistä työnantaja–työntekijä-suhdetta. Mielenkiintoista on kuitenkin, että itsensätyöllistäjien määrä on kehtomaassa Yhdysvalloissa ollut laskusuuntainen ja itsensätyöllistäjien osuus on vuodesta 2000 laskenut 7,4 %:sta 6,8 %:iin. Euroopassa itsensätyöllistäjien määrä on puolestaan kasvanut vuodesta 2006 noin kahdella prosenttiyksiköllä nykyiselle noin 5,6 %:n tasolle, vaikka jakamistalouden kehitys on ollut vaatimattomampaa. (Euroopan komissio, 2016a). Myös samanaikaisesti useampaa työtä tekevien työntekijöiden osuus on lisääntynyt. Sekä itsensätyöllistäjien että useampaa työtä tekevien määrän kasvu ovat ilmiöinä nousseet yhä enemmän esiin jo ennen jakamistalouden suurempaa nostetta. (Euroopan komissio, 2016d). Toistaiseksi ei olekaan ollut havaittavissa työmarkkinoiden raken-

nemuutosta, jossa jakamistalouden kasvu aiheuttaisi merkittävää väliaikaisen free-lancetyön lisääntymistä. (Euroopan komissio, 2016a).

Vuonna 2015 Suomessa oli Tilastokeskuksen mukaan 157 000 itsensätyöllistäjää. Itsensätyöllistäjien määrä on kasvanut tasaisesti 2000-luvulla ja vastaa nyt lähes 7 %:a kaikista työllisistä. Suomea koskevia uusimpia tilastotietoja itsensätyöllistäjistä ja määrän kehitystä on käsitelty tarkemmin luvussa 4. Tilastoinnin osalta jakamistalouden kautta itsensätyöllistäjien määrän seuranta on haastavaa ja puutteellista; siten parhaat arviot perustuvat erilaisiin kyselytietoihin. Näistä kyselyistä tunnetuimmat koskevat kyytejä välittävää Uber-palvelua. Suomen osalta on todettava, että meillä ei ole toistaiseksi tutkimusta siitä, kuinka paljon jakamistaloudessa työskentelee ihmisiä.

3.3 Digitaaliset alustat

Juhanko ym. (2015) tarkoittavat digitaalisilla alustoilla tietoteknisiä järjestelmiä, joilla eri toimijat (käyttäjät, tarjoajat ja muut sidosryhmät) yli organisaatorajojen tuottavat toimijoille lisäarvoa. Alustoille on tyypillistä, että eri toimijat luovat, tarjoavat ja ylläpitävät toisiaan täydentäviä tuotteita ja palveluita eri jakelukanaviin ja markkinoille. Alustat toimivat yhteisten pelisääntöjen ja käyttäjäkokemusten puitteissa. Alustan tyypillisenä ominaisuutena on eri toimijoiden sitouttaminen ja houkuttelu vuorovaikutusten tuottamilla taloudellisilla hyödykkeillä. Alustat mahdollistavat vuorovaikutuksen syntymisen kaksi- ja monisuuntaisesti yksisuuntaisten transaktioiden sijaan. (VNK/369/48/2015, 2. väliraportti)

Mediassa puhutaan uberisaatiosta ilmiönä, joka tulee muuttamaan työn hankkimisen ja tekemisen tapoja. Lisäksi tähän liittyvät uudet tavat järjestää liiketoiminta siten, että hyödynnetään myös yksittäisten ihmisten vapaita resursseja. Joidenkin arvioiden mukaan alustatalouden ja alustatyön odotetaan myös lisäävän itsensätyöllistäjien määrää tulevaisuudessa. Ulkomaisten alustojen lisäksi Suomessa on myös kotimaisia yrityksiä, jotka kehittävät ja rakentavat digitaalisia alustoja. Digitaalisten alustojen ideana on, että niiden kautta pyritään saamaan työn tilaajat ja työntekijät kohtaamaan. Kuviossa 3 on mallinnettu selvityksen havaintojen pohjalta digitaalisten alustojen toimintaa ja itsensätyöllistäjiä osana tätä toimintaprosessia. Kuviossa

kuvataan digitaalisia markkinapaikkoja, joiden sisällä työn tarjoajat ja työn tilaajat kohtaavat. Työn tilaajina voivat olla esim. kotitaloudet tai yritykset. Työn tarjoajina voi olla itsensätyöllistäjiä kaikista tässä raportissa tarkastelluista ryhmistä. Alustat itsessään toimivat välittäjinä, eli ne saattavat yhteen palveluntarjoajat ja tilaajat sekä mahdollistavat transaktiot heidän välillään.

CEPSin (Centre for European Policy Studies) julkaisemassa tutkimusraportissa tarkastellaan jakamistalouden suoria ja epäsuoria vaikutuksia työmarkkinoihin. Tutkimuksen mukaan digitaaliset alustat luovat uusia tapoja välittää työtä yksilöiden välillä. Tutkimuksessa todetaan, että verkossa toimivat yhteistyöalustat voivat muuttaa työmarkkinoita merkittävästikin. Tällä hetkellä niiden vaikutukset perinteisiin työmarkkinoihin eivät kuitenkaan näytä olevan suuria. (De Groen & Maselli, 2016).

Suomessa on kasvavassa määrin start-up-yrityksiä, jotka rakentavat alustaa joko yritysten tai kotitalouksien käyttöön. Jakamis- ja alustatalouden periaatteella toimivia suomalaisia yrityksiä ovat esimerkiksi WeTaskIt, Solved, Workpilots, Sharetribe, ResQ, Wolt, Transfluent, Tinki ja Freska. Tämän tyyppiset alustat voivat tulevaisuudessa toimia potentiaalisina työn välittämisen ja hankkimiskanavina enenevässä määrin.

Kuvio 3. Työn tarjoajat ja työn ostajat digitaalisilla alustoilla

Selvityksessä haastatellut asiantuntijat arvioivat, ettei yksikään suomalainen alustatalouden periaatteella toimiva yritys ole toistaiseksi lyönyt niin voimakkaasti läpi, että se olisi merkittävästi vaikuttanut itsensätyöllistäjien määrään. Tästä kertoo myös se, että alustayritysten liiketoiminta on kasvanut hitaasti liikevaihdolla mitattuna (TE, 4.11.2016). Talouselämän haastatteleman professori Blomqvistin mielestä suomalaisten ammattilaisten kuitenkin kannattaisi perustaa alusta erityisesti it- ja terveydenhuoltoaloilla.

On huomioitava, että alustat toimivat eri konsepteilla. On mahdollista, että osa alustoista ei toimi vain välittäjinä, vaan palkkaa palveluntarjoajia myös työsuhteeseen. Näin ollen ei ole selvää, että kaikki alustataloudessa tehtävä työ tehtäisiin itsensätyöllistäjinä. Alustatalouden liiketoimintamallien toimintaedellytyksiä Suomessa on tutkittu muun muassa Valtioneuvoston kanslian julkaisemassa tutkimuksessa (Ailisto et al., 2016). Raportti esittää suosituksia digitaalisiin alustoihin perustuvasta liiketoiminnasta uusien työpaikkojen synnyttämisen tukemiseksi. Näitä suosituksia ovat muun muassa yrittäjä- ja työntekijäroolien välisen sukkuloinnin mahdollistaminen digitaloudessa, ennakoitavan yritysverotuksen luominen, kannustavaan sääntöjen tulkintaan siirtyminen sekä julkisten innovatiivisten hankintojen toteuttaminen. Lisäksi täsmätoimina mainitaan esimerkiksi alustatalouden, palvelumuotoilun ja teknologian osaajien kouluttaminen sekä suomalaisista menestystarinoista viestiminen.

Suomessa toimii myös yhdysvaltalaisia jakamistalouden alustapalveluita kuten Uber ja Airbnb. Suomessa yhdysvaltalaisen Uberin kyytivälitys on sallittua, mutta kyytien ajaminen ilman taksilupaa ja taksinkuljettajan ammattipätevyyttä on laitonta. Kuljetusten valvonta kuuluu poliisille ja lain lopullinen tulkinta yksin tuomioistuimelle. (Liikenne- ja viestintäministeriön tiedote 4.3.2015). Suomessa käräjäoikeus on määrännyt Uber-kuljettajalle sakkoja luvattomasta taksiliikenteen harjoittamisesta. Vastuuseen ovat joutuneet yksittäiset Uber-kuljettajat, jotka on tuomittu sakkoihin luvattomasta taksiliikenteen harjoittamisesta. (HS, 2016).

Keskustelua ovat myös herättäneet jakamistalouden kasvun vaikutukset perinteisempiin aloihin ja näiden työntekijöihin. Esimerkiksi Airbnb- ja Uber-palvelujen merkittävä kasvu on herättänyt huolta sekä majoitus- että taksiiyrittäjien joukossa. Yhdysvaltojen Texasin osavaltion Austinia koskevassa tutkimuksessa arvioitiinkin esimerkiksi Airbnb-alustan vähentäneen hotellialan tuloja noin 8–10 % vuosien

2008 ja 2014 välillä (Juul, 2015). Myös perinteisen teollisuuden osalta uhkakuva on helppo ymmärtää pääomaerien tehokkaamman käytön lisääntyessä.

Alustayritykset itse ovat puolestaan nähneet niihin kohdistuvan vastustuksen perinteisiltä toimijoilta keskeisenä toimintansa haasteena (Euroopan komissio, 2016c). Käytännössä tilanne ei ole kuitenkaan mustavalkoinen, sillä alustoihin perustuvat digitaaliset palvelut eivät aina suoranaisesti toimi perinteisempien vaihtoehtojen korvaajina. Esimerkiksi majoituspalveluiden osalta vaihtoehtoina ovat myös matkan jääminen kokonaan tekemättä tai majoituksen toteutuminen hyödyntämällä epävirallisempia kanavia kuten majoittumalla sukulaisten tai ystävien luona (Goudin, 2016). Myös perinteisempien toimijoiden toiminnassa korostuu yhä enemmän digitaalisten alustojen hyödyntäminen.

Lisäksi kansantaloudellisesta näkökulmasta voidaan nostaa esiin tuottavuuden kasvuun liittyvät uhkakuvat. Useat jakamistalouteen liittyvät työt ovat luonteeltaan lyhytaikaisia, väliaikaisia ja tekijältään vähäistä ammattitaitoa vaativia. Lisäksi työntekijän työaika voi kohdistua enenevässä määrin hallinnolliseen työhön, kuten oman eläkkeen ja työttömyysturvan järjestämiseen liittyviin asioihin. Kaikki edellä mainitut syyt saattavat vähentää luonnollisesti tapahtuvaa erikoistumista ja siten tuottavuuden kasvua. (Felländer et al., 2016).

3.4 Laskutuspalvelut

Digitaalisten alustojen lisäksi tässä selvityksessä tarkastellaan laskutuspalveluiden hyödyntämistä itsensätyöllistämässä. Laskutuspalveluiden hyödyntäminen eli ”kevytyrittäjäisyys” katsotaan selvityksessä yhdeksi itsensätyöllistämisen muodoksi. Laskutuspalvelut eivät toimi digitaalisten alustojen periaatteella, mutta kevytyrittäjäisyys liittyy vahvasti työn murrokseen ja keikkatalouden lisääntymiseen. Laskutuspalveluilla ja alustatalouden yrityksillä voidaan nähdä olevan myös yhtäläisyyksiä siinä, että molemmat liittyvät vahvasti itsensätyöllistämiseen.

Suomessa toimivia tunnettuja laskutuspalveluyrityksiä ovat esimerkiksi Eezy, Ukko ja Finjob. Laskutuspalveluiden toimintalogiikkana on, että niiden asiakkaat voivat laskuttaa työstään yksityishenkilöinä ilman yritystä. Käytännössä ns. kevytyrittäjä

antaa laskutuksen hoidettavaksi siihen erikoistuneelle palveluntarjoajalle eli laskutuspalvelulle. Laskutuspalvelu hoitaa käytännössä työn laskutuksen ja lakisäätteiset velvollisuudet (mm. työnantaja ja työntekijämaksut) eli toimii ns. byrokratiapalveluna työntekijän ja tarjoajan välissä. Kevytyrittäjä vastaa itse asiakashankinnasta, työehdoista, hinnoista, sopimuksista ja sovittujen töiden tekemisestä.

Laskutuspalveluiden hyödyntäminen on ollut viime vuosina kasvava ilmiö Suomessa.⁴ Laskutuspalveluiden kautta työskentelevistä henkilöistä ei ole olemassa tarkkoja tilastotietoja. Ilmiön kasvusta kertoo kuitenkin mm. se, että laskutuspalveluyritykset ovat kasvaneet viime vuosina Suomessa nopeasti. Laskutuspalveluyritykset arvioivat, että tällä hetkellä laskutuspalveluiden käyttäjiä on Suomessa noin 25 000–75 000 riippuen siitä, kuinka aktiiviset käyttäjät lasketaan mukaan lukuun. Yksi suomalainen laskutuspalveluyritys arvioi, että heille tulee joka kuukausi noin 1 000 uutta asiakasta. Näyttäisi vahvasti siltä, että laskutus- ja kevytyrittäjäyyspalvelut ovat Suomessa kasvava liiketoiminta ja että tämä voi samalla lisätä itsensäyöllistäjien määrää. Kappaleessa 5.2 tarkastellaan tarkemmin laskutuspalveluiden hyödyntämistä osana itsensäyöllistämistä tämän selvityksen tuloksiin pohjautuen.

3.5 Keitä itsensäyöllistäjät ovat?

Pärnäsen ja Sutelan (2013) tutkimuksen mukaan itsensäyöllistäjät voidaan ominaisuuksiltaan jakaa Suomessa kolmeen tyyppiluokkaan. Näistä ensimmäinen on keskiasteen tutkinnon suorittaneet 40–50-vuotiaat miehet, jotka harjoittavat toimintaansa yritysmuodossa. Yleisesti itsensäyöllistäjien ikärakenne on Suomessa palkansaajia vanhempi, mikä johtuu erityisesti yrittäjien tyypillisesti palkansaajia pidemmästä työurasta. Toiseksi tyyppiä voidaan määrittää keskiasteen suorittaneet keski-ikäiset miehet ja naiset, jotka toimivat ammatinharjoittajina, ja kolmanneksi korkeakoulutetut nuoremmat miehet ja naiset, jotka toimivat joko freelancereina tai ammatinharjoittajina. Suomessa itsensäyöllistäjien joukossa erityisesti rakennustyöntekijöiden, toimittajien ja taiteilijoiden ammattiryhmissä on ollut kasvua, mutta ammattirakenne on yleisesti hyvin heterogeeninen. Suurimpia ammattiryhmiä ovat

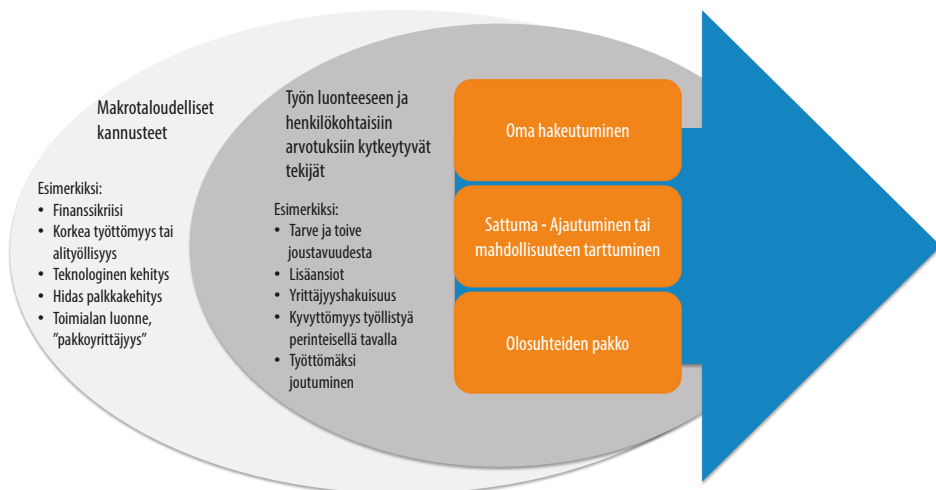
⁴ Kevytyrittäjäyys itsensäyöllistämisen muotona. Sitran ja osuuskunta Eezyn kyselytutkimus kevytyrittäjäydestä. 1.2.2016.

rakennustyöntekijät, palvelutyöntekijät erityisesti kauneudenhoitoalalla, lainopilliset asiantuntijat ja sosiaali- ja kulttuurialan asiantuntijat. Suomalaisia itsensätyöllisiä on kuvattu tilastotietojen valossa tarkemmin luvussa 4.

Itsensätyöllistäjille on tyypillistä, että heillä on aiempaa työskentelykokemusta palkansaajana samalta alalta. Pärnäsen ja Sutelan (2013) tutkimuksen mukaan noin 55 % itsensätyöllistäjistä oli toiminut samassa ammatissa palkansaajana ja 62 % oli jättänyt työnsä alan palkansaajana omasta halustaan. Myös jakamistalouden alusto- ja hyödyntävistä moni on tehnyt vastaavaa työtä aiemmin. Esimerkiksi Uber kuljettajista 49 % on työskennellyt joskus aiemmin kuljettajana Hallin ja Kruegerin (2015) selvityksen mukaan. Benenson Strategy Groupin (2015) kyselyssä puolestaan 67 % kuljettajista kertoi, ettei ollut koskaan aiemmin ansainnut tuloja ajamisella.

Itsensätyöllistämiseen ja jakamistalouteen työntäviä tekijöitä on monia ja niitä on esitetty kuviossa 4 pelkistetyesti kirjallisuuteen pohjautuen. Osa tekijöistä on henkilöiden omiin tarpeisiin ja toiveisiin liittyviä, kuten halu työskennellä kotoa tai muutoin joustavasti. Osa kirjallisuudessa esitetyistä tekijöistä on puolestaan luonteeltaan makrotalouteen vahvemmin kytkeytyviä, kuten finanssikriisi tai alityöllisyys.

Kuvio 4. Polut itsensätyöllistämiseen.

Pärnäsen ja Sutelan (2014) tutkimuksessa havaittiin, että itsensätyöllistämiseen on Suomessa karkeasti kolme polkua: oma hakeutuminen, olosuhteiden pakko ja sattuma. Näistä omasta halusta itsensätyöllistäjät ovat pääosin yrittäjähakuisia henkilöitä, joita on noin kaksi viidesosaa itsensätyöllistäjistä. Sattuman kautta itsensätyöllistäjiksi päätyy saman verran. Merkittävää on, että enemmistö myös sattuman kautta itsensätyöllistäneiksi päätyneistä on enemmän ”tilaisuuteen tarttuneita” kuin tilanteeseen ”ajautuneita”. Loppu viidesosa itsensätyöllistäjistä toimisi todellisuudessa mieluummin samassa ammatissa palkansaajana.

3.6 Jakamistaloudessa toimivat itsensätyöllistäjät

Yhdysvalloissa tehdyssä jakamistalouden tutkimuksessa keskeisiksi jakamistalouteen työntäviksi tekijöiksi havaittiin tarve löytää vaihtoehtoisia työtä, haasteet työllistyä perinteiseen työhön sekä työn joustavuus ja suurempi kontrolli omaan työskentelyyn. Lisäksi alustakohtaisissa tutkimuksissa on havaittu esimerkiksi kotoa työskentelyn mahdollisuuden olevan tärkeä motiivi lisäansioden ohella. (Euroopan komissio, 2016a). Yleisesti halu joustavuuteen omassa työssä esiintyy keskeisenä tekijänä myös erilaisissa jakamistalouden kautta työllistyville tehdyissä kyselyissä. Esimerkiksi Uber-kuljettajien mukaan kolme keskeisintä tekijää palveluun liittymispäätöksessä olivat mahdollisuus lisäansioihin (91 %), mahdollisuus hallita omaa työtä (87 %) ja joustavuuden kasvu omassa ajanhallinnassa (85 %) (Hall & Krueger, 2015). Toisaalta jakamistalous voi tarjota kevyen kanavan kokeilla yrittäjyyttä ja omien tuotteiden markkinointia ilman kaikkia uuden yrityksen perustamisen riskejä sekä mahdollisuuden ansioihin palkkatöiden välissä (Euroopan komissio, 2016a).

Jakamistaloutta tukevana tekijöinä on lisäksi nähty muun muassa teknologinen kehitys ja sen luomat mahdollisuudet, kuluttajien ympäristötietoisuuden kasvu ja esimerkiksi omistamista koskevat yleiset arvomuutokset (ks. esim. Kangaspunta, 2015). Suomen vahvuutena alustatalouden liiketoiminnan potentiaalisena kasvuympäristönä on nähty erityisesti korkea teknologiaosaaminen (Salo et al., 2015).

Kielteisemmästä näkökulmasta yhtenä jakamistalouden kasvua tukevana tekijänä on lisäksi nähty finanssikriisi ja sen aiheuttamat pitkäkestoiset vaikutukset työmark-

kinoihin. Erityisesti hitaan palkkakehityksen ja korkean työttömyyden on nähty tukevan jakamistalouteen hakeutumista. Samanaikaisesti työmarkkinoiden muutoksen vaikutusta on vahvistanut kuluttajien hakeutuminen edullisempien vaihtoehtojen pariin. (Euroopan komissio, 2016a). Työttömyyteen liittyen kirjallisuudessa onkin usein puhuttu itsensätyöllistämistä ”pakon sanelemana”. Esimerkiksi Uberin kuljettajista kuitenkin vain noin 8 % on ollut työttömänä juuri ennen ajon aloittamista alustalla (Hall & Krueger, 2015).

Lisäksi työttömillä tai alityöllistetyillä ei aina ole mahdollisuuksia ottaa vastaan työtä jakamistaloudessa. Tällaisia estäviä tai rajoittavia tekijöitä voivat olla muun muassa alhainen liikkuvuus (jakamistalous menestyy parhaiten suurissa kaupungeissa), teknisten tai sosiaalisten taitojen puute ja korkeat palkkavaatimukset. Jakamistalouden tarjoamat lisätulot voivat esimerkiksi olla luonteeltaan pienehköjä mutta vaikuttaa henkilön työttömyysetuuksiin. (Goudin, 2016).

Huomattavaa on, että jakamistalouden digitaalisia alustoja työllistymiseensä hyödyntävät henkilöt ovat usein myös näiden alustojen kuluttajia. Euroopan komission (2016a, 2016b) taustaselvityksien mukaan lähes kolmasosa niistä, jotka ovat käyttäneet alustojen palveluja, ovat myös itse tarjonneet palvelujaan alustoilla vähintään kerran. Suomalaisista vastaajista 8 % kertoi käyttäneensä jakamistalouden alustoja ylipäätään jossain tarkoituksessa, esimerkiksi kuluttajana. 60 % suomalaisista vastaajista ei ollut koskaan kuullut jakamistalouden alustoista ja hieman alle kolmasosa oli kuullut muttei koskaan vieraillut niillä. (Euroopan komissio, 2016b).

Jakamistaloutta käsittelevissä kansainvälisissä tutkimuksissa on havaittu, että alustoilla työllistyvät ovat useimmiten nuorempia ja paremmin koulutettuja kuin yleisesti työlliset (Euroopan komissio, 2016a). Joidenkin tutkimusten mukaan jopa 70 % alustojen kautta työskentelevistä työntekijöistä on 18–34-vuotiaita (Goudin, 2016). Uberia koskeneessa tutkimuksessa Yhdysvalloissa todettiin, että palvelun kuljettajat ovat keskimäärin myös keskenään samankaltaisempia iältään ja koulutukseltaan kuin taksinkuljettajat ja kuskit yleisesti. Lähes puolella kuljettajista oli vähintään college-tason koulutus. Tämä on osuutena korkeampi kuin taksi- ja muilla kuljettajilla (18 %) tai työllisillä kokonaisuudessaan (41 %). (Hall & Krueger, 2015). Luku on samansuuntainen kuin mitä suomalaiset tutkimukset antavat olettaa freelancereista. Pärnäsén ja Sutelan (2014) tutkimuksessa todettiin itsensätyöllistäjistä nuorimman

ryhmän muodostuvan freelancereista ja apurahansaajista, joista yli 40 % on alle 35 vuotta ja jotka selvästi ovat myös itsensätyöllistäjien korkeakoulutetuin ryhmä.

Sen sijaan sukupuoleen ja etnisyyteen liittyvät löydökset ovat vaihtelevampia. Euroopan komission (2016b) selvityksen mukaan Euroopassa miehet ovat naisia todennäköisemmin tarjonneet palvelujaan alustoilla (miehet 35 %, naiset 26 %). Esimerkiksi Uber kuitenkin kertoo naiskuljettajien osuuden kasvaneen sen kuljettajien joukossa selvästi (14 % vuonna 2014 ja 19 % vuonna 2015). Uberin selvitys koskee niitä kuljettajia Yhdysvaltojen päämarkkinoilla, jotka tekevät kuljetuksia säännöllisesti (vähintään neljä ajoa tutkimusta edeltäneenä kuukautena). (Benenson Strategy Group, 2015). Hallin ja Kruegerin esittämässä analyysissä Uber-kuljettajista puolestaan todetaan, että heidän etninen jakaumansa vastaa taksin- ja muiden kuljettajien etnistä jakaumaa yleisesti (Hall & Krueger, 2015).

Jakamistalouteen osallistuvat ovat keskimääräistä useammin kaupunkilaisia. Alustojen verkostovaikutuksen johdosta jakamistalouden kehittyminen vaatii taakseen kriittisen massan palveluiden tarjoajia ja kysyjä, mikä toteutuu luontevammin tiheästi asutuilla alueilla. (Felländer et al., 2016; Derojeda et al., 2013). Euroopan yhtenä vahvuutena jakamistalouden leviämisessä tulevaisuudessa onkin nähty tiheä asutus (Euroopan komissio, 2016d), joskin Suomen kannalta tämä voi olla myös haaste jakamistalouden leviämiselle pääkaupunkiseudun ulkopuolella. Toisaalta on hyvä huomioida digitaalisen kehityksen myös mahdollistavan entistä paremmin etätyöskentelyn silloin, kun työhön ei kuulu ”fyysistä” suoritusta.

Jakamistalouteen osallistuminen on nähty kansainvälisessä kirjallisuudessa usein myös mahdollisuutena yhdistää paremmin perhe ja työ tai mikroyrittäjäys erityisesti naisten näkökulmasta. Arviot perheellisten osuudesta itsensätyöllistäjissä ja jakamistaloudessa vaihtelevat. Goudin (2016) viittaa selvityksessään tutkimukseen, jonka mukaan on-demand-työskentelijöistä noin 65 % on yksinasuvia. Uber-kuljettajista puolestaan noin 48 %:lla on alaikäisiä lapsia kotona (Benenson Strategy Group, 2015). Itsensätyöllistäjien perherakenne ei merkittävästi poikkea palkansaajista. Pärnänen ja Sutela (2014) arvioivat, että noin puolella itsensätyöllistäjistä on vähintään osan aikaa kotona asuvia lapsia.

Yhtenä kielteisenä ilmiönä on nähty, että jakamistalous rajoittaa taloudellisesti heikommassa asemassa olevia. Esimerkiksi joillekin sivustoille rekisteröityminen

voi vaatia luottokorttitiedot. Tämän ohella digitaalisilla alustoilla toimiminen vaatii luotettavan maineen luomisen esimerkiksi online-arvostelujen kautta, joiden hankimisessa valmiista sosiaalisista verkostoista on apua. (Jen et al., 2014). Esimerkiksi TaskRabbit -alustan osalta on havaittu, että palveluntarjoajien tunteminen henkilökohtaisesti lisäsi ihmisten todennäköisyyttä palkata henkilö (Dillahunt & Malone, 2015). Jakamistaloudessa luottamuksen voi myös menettää helposti, eikä sen uudelleen rakentaminen ole helppoa. Yleisesti on esitetty huolta jakamistalouden epätasa-arvoisuutta lisäävästä potentiaalista, sillä palvelun tarjoajaksi ei useissa tapauksissa ole mahdollista ryhtyä ilman vaadittavaa varallisuutta (esimerkiksi autoa, asuntoa tai työkaluja) (Goudin, 2016). Samanaikaisesti fyysisen suorituksen sijaan korkeaa osaamispääomaa vaativiin työtehtäviin ei välttämättä vaadita kiinteää pääomaa.

Jakamistalouteen osallistuminen vaatii käyttäjiltään lisäksi tarvittavaa teknologista osaamista alustojen ja mobiilisovellusten hyödyntämisessä, mikä voi rajoittaa joitakuita toimijoita ja osaltaan myös selittää alustoille osallistuvien nuorta ikärakennetta. Itsensätyöllistäjät ilmoittavat yhdeksi keskeisimmäksi haasteekseen tietotekniikan (Pärnänen & Sutela, 2014).

3.7 Työoikeudellinen kehys

Useissa selvityksissä on havaittu, että jakamistaloudessa työllistyminen tarjoaa harvoin riittävää toimeentuloa, jotta työ voisi toimia ensisijaisena tulonlähteenä (Euroopan komissio, 2016a). Esimerkiksi Uber-kuljettajista lähes puolelle alusta tarjoaa lisätuloa, mutta ei ole kuitenkaan merkittävä henkilökohtainen tulonlähde (Benenson Strategy Group, 2015). Erityisesti pienistä tuloista on mainintoja alustoilla välitettävien mikropalvelujen kohdalla. Esimerkiksi TaskRabbit -alustalla palvelujaan tarjoavat ovat maininneet alipalkkauksesta tehdessään yksittäisiä palveluksia muille (Dillahunt & Malone, 2015).

Yleistä onkin, että jakamistaloudessa työllistyvistä suuri osa tekee useampaa työtä ja useammalla alustalla. Uber-kuljettajista 69 %:lla on toinen täysi- tai osa-aikainen työ kuljettajan tehtävän ohessa. Puolet kuljettajista ajaa keskimäärin alle kymmenen tuntia viikossa. (Benenson Strategy Group, 2015).

Osa-aikatyön tekeminen on tyypillistä itsensätyöllistäjille. Itsensätyöllistäjistä ja esimerkiksi freelancereista yli puolet on töissä osa-aikaisesti (Pärnänen & Sutela, 2014). Kaikista itsensätyöllistäjistä noin 71 % kokee oman työaikansa sopivaksi. Noin 10 % toivoisi voivansa työskennellä enemmän ja vajaa viidesosa vähemmän. Itsensätyöllistäjille tyypillistä onkin työn tekemisen muotojen vaihtelevuus. Erityisesti apurahansaajat ja freelancerit ovat usein olleet erilaisissa ammattiasemissa vuoden aikana. Tämä on eritoten tyypillistä kulttuurialan ihmisille ja käsityöläisille. (Pärnänen & Sutela, 2014).

Itsensätyöllistäjien työ on usein taloudellisesti epävakaata. Noin 20-30 % itsensätyöllistäjistä koki taloudellisen tilanteensa epävakaaksi ja huolta töiden riittävydestä. Yksinyrittäjätulojen pienituloisuus on yleisempää kuin keskimäärin väestössä. Toisaalta esimerkiksi yksinyrittäjien tulotasossa on suuriakin eroja. (Pärnänen & Sutela, 2014). Jakamistaloudessa esimerkiksi Uber-kuljettajien keskimääräiset tunti-ansiot ovat kuitenkin suuremmat kuin yleisesti kuljettajilla Yhdysvalloissa. Toisaalta Uber ei korvaa kuljettajilleen ajokustannuksia, kuten polttoainetta tai vakuutuksia, mikä saattaa vähentää keskimääräisiä tuloja. Vastaavasti verotuksessa nämä voidaan laskea työhön liittyviksi kustannuksiksi. (Hall & Krueger, 2016).

Jakamistalous kytkeytyy sekä korkeampaa että matalampaa osallistumista vaativiin tehtäviin. Suuri osa palveluiden jakamisesta alustoilla on kuitenkin toistaiseksi keskittynyt suhteellisen vähäistä kouluttautumista vaativiin tehtäviin ja sektoreihin (Blix, 2015; Goudin, 2016). Perinteisempien freelance-työntekijöiden joukossa on toisaalta suuri määrä asiantuntijatöitä tekeviä. Vaadittava ammattitaidon taso vaikuttaa myös keskeisesti palkkion määräytymiseen kuten palkansaajilla.

Itsensätyöllistäjien työ näyttyy hyvin usein kuormittavampana kuin palkansaajien, ja esimerkiksi heidän ilmoittamansa säännöllinen viikkotyöaika on noin kolme tuntia pidempi kuin palkansaajilla. Ammattiryhmittäin erot ovat kuitenkin merkittäviä. Samanaikaisesti intohimo omaa työtä kohtaan näyttyy erityisen suurena itsensätyöllistäjien joukossa. Siten kuormittavampana työtä ei aina nähdä taakkana. (Pärnänen & Sutela, 2014)

Itsensätyöllistäjien tilanne työntekijä-ryttäjä-välimaastossa aiheuttaa lainsäädännön näkökulmasta tulkintatilanteita, jotka ovat itsensätyöllistäjille erittäin haastavia. Haasteet syntyvät siitä, ettei viime aikoina missään Euroopan maassa ole luotu erillistä lainsäädännöllistä kategoriala itsensätyöllistäjille, vaan itsensätyöllistämisen tulkinta vaihte-

lee lainsäädännön eri osa-alueiden välillä. Euroopan komissio puolestaan antoi kesäkuussa 2016 ensimmäistä kertaa kattavaa ohjeistusta ja suosituksia jakamistaloudesta.

Itsensätyöllistäjien ja lainsäädännön reunaehtojen aiheuttamia haasteita on käsitelty suomalaisessa keskustelussa jo aiemmin esimerkiksi työelämän muutosta kartoittaneen trendityöryhmän (TEM, 2015) tai itsensätyöllistäjien sosiaaliturvaa tarkastelleen työryhmän välillä (STM, 2013). Tässä tarkastelussa ei käydä jokaista lainsäädäntöaluetta yksityiskohtaisesti läpi, vaan vedetään yhteen työmarkkina-aseman näkökulmasta keskeisiä haasteita.

Aiemmissa vertailuselvityksissä on todettu, että useissa Euroopan maissa itsensätyöllistäjiksi määritellyt henkilöt rinnastuvat yrittäjiksi ja muutamissa tapauksissa niin sanotuiksi työntekijän kaltaisiksi henkilöiksi. (TEM, 2013). Jakamistaloudessa useat digitaaliset alustat itse argumentoivat toimivansa ainoastaan välittäjinä asiakkaiden ja tuottajien välillä, eivätkä ne siten koe olevansa vastuussa palveluntarjoajan työturvasta. Raja on kuitenkin hienoinen, sillä useilla digitaalisilla alustoilla on palveluntarjoajaa koskevia vaatimuksia esimerkiksi palkan määräytymisestä, palvelun laadusta ja asiakkaiden viesteihin vastaamisesta. (Felländer et al., 2016). Esimerkiksi Kaliforniassa työntekijöiden asema on jo joutunut kyseenalaistetuksi, kun oikeus katsoi eräässä tapauksessa, että Uberin työntekijää tulisi pitää yhtiön työntekijänä eikä freelancerina (Blix, 2015). Euroopan komission (2016c) konsultointiin vastanneista alustoista enemmistö kertoi tiedottavansa palveluntarjoajille heidän lainsäädännöllisistä vastuistaan, mutta monet eivät pysty valvomaan sitä, missä määrin toimijat noudattavat ohjeistusta.

Euroopan komission kuulemisella pyrittiin myös selvittämään, missä määrin digitaalisia alustoja on tarve säännellä (2016c). Useat alustatoimijat ovat kehittäneet omia ratkaisujaan esimerkiksi työntekijöiden vakuutusasioihin. Lisäksi digitaalisten alustojen toiminta perustuu pitkälti niiden itse rakentamaan luottamukseen ja läpinäkyvyyteen, mikä voi osaltaan vähentää tarvetta sääntelylle, erityisesti asiakasnäkökulmasta. (Goudin, 2016). Myös Euroopan komission (2016c) kuulemisessa saaduissa viranomaisnäkemyksissä korostui tarve löytää tasapaino liian tiukan ja estävän sekä toisaalta turhan löyhän tai jopa puutteellisen sääntelykehyksen välillä. Jakamistalous on myös ilmiönä uusi, mistä johtuen sääntelylle ei nähdä kiirettä – yksi valittu näkökulma ei myöskään todennäköisesti tulisi kattamaan koko liiketoimintakenttää. Jakamistaloudessa itsensätyöllistäjien omasta näkökulmasta korostui toive saada

parempaa ohjausta ja informaatiota nykyisestä sääntelystä. Myös viranomaisvastaajat ja alustat itse korostivat tätä näkökulmaa. Perinteiset toimijat puolestaan esittivät enemmän kokonaan uutta lainsäädännöllistä kehystä jakamistaloudelle.

Ansiotaso ja neuvottelumahdollisuudet

Itsensätyöllistämässä yksi ilmiö on, että ansiotaso voi olla pieni. Itsensätyöllistäminen voi olla sivutoimista, esimerkiksi ns. kevytyrittäjyyttä, tai ansiotaso muutoin alhainen. Pienet ansiotasot vaikuttavat eläketurvaan, jota on käsitelty tarkemmin sosiaali- ja terveysministeriön mietinnössä (STM, 2013, s. 21), jossa todetaan: ”Yrittäjän työtulojen ja apurahojen ollessa pienet, eläkekertymä saattaa jäädä pienemmäksi kuin takuueläke, vaikka tuloista maksettaisiin eläkevakuutusmaksuja koko henkilön työuran ajan. Pienituloisella ei välttämättä ole myöskään taloudellisia mahdollisuuksia maksaa eläkevakuutusmaksuja. Järjestelmä ei siten kannusta pienituloista suorittamaan eläkevakuutusmaksuja tai ottamaan eläkevakuutusta. Valtion ja kuntien eläkejärjestelmässä toimimatta yrittäjänä yhtiömuodossa tehdyt toimeksiantosuhteet vakuutetaan palkansaajan ja yksityisellä alalla yrittäjän eläketurvassa, jolloin osa toimeksiantosuhteista jää yksityisten alojen eläkevakuutuksen ulkopuolelle.”

Itsensätyöllistäjillä ei ole mahdollisuutta neuvotella työnsä hintaa samalla tavalla kuin työntekijöillä. Tämä liittyy erityisesti sellaisten itsensätyöllistäjien tulkiintaan yrittäjiksi, jotka tekevät töitä muutamille asiakkaille kovasti kilpailluilla aloilla. Esimerkkinä ovat kulttuuri- ja luovat alat (Tilastokeskus, 2013). Neuvotteluvoimaa rajoittaa erityisesti kilpailuoikeudellinen näkökulma, jota on käsitelty sekä niin sanotussa trendityöryhmässä että aiemmassa vertailuselvityksessä. Kilpailulainsäädännössä (Kilpailulaki, 2 §) ja Euroopan unionin oikeuskäytännössä on poikkeuksia kilpailuoikeuden soveltamisalasta työmarkkinoilla.

Yhdeksän akavalaista jäsenliittoa perusti keväällä 2016 Akavan yrittäjien ja itsensätyöllistäjien edunvalvontajärjestön, joka vaatii parannusta yrittäjien ja itsensätyöllistäjien mahdollisuuteen neuvotella kollektiivisesti työn tekemisen ehdoista. Järjestön tavoitteena on palvella paremmin jäseniä, jotka yhdistävät työuraansa eri työmuotoja, erityyppisiä palkkatöitä ja yrittäjämäistä työtä. Järjestön tehtävänä on tehostaa yrittäjien sekä itsensätyöllistäjien eli yksinyrittäjien, ammatinharjoittajien, freelancereiden ja apurahansaajien edunvalvontaa. (Akavan ajankohtaiset uutiset, 26.4.2016).

Toimeksiantosuhte

Itsensätyöllistäjät toimivat usein toimeksiantosuhteessa työn tilaajaan. Itsensätyöllistäjien kohdalla käydäänkin vilkasta keskustelua siitä, kuinka paljon itsensätyöllistäjät ovat todellisuudessa näennäisyrittäjiä tilanteessa, joissa heillä on vain yksi asiakas. Toimeksiantosuhteisuus yhdistettynä rajoitettuihin mahdollisuuksiin neuvotella oman työn hinnasta vaikuttaa myös itsensätyöllistäjien taloudelliseen asemaan.

Trendityöryhmä selvitti työlainsäädännön soveltamiskäytäntöjä ja päätyi siihen, että nykyisin työsopimuslain 1 luvun 1 §:n 1 momentissa säädetty työsuhteen tunnusmerkistö on ollut riittävä työtä koskevan oikeussuhteen luonnetta arvioitaessa. Trendityöryhmä ei kuitenkaan esittänyt suoraan tätä asiaa ja yhteenvetona todettiin, että itsensätyöllistäjien ongelmat liittyvät eri työntekomuotojen välillä liikkumiseen sekä esimerkiksi huonoon tietämykseen sosiaaliturvasta. Samanaikaisesti viitattiin siihen, että Tilastokeskuksen tutkimusten perusteella vain joka viides itsensätyöllistäjä haluaisi työsuhteessa (TEM, 2015, s. 16).

Itsensätyöllistäjien sosiaaliturvaa käsitellyt sosiaali- ja terveysministeriön työryhmä on ehdottanut, että Työntekijän eläkelakiin (TyEL) lisättäisiin säännös, jonka perusteella lain soveltamisalan piiriin kuuluisi myös luonnollisen henkilön tekemä työ, joka perustuu hänen ja yksityisen alan toimeksiantajan väliseen toimeksianto- tai konsulttisopimukseen. Lisäksi edellytetään, ettei henkilö harjoita toimintaansa yhtiön tai muun yhteisön muodossa taikka toiminimellä ja että hänen toimintansa on niin vähäistä, ettei hän ole velvollinen ottamaan yrittäjän (YEL) tai maatalausyrittäjän (MYEL) –vakuutusta. Ehdotuksen piiriin eivät myöskään kuulu henkilöt, joilla on YEL- tai MYEL-vakuutus. Yllä mainittujen ehtojen täytyessä TyEL:a sovellettaessa kyseinen henkilö rinnastettaisiin työntekijään ja toimeksiantaja työnantajaan. Henkilömäärää, jota muutos koskisi, on erittäin vaikea arvioida. Muun muassa tämä on selvitettävä asian jatkovalmistelussa. (STM, 2013, s. 29).

Sosiaali- ja työttömyysturvan näkökulma

Itsensätyöllistäjien tilanne työntekijän ja yrittäjän välimaastossa on haastava useiden sosiaaliturvaan liittyvien näkökulmien vuoksi. Usein kysymys on myös siitä, etteivät itsensätyöllistäjät tunne sosiaaliturvajärjestelmää ja että siihen liittyvät asiat voivat tulla heille yllätyksenä. Pärnäsen ja Sutelan (2014) tutkimuksessa yli puolet

vastaajista kertoi, etteivät he ole juuri tietoisia siitä, millaiseen sosiaaliturvaan he olisivat yrittäjänä oikeutettuja.

Työ- ja elinkeinoministeriö teki vuonna 2016 selvityksen työttömyysturvan muutostarpeista. (Löfgren & Hellstén, 2016) Selvityksessä kartoitettiin muutostarpeita työntekijä- ja yrittäjästatusten vaihteluista taikka niiden samanaikaisuudesta johtuvien työttömyysturvan saamisen esteiden poistamiseksi työttömyysvakuutusjärjestelmässä. Lisäksi kartoitettiin työttömyysturvajärjestelmän muutostarpeita työntöön eri muotojen huomioimiseksi paremmin. Raportissa selvitysmiehet ehdottavat yrittäjä- ja palkansaajatyön välisen eron säilyttämistä, mutta väliinpuutoamisen riskin kaventamista. Löfgren ja Hellstén esittävät nykyisiin säännöksiin pohjautuvan yhdistelmävakuutuksen käyttöönottoa. Vakuuttamisperiaate, rahoitusperiaate ja -osuudet sekä vakuutettuna olon kesto ja työssäoloehdon ansaintaa koskevat edellytykset pysyisivät perusteiltaan nykyisinä, mutta työssäoloehdon voisi kerryttää myös yrittäjätoiminnan ja palkkatyön yhdistelmällä. Lisäksi selvityshenkilöt esittävät, että yritystoiminnan vaikutusta työttömyysturva-oikeuteen kehitetään työnhakijan näkökulmasta kannustavammaksi. Työttömänä aloitettua yritystoimintaa pidettäisiin sivutoimimisena ja työttömällä säilyisi oikeus soviteltuun työttömyysetuuteen ensimmäisen neljän kuukauden ajan. Työttömällä säilyisi velvollisuus ottaa vastaan kokoaikatyötä ja osallistua työllistymistä edistäviin palveluihin.⁵

Työttömyysturvan osalta sosiaali- ja terveystieteissä toiminut luovilla aloilla työskentelevien ja muiden itsensätyöllistäjien sosiaaliturvatyöryhmä ehdotti, että jatkossa selvitetään työttömyysturvalain 1 luvun 6 §:ssä säädetyn yrittäjän määrittelyn mahdolliset kehittämistarpeet, koska työntekijän, yrittäjän ja omassa työssä työllistyvän välinen rajanveto ja oman työmarkkina-aseman merkityksen ymmärtäminen työttömyysturvan kannalta voi joissakin tilanteissa olla ongelmallista (STM, 2013). Työttömyysturvalain yrittäjämäärittelmä vaikuttaa myös työttömyysvakuutusmaksujen soveltamisalaan, koska yrittäjät eivät maksa työttömyysvakuutusmaksuja omasta työstään. Työttömyysvakuutusmaksuvelvollisuuden määrittelyn yhteydessä ehdotetaan yrittäjämäärittelmää muutettavaksi tavalla, joka selkeyttää rajanvetoa yrittäjien ja omassa työssä työllistyvien välillä. Seuraavassa on poimittu avainkohtia hallituksen esityksestä HE 94/2015 ja siihen liittyneestä keskustelusta.

5 <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/79079>

Ennen uudistusta työtä tehdään työttömyysturvalainsäädännön näkökulmasta joko yrittäjänä tai palkansaajana, ja jos kyse ei ole kummastakaan näistä, toimintaa arvioidaan ns. omassa työssä työllistymisenä. Kaikilla näillä on eri vaikutus oikeuteen saada työttömyysetuutta. Työttömyysturvajärjestelmässä pidetään yrittäjänä henkilöä, joka täyttää työttömyysturvalain 1 luvun 6 §:ssä säädetyt edellytykset. Omassa työssä työllistymistä ei ole määritelty lainsäädännössä. Yrittäjällä tarkoitetaan mm. yrittäjän eläkelain mukaan henkilöä, joka tekee ansiotyötä olematta työsuhteessa tai virka- tai muussa julkisoikeudellisessa toimisuhteessa. Yrittäjän eläkelakia ei sovelleta urheilijoihin. Yrittäjä on velvollinen ottamaan YEL-vakuutuksen silloin, kun vahvistettava YEL-työtulo on vähintään 7 557,18 euroa vuonna 2016.

Henkilön katsotaan työllistyvän yrittäjänä tai sitä vastaavalla tavalla omassa työssään päätoimisesti, jos toiminnan vaatima työmäärä on niin suuri, että se on esteenä kokoaikatyön vastaanottamiselle. Ellei muuhun arvioon ole aihetta, työllistymisen katsotaan sivutoimiseksi ainakin silloin, kun henkilö on ollut vähintään kuusi kuukautta kyseiseen yritystoimintaan tai omaan työhön liittymättömässä kokoaikatyössä. Tähän liittyen TE-toimistot ovat omissa näkemyksissään ajoittain esittäneet toiveita tietystä viikkokohtaisesta tuntirajasta. (TE-toimistojen palaute työ- ja elinkeinoministeriön kyselyyn).

Mediassa esiintyy näkemyksiä, joiden mukaan TE-toimistojen soveltamiskäytäntö on liian tiukka erityisesti pää- ja sivutoimisuuden osalta. Samanaikaisesti myös TE-toimistot ovat omissa näkemyksissään (työ- ja elinkeinoministeriön TE-toimistoilta ja ELY-keskuksilta pyytämät näkemykset) kritisoineet, että ohjeistus soveltamiskäytännöstä on liian tiukka tai että pää- ja sivutoimisuuden tulkinta on hyvin vaikeaa. Asia ilmenee myös eduskunnan vastauksessa, jossa edellytettiin, että ohjeistusta ja toimintakäytäntöjä asian osalta tarkennetaan ja että tarkennuksia tulee tehdä erityisesti toiminnan sivu- ja päätoimisuuden sekä toiminnan lopettamisen osalta (Eduskunnan vastaus EV 106/2015 vp – HE 94/2015 vp).

Muita itsensätyöllistäjien sosiaaliturvaan liittyviä haasteita ovat esimerkiksi seuraavat:

- Itsensätyöllistäjät eivät myöskään kuulu aina suoraan lakisääteisen tapaturmavakuutuksen piiriin, sillä soveltamisalaa tulkitaan erilaisissa tilanteissa. Tapaturmavakuutusta tarkastellaan tilannesidonnaisesti. Työn suorittajan

kannalta ongelmana on, että toimeksiantosuhteessa työskentelevä henkilö jää työtapaturmaturvan ulkopuolelle, jos työn teettäjä ei ole ottanut työn suorittajalle tapaturmavakuutusta eikä työn suorittaja myöskään ymmärrä ottaa itselleen vakuutusta. (STM, selvityksiä 2008: 46 s. 19 - 28)

- Ei ole oikeutta esimerkiksi hoitorahaan. Sosiaali- ja terveysministeriön asettaman työryhmän laatimien linjausten (STM:n selvityksiä 2013:4) pohjalta sosiaali- ja terveysministeriössä on laadittu lakiluonnos lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain muuttamisesta siten, että alle kolmevuotiaan lapsen vanhemmalle tai muulle huoltajalle maksettava osittainen hoitoraha korvataan uudella joustavalla hoitorahalla.

Itsensätyöllistäjien ja jakamistalouden näkökulmasta laskutusosuuskunnat ja laskutuspalveluyritykset ovat herättäneet rajanveto-ongelmia. Esillä olleissa ongelmatilanteissa laskutuspalveluyritys on ilmoittanut työnsuorittajat eläkevakuutusyhtiölle työntekijän eläkelain mukaisina työntekijöinä. Edellä kuvatun kaltaisessa toimintamallissa laskutuspalveluyrityksen ja palvelun käyttäjäksi rekisteröityneen työnsuorittajan välinen oikeussuhde ei kuitenkaan täytä työsopimuslaissa tarkoitettuja työsuhteen tunnusmerkkejä. Tällaisessa mallissa työnsuorittajaa ei voida pitää työeläke- tai työttömyysturvalainsäädännön mukaan laskutuspalveluyrityksen työsuhteisena työntekijänä. Tällöin ansiotarkoituksessa työtä tekevä työnsuorittaja katsotaan yrittäjän eläkelain piiriin kuuluvaksi yrittäjäksi jonka tulee itse ottaa itselleen yrittäjän eläkevakuutus. Asiantuntijahaastatteluihin korostui näkemys, että tulevaisuudessa voidaan harkita sitä, tulisiko YEL-vakuuttamista keventää joidenkin kevytyrittäjäryhmien kohdalla. (STM 2016).

4 Itsensätyöllistäjät tilastojen valossa

Tässä luvussa on tarkasteltu lähemmin itsensätyöllistäjiin liittyviä kotimaisia ja kansainvälisiä tilastotietoja. Luvun tiedot perustuvat Tilastokeskuksen ja OECD:n tilastoihin. Luvussa tarkastellaan itsensätyöllistäjien määrää mm. ammattiryhmittäin ja selvitetään itsensätyöllistäjien määrän kehitystä. Luvun viimeisessä kappaleessa käsitellään itsensätyöllistämistä jakamis- ja alustataloudessa.

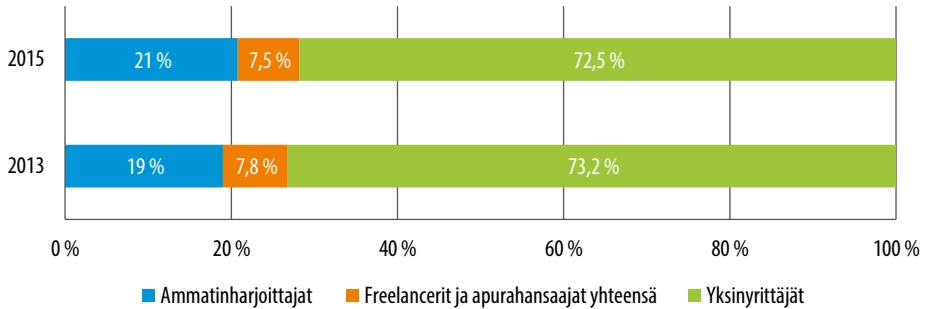
4.1 Itsensätyöllistäjien määrän kehitys

Vuonna 2015 itsensätyöllistäjiä (yksinyrittäjät, ammatinharjoittajat, freelancerit ja apurahansaajat)⁶ oli Tilastokeskuksen työvoimatilaston mukaan Suomessa noin 157 000 henkilöä (15–64-vuotiaat). Kaikista Suomen työllisistä hieman vajaa 7 % kuuluu päätoimisten itsensätyöllistäjien joukkoon. Itsensätyöllistäjien joukko on hieman kasvanut viime vuosien aikana. Vuonna 2014 samassa ikäryhmässä oli noin 155 000 itsensätyöllistäjää, ja vuonna 2013 vastaava luku oli 152 000. (Tilastokeskus, työvoimatutkimus). Toisin sanoen Tilastokeskuksen tilastojen mukaan itsensätyöllistäjien määrä on vuodesta 2013 kasvanut 5 000 henkilöllä eli 3,3 %:lla.

Tilastokeskuksen tekemä selvitys osoittaa, että huomattava enemmistö 15–64-vuotiaista itsensätyöllistäjistä on yksinyrittäjiä. Vuonna 2015 heitä oli noin 114 000 eli 73 % kaikista itsensätyöllistäjistä. Hieman reilu viidennes (21 %) itsensätyöllistäjistä oli ammatinharjoittajia. Freelancereita ja apurahansaajia oli noin 12 000, joka on noin 8 % kaikista itsensätyöllistäjistä. (työvoimatilastot, 2016) Viimeisen parin vuoden aikana itsensätyöllistäjien määrä on noussut hieman ammatinharjoittajien ryhmässä, mutta vuosien välillä ei ole havaittavissa selkeää muutosta (kuvio 5).

6 pl. maanviljelijät

Kuvio 5. Yksinyrittäjien, ammatinharjoittajien ja freelancereiden ja apurahansaajien osuus itsensäyöllistäjistä 2013 ja 2015. Lähde: Tilastokeskus.

Suurin osa (60 %) itsensäyöllistäjistä on miehiä. Miehiä on eniten erityisesti yksinyrittäjien ryhmässä. Ammatinharjoittajina ja freelancereina toimii yhtä paljon miehiä ja naisia. Keskimäärin itsensäyöllistäjien koulutustaso on palkansaajien koulutustasoa alhaisempi. Yksinyrittäjien ryhmässä yleisin koulutustausta on keskiasteen tutkinto. Freelancereilla ja apurahansaajilla on taas useammin korkeakoulututkinto. Yleisin itsensäyöllistäjien ammattiryhmä on rakennustyöntekijät, toiseksi yleisin palvelutyöntekijät (kampaajat ja parturit sekä kosmetologit erityisesti). Kolmanneksi suurimman ryhmän muodostavat lainopilliset sekä sosiaali- ja kulttuurialan erityisasiantuntijat. Tilastokeskuksen selvityksen tulokset osoittavat, että itsensäyöllistäjät ovat toimeentulon ja ammattirakenteen suhteen hyvin heterogeeninen ryhmä. Heidän tulotasonsa vaihtelee hyvätuloisista pienituloisiin. (Pärnänen & Sute-la, 2014).

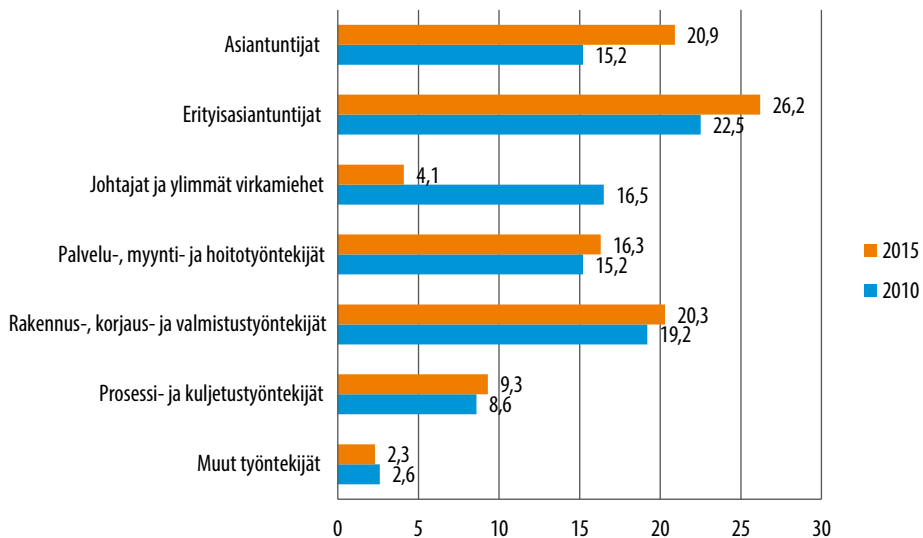
Tilastokeskukselta tilattiin maksullisia tilastoja itsensäyöllistäjistä ammattiryhmittäin kahdelta eri vuodelta. Tarkoituksena oli selvittää, missä ammattiryhmissä itsensäyöllistäjien määrä näyttäisi muuttuneen viime vuosien aikana. Alla olevassa kuvassa tarkastellaan itsensäyöllistäjien prosentuaalista jakaantumista ammattiryhmiin vuosina 2010 ja 2015. Tämän tarkemmalle tasolle ei ollut mahdollista tarkasteluissa mennä.

Viimeisen viiden vuoden aikana itsensäyöllistäjien määrä näyttää lisääntyneen erityisesti asiantuntija- ja erityisasiantuntijatehtävissä. Näihin ammattiryhmiin kuuluu tietysti hyvin laaja kirjo erilaisia ammatteja konsulteista ja terapeuteista graafikoihin

ja lakimiehiin. Johtajissa itsensätyöllistäjien määrä on taas merkittävästi vähentynyt. Tämä johtuu kuitenkin vuosien 2010 ja 2015 välillä tapahtuneesta luokitusmuutoksesta. Muissa ammattiryhmissä ei ole nähtävissä suurta muutosta eri vuosien välillä. Kaikista itsensätyöllistäjistä noin viidennes työskentelee rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijöinä. Prosessi- ja kuljetusalalla työskentelee hieman vajaa kymmenes itsensätyöllistäjistä.

Kuvio 6. Itsensätyöllistäjien jakaantuminen ammattiryhmiin, 2010 ja 2015.

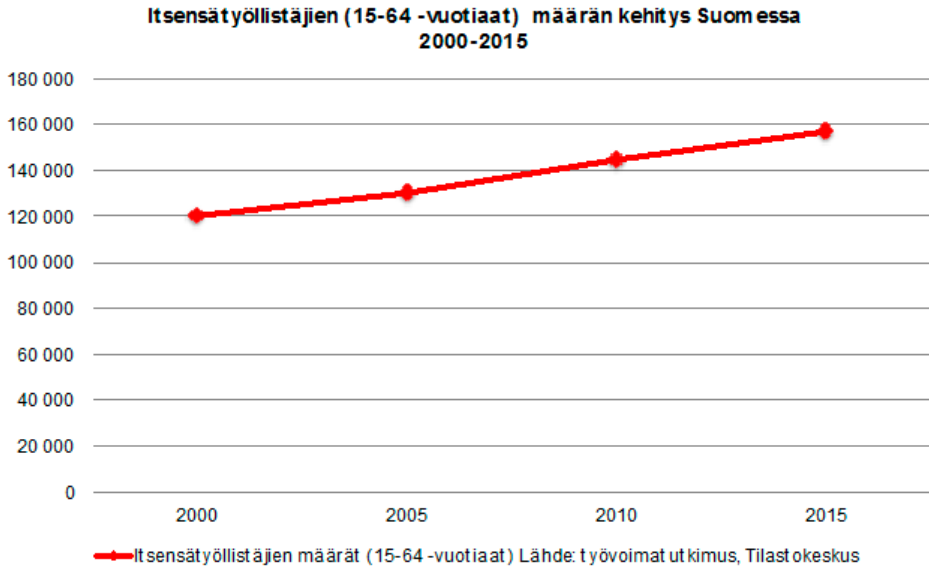
Lähde: Tilastokeskus.

Itsensätyöllistäjien määrä on kasvanut varsin tasaisesti viimeksi kuluneen 15 vuoden aikana (kuviot 7). Mainittuna ajanjaksona itsensätyöllistäjien määrä on lisääntynyt noin 37 000 hengellä. Samoin on kasvanut itsensätyöllistäjien osuus kaikista työllisistä. Vuonna 2000 itsensätyöllistäjien osuus kaikista työllisistä 15–64-vuotiaista oli hieman yli 5 %, kun vuonna 2015 itsensätyöllistäjien osuus saman ikäryhmän työllisistä suomalaisista oli noin 6,6 %. Pärnänen ja Sutelan tekemä selvitys osoittaa, että eniten itsensätyöllistäjien määrä on kasvanut rakennustyöntekijöiden sekä toimittajien ja taiteilijoiden ammattiryhmissä. (työvoimatutkimus, ks. Pärnänen, 2015).

Kuvio 7. Itsensätyöllistäjät (15–64-vuotiaat) 2000-luvulla.

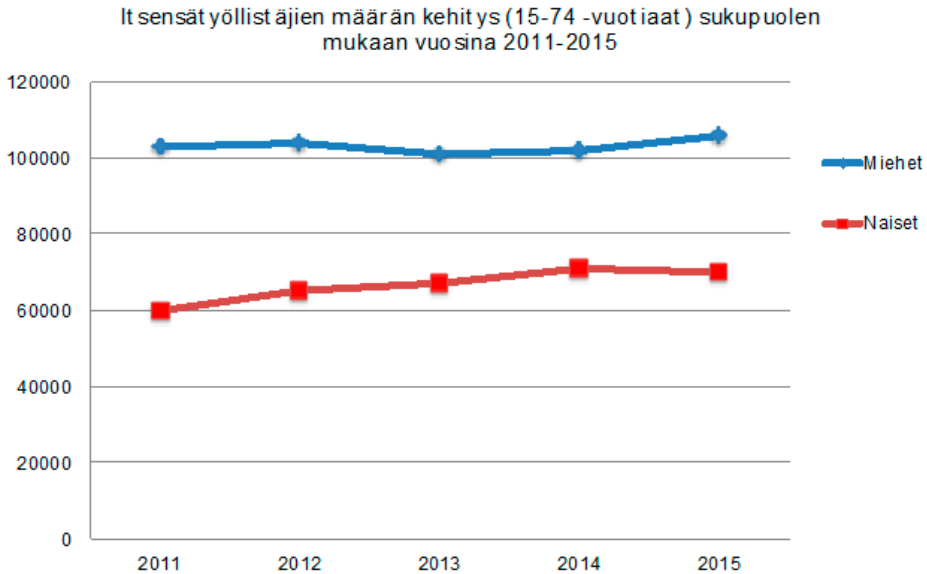
Lähde: työvoimatutkimus eri vuosilta, Tilastokeskus.

Tilastoja itsensätyöllistäjien määrästä voidaan tarkastella vielä erikseen 15–74-vuotiaiden osalta. Kun mukaan otetaan 65–74-vuotiaat, itsensätyöllistäjien kokonaismäärä vuonna 2015 oli 177 000. Myös vanhemmassa ikäryhmässä enemmistö itsensätyöllistäjistä on miehiä. Itsensätyöllistäjien naisten määrä on kuitenkin kasvanut hieman miehiä enemmän viimeisen neljän vuoden aikana (kuvio 8).

Kuvio 8. Itsensätyöllistäjät (15–74-vuotiaat) vuosina 2011–2015.

Lähde: Tilastokeskuksen tilastopalvelu.

4.2 Itsensätyöllistäjät OECD-maissa

Eurostat julkaisee vuosittain kansainvälistä tilastotietoa OECD-maiden itsensätyöllistäjien osuudesta kaikista työllisistä⁷. Eurostatin määritelmä itsensätyöllistäjille⁸ poikkeaa Tilastokeskuksen luokittelusta. Eurostatin tilastoihin lasketaan mukaan esimerkiksi maatilalla työskenteleviä perheenjäseniä. Tilastot eivät tästä syystä ole vertailukelpoisia edellä esitettyjen tietojen kanssa, mutta kertovat kuitenkin Suomen tilanteesta suhteessa muihin OECD-maihin.

⁷ Ks. <http://ec.europa.eu/eurostat>

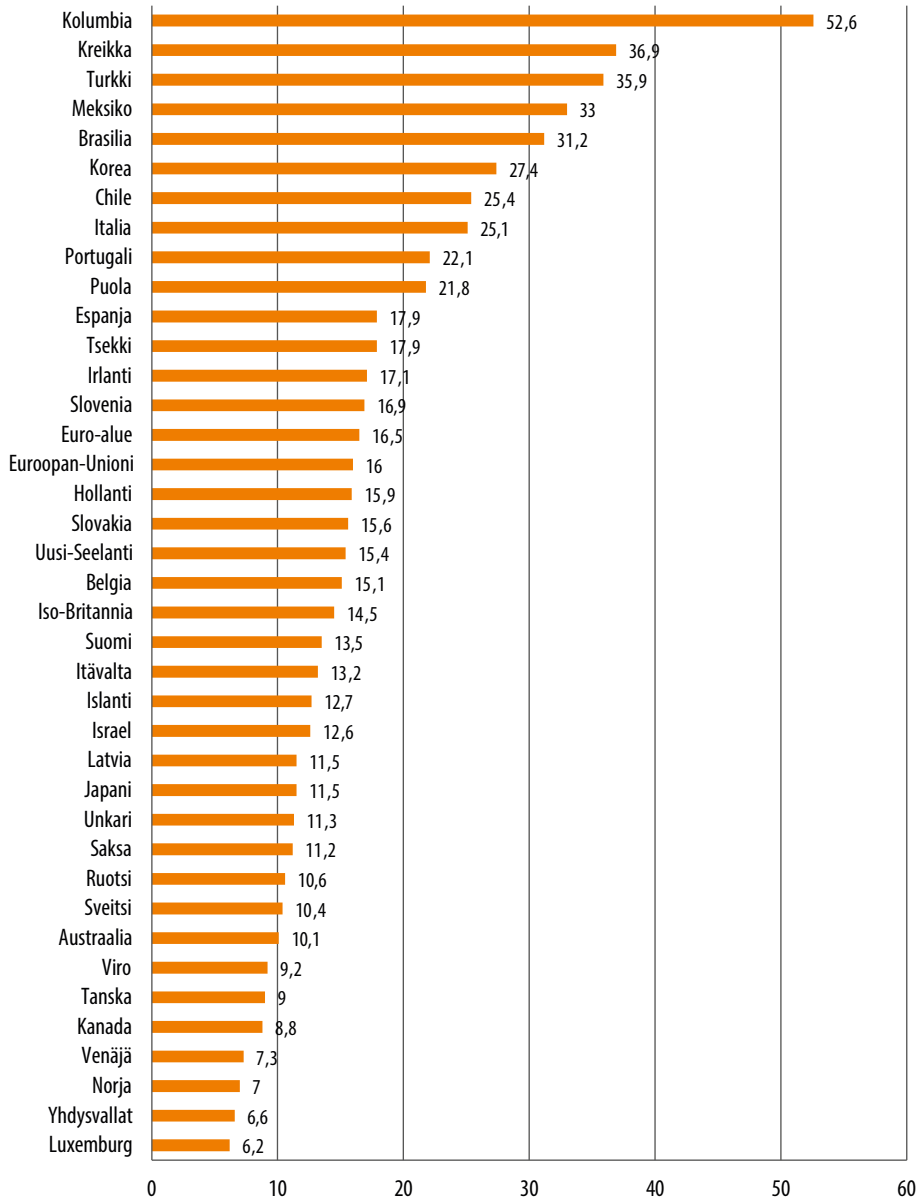
⁸ Itsensätyöllistäjiksi luetaan henkilöt, jotka työskentelevät itselleen. OECD:n tilastoissa mukaan lasketaan mm. osuuskuntien jäsenet ja yrittäjäperheenjäsenet. Kaikki henkilöt, jotka työskentelevät yrityksissä, joissa työskentelee useampia työntekijöitä, lasketaan työntekijöiksi (ml. yritysjohtajat). Itsenäinen ammatinharjoittaminen voidaan nähdä esim. selviytymisen strategiana niille, jotka eivät löydä muita keinoja ansaita tuloja tai joilla on intoa toimia yrittäjänä ja halua johtaa omaa työtään.

Vähiten itsensätyöllistäjiä suhteessa kaikkiin työllisiin on Luxemburgissa, jossa 6,2 % työllisistä kuului itsensätyöllistäjien ryhmään. Toiseksi vähiten heitä on Yhdysvalloissa (6,6 %). Eniten itsensätyöllistäjiä on tilastojen mukaan Kolumbiassa, jossa jopa yli puolet (53 %) työllisistä kuului tähän ryhmään. Toiseksi eniten heitä on Kreikassa, jossa jopa 37 % työllisistä lukeutui itsensätyöllistäjiin.

Kansainväliset OECD-tilastot osoittavat, että Suomi on keskivertomaa itsensätyöllistämässä. Tilastojen mukaan Suomen kaikista työllisistä 13,5 % kuului Eurostatin määritelmän mukaisiin itsensätyöllistäjiin. Ruotsissa vastaava luku on 10,6 %, Tanskassa 9,0 % ja Norjassa Pohjoismaiden pienin 7,0 %. Euroopan unionin maissa keskimääräinen itsensätyöllistäjien osuus kaikista työllisistä on 16,5 %.

Kuvio 9. Itsensätyöllistäjien prosentiosuudet kaikista työllisistä 2013.

Lähde: Labour Force Statistics, OECD.

4.3 Itsensätyöllistäminen jakamis- ja alustataloudessa

Tilastojen valossa itsensätyöllistäjien määrän kasvu on ollut hyvin lineaarinen. Itsensätyöllistäjien määrä on kasvanut erityisesti yksinyrittäjinä ja ammatinharjoittajina toimivien asiantuntijoiden osalta. Tässä selvityksessä itsensätyöllistäminen nähdään Tilastokeskuksen tulkintaa laajempänä käsitteenä. Kaikki tässä selvityksessä tarkoitettu itsensätyöllistäminen ei toisin sanoen näy Tilastokeskuksen tilastoissa. Esimerkiksi alustojen tai laskutuspalveluiden (mm. kevytyrittäjät) kautta työskentelevien henkilöiden päätoiminen status vaihtelee hyvin paljon ja on tästä syystä tilastojen näkökulmasta haasteellinen ryhmä. Myös CEPS-tutkimuslaitoksen (Centre for European Policy Studies) raportissa esitetään samansuuntaisia havaintoja tilastoista. Tutkimusraportissa todetaan, että jakamistalouden kautta työllistyvien määristä ei välttämättä saa tietoja virallisten tilastojen kuten EU:n työvoimatutkimuksen (EU Labour Force Survey) kautta. (De Groen & Maselli, 2016).

Työelämän muutokset ovat lisäksi johtaneet siihen, että ansiot voivat koostua enemässä määrin useasta eri lähteestä ja tästä syystä sivutoiminen itsensätyöllistäminen on tärkeää huomioida omana kokonaisuutenaan. Yleisesti jakamis- ja alustatalouden ajatellaan lisäävän itsensätyöllistäjien määrää. Arvioiden mukaan Suomessa jakamis- tai alustatalouden kautta työllistyviä itsensätyöllistäjiä on toistaiseksi vähän. Kaikki alustataloudessa työskentelevät eivät aina ole itsensätyöllistäjiä, vaan osa voi olla myös työsuhteessa alustaan. Huomioitavaa on, että kun yritys palkkaa itselleen yhdenkin työntekijän, siirtyy yritys työnantajarytjän kategoriaan tilastoissa. Alustatalouden kehittymistä ja sen vaikutuksia itsensätyöllistämiseen tarkastellaan tarkemmin luvussa 5.

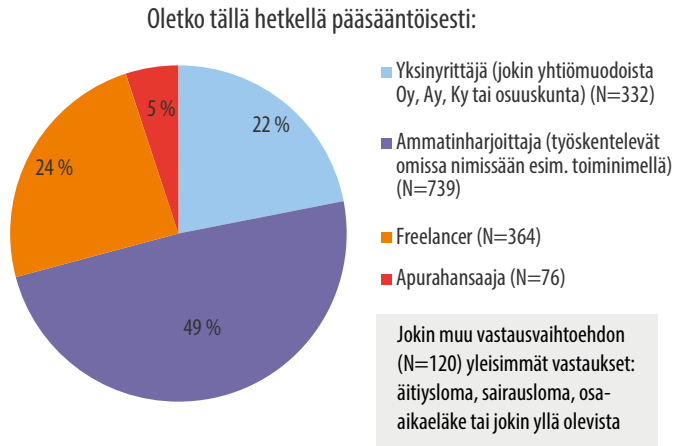
5 Itsensätyöllistäjille suunnatun kyselyn tulokset

Tässä luvussa tarkastellaan pää- ja sivutoimisten itsensätyöllistäjien profiilia ja asemaa työmarkkinoilla selvityksessä tehdyn kyselyn tulosten pohjalta. Tarkastelun kohteina ovat lisäksi mm. pää- ja sivutoimisen itsensätyöllistämisen hyödyt ja haitat, itsensätyöllistäjien asema työmarkkinoilla, laskutuspalveluiden ja digitaalisten alustojen hyödyntäminen sekä itsensätyöllistäjien toimeksiantajat ja tulevaisuuden näkymät. Luvun lopussa on yhteenvetoa itsensätyöllistämisen erilaisista muodoista ja näiden vaikutuksista mm. henkilön tulevaisuuden odotuksiin.

5.1 Vastaajien taustatietoja

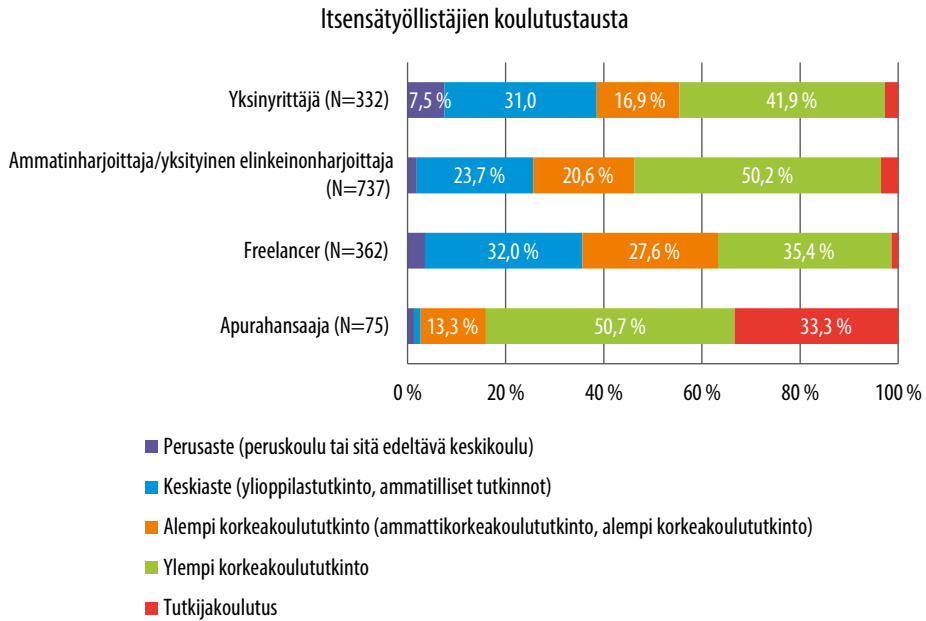
Päätoimiset itsensätyöllistäjät

Selvityksessä toteutettiin sähköinen kysely itsensätyöllistäjille syys-lokakuussa 2016 (Liite 1). Kyselyyn vastasi 1 510 päätoimista itsensätyöllistäjää. Kyselyyn vastanneissa päätoimisissa itsensätyöllistäjissä oli kaikkiin neljään kategoriaan kuuluvia henkilöitä eli ammatinharjoittajia, yksinyrittäjiä, freelancereita ja apurahansaajia. (Kuvio 10) Vastaajista noin puolet (49 %) oli ammatinharjoittajia. Freelancereita oli hieman vajaa viidennes ja yksinyrittäjiä 22 %. Vastaajista 5 % vastasi olevansa apurahansaaja. Kyselyn otosta voidaan pitää varsin kattavana kaikkien neljän eri vastaajaryhmän osalta. Tässä luvussa tuloksia tarkastellaan pääasiassa vastaajaryhmittäin näiden neljän kategorian mukaisesti.

Kuvio 10. Päätoimiset itsensätyöllistäjät.**(Lähde: kysely itsensätyöllistäjille, lokakuu 2016)**

Kyselyllä tavoitettiin hieman enemmän naisia kuin miehiä. Kaikista kyselyyn vastanneista 68 % oli naisia. Yksinyrittäjistä noin puolet oli miehiä ja puolet naisia. Itsensätyöllistäjien enemmistöllä on vähintään alempi korkeakoulututkinto. Yksinyrittäjissä on enemmän perus- tai keskiasteen tutkinnon suorittaneita ja apurahansaajissa odotetusti enemmän ylemmän korkeakoulututkinnon tai tutkijakoulun suorittaneita. Eri vastaajaryhmien koulutustaustaa tarkastellaan kuviossa 11.

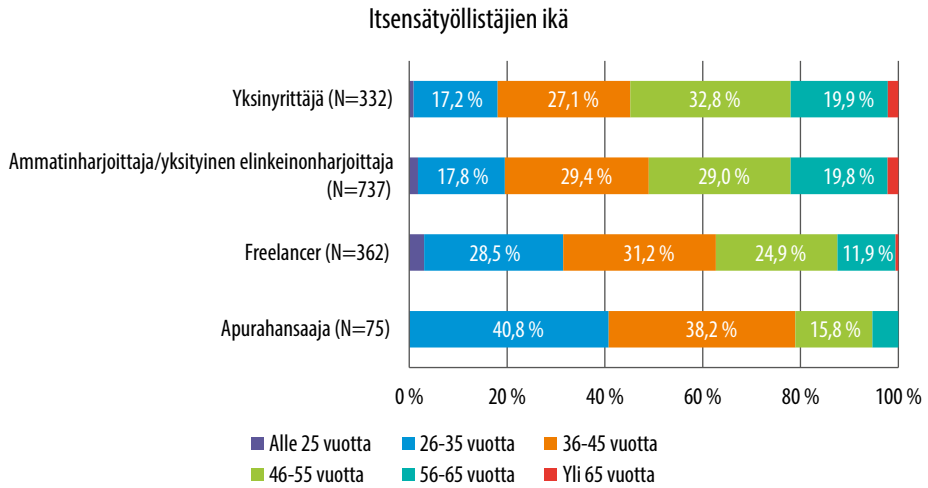
Kuvio 11. Päätoimisten itsensätyöllistäjien koulutustausta
(Lähde: kysely itsensätyöllistäjille, lokakuu 2016)

Itsensätyöllistäjiä on melko tasaisesti kaikissa ikäryhmissä. Yksinyrittäjissä ja ammatinharjoittajissa keskimäärin puolet on yli 46-vuotiaita. Freelancerit ja apurahansaajat ovat keskimäärin nuorempia, heistä huomattava enemmistö on alle 45-vuotiaita. Kyselyyn vastanneita sivutoimisia itsensätyöllistäjiä oli myös kaikissa ikäluokissa. Ainoastaan apurahansaajien osalta ikärakenne oli huomattavasti nuorempi (60 % alle 36-vuotiaita). Yksityisissä elinkeinonharjoittajissa ja ammatinharjoittajissa oli puolestaan jonkin verran enemmän varttuneempia vastaajia (54 % yli 45-vuotiaita).

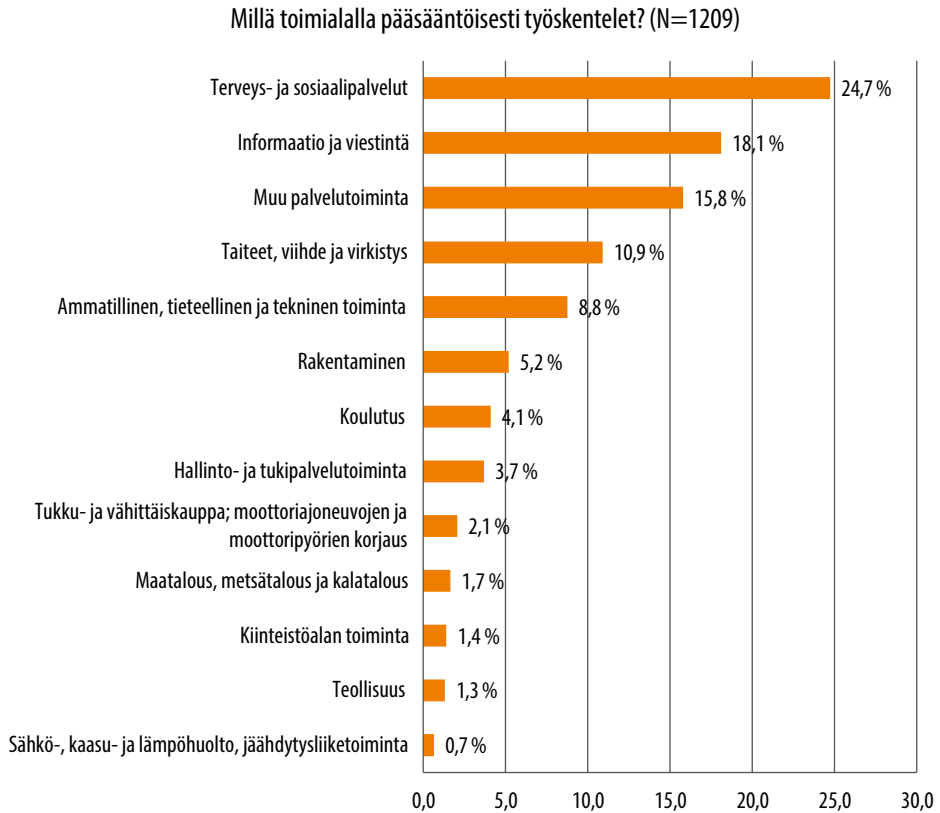
Kuvio 12. Päätoimisten itsensätyöllistäjien ikärakenne.

(Lähde: kysely itsensätyöllistäjille, lokakuu 2016)

Kuvio 13. Päätoimisten itsensätyöllistäjien toimiala.

(Lähde: kysely itsensätyöllistäjille, lokakuu 2016)

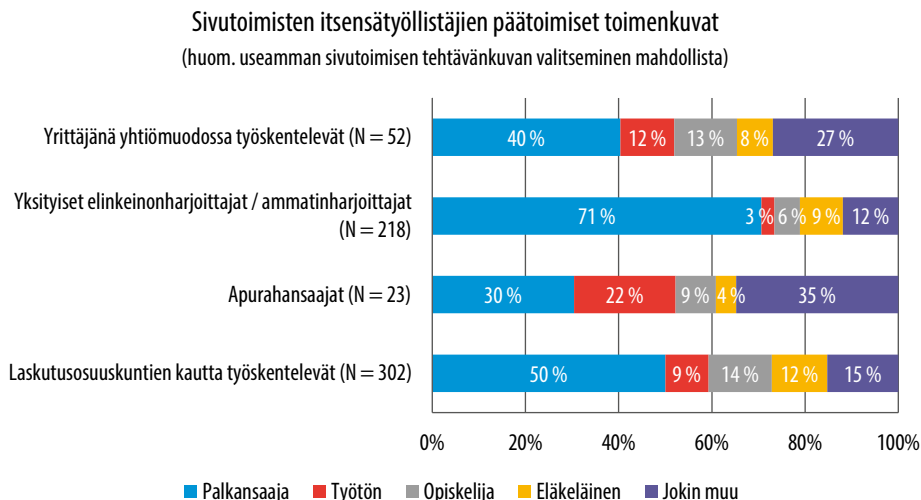

Yleisin päätoimisten itsensätyöllistäjien toimiala on terveys- ja sosiaalipalvelut. Yksinyrittäjinä ja ammatinharjoittajina toimii paljon erilaisia terapeutteja, mm. psykologeja, psykoterapeutteja ja psykiatreja. Informaatio- ja viestintäala on toiseksi yleisin vastaajien ammattiala. Alan tyypillisimpiä itsensätyöllistäjien ammatteja ovat kielenkääntäjä ja toimittaja. Lisäksi kyselyyn vastasi paljon asianajajia, tutkijoita, konsultteja, muusikoita, kirjanpitäjiä, parturi-kampaajia, graafikoita, rakennusmiehiä ja kuvataiteilijoita.

Sivutoimiset itsensätyöllistäjät

Selvityksen kyselyn perusteella sivutoiminen itsensätyöllistäminen tapahtuu pääasiassa palkkatyön ohella. Erityisesti sivutoimisista yksityisistä elinkeinonharjoittajista ja ammatinharjoittajista suurella osalla on päätoiminen työ palkansaajana (71 %). Samoin laskutuspalveluita hyödyntävistä 50 % ja yrittäjänä yhtiömuodossa työskentelevistä 40 % toimii päätoimisesti palkansaajana. Sivutoimisesti itsensätyöllistäjien tyypillisiä ammatteja ovat muusikko, psykologi, kuvataiteilija, suunnittelija, muotoilija ja graafikko, asentaja ja insinööri tai tutkija ja konsultti. Sivutoimisten itsensätyöllistäjien päätoimista toimenkuvaa on esitetty kuviossa 14.

Kuvio 14. Sivutoimisten itsensätyöllistäjien päätoimiset toimenkuvat.
(Lähde: kysely itsensätyöllistäjille, lokakuu 2016).

Kyselyyn saatiin vastauksia erityisesti taide-, viihde- ja virkistysaloilla (N = 130) sekä terveys- ja sosiaalipalveluiden (N = 154) saralla työskenteleviltä. Toimialat voivat osaltaan selittää sitä, miksi henkilöt toimivat sivutoimisina itsensätyöllistäjinä palkkatyön ohessa, sillä aloille tyypillisiä piirteitä ovat määräaikaiset työsuhteet ja keikkaluonteinen työ. Tyypillisimpiä ammatteja kyselyvastauksissa olivat psykologit ja terapeutit, muusikot, kuvataiteilijat sekä erilaiset taidealojen suunnittelijat, muotoilijat ja graafikot. Jonkin verran vastauksia saatiin myös erilaisilta tutkijoilta ja kon-

sulteilta sekä erilaisia insinööritöitä tekevilta henkilöiltä. Päätoimisiin itsensätyöllistäjiin verrattuna kielenkääntäjiä ei tavattu yhtä paljon sivutoimisten itsensätyöllistäjien kohdalla (N = 11). Toimialoja on kuvattu itsensätyöllistämisen kategorioiden mukaan taulukossa 1.

Taulukko 1. Sivutoimisten itsensätyöllistäjien toimialat. (Lähde: selvityksen kysely).

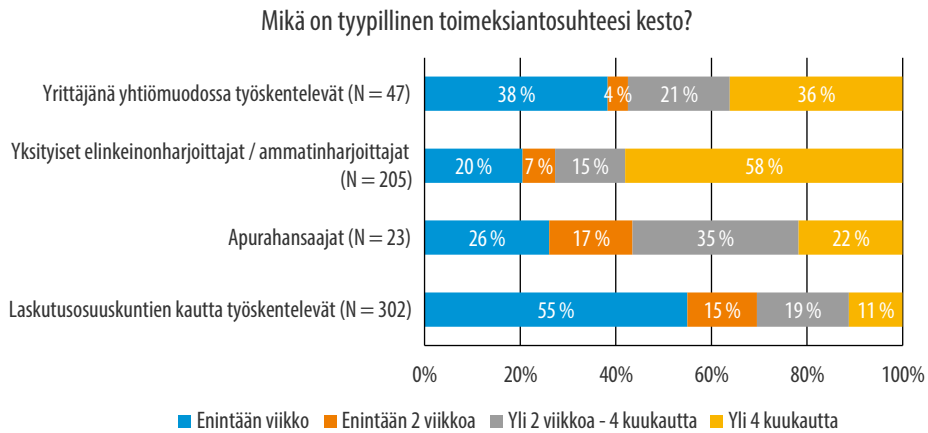
Laskutuspalveluita hyödyntävät (N = 408)	Yksityiset elinkeinon- ja ammatinharjoittajat (N = 255)	Yrittäjänä yhtiömuodossa toimivat (N = 79)	Apurahansaajat (N = 39)
1. Taiteet, viihde ja virkistys 19 % 2. Informaatio ja viestintä 18 % 3. Muu palvelutoiminta 11 % 4. Ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta 10 % 5. Rakentaminen 8 % 6. Koulutus 7 % 7. Terveys- ja sosiaalipalvelut 5 % 8. Hallinto- ja tukipalvelutoiminta 5 %	1. Terveys- ja sosiaalipalvelut 50 % 2. Taiteet, viihde ja virkistys 12 % 3. Koulutus 8 % 4. Informaatio ja viestintä 8 % 5. Muu palvelutoiminta 5 % 6. Ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta 4 % 7. Hallinto- ja tukipalvelutoiminta 3 % 8. Majoitus- ja ravitsemistoiminta 2 %	1. Taiteet, viihde ja virkistys 22 % 2. Koulutus 14 % 3. Terveys- ja sosiaalipalvelut 10 % 4. Muu palvelutoiminta 10 % 5. Informaatio ja viestintä 10 % 6. Hallinto- ja tukipalvelutoiminta 6 % 7. Ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta 6 % 8. Rakentaminen 5 %	1. Taiteet, viihde ja virkistys 49 % 2. Koulutus 18 % 3. Informaatio ja viestintä 10 % 4. Ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta 10 % 5. Rakentaminen 5 % 6. Terveys- ja sosiaalipalvelut 3 % 7. Muu palvelutoiminta 3 % 8. Hallinto- ja tukipalvelutoiminta 3 %

Kyselyyn vastanneista sivutoimisista itsensätyöllistäjistä erittäin suurella osalla oli vähintään ylempi korkeakoulututkinto. Yksityisistä elinkeinonharjoittajista näin oli 70 %:lla vastaajista, yrittäjänä yhtiömuodossa työskentelevistä 42 %:lla ja apurahansaajista 56 %:lla. Sivutoimisista laskutuspalvelujen kautta työskentelevillä on suhteellisesti selvästi vaatimattomin koulutustausta. Heistä 43 %:lla oli korkeintaan keskiasteen koulutus, 31 %:lla alempi korkeakoulututkinto ja 26 %:lla vähintään ylempi korkeakoulututkinto. Myös päätoimisten itsensätyöllistäjien kohdalla freelancereina työskentelevien joukossa oli vähiten vähintään ylempään korkeakoulututkintoon omaavia.

Sivutoimiset itsensätyöllistäjät työskentelevät keskimäärin 2-10 toimeksiantajalle vuoden aikana. Reilusti yli 10 % sivutoimisista itsensätyöllistäjistä tekee sivutoimisesti toimeksiantoja ainoastaan yhdelle taholle vuoden aikana. Toimeksiantosuht-

teet ovat myös pääosin erittäin lyhyitä. Erimerkiksi laskutuspalveluja hyödyntävien joukossa 55 % tekee sivutoimisia toimeksiantoja, joiden kesto on enintään viikon (ks. kuvio 15).

Kuvio 15. Sivutoimisten itsensätyöllistäjien toimeksiantojen keskimääräinen kesto.
(Lähde: kysely itsensätyöllistäjille, lokakuu 2016).

5.2 Laskutuspalveluiden käyttäminen

Selvityksessä haluttiin saada tietoa myös laskutuspalveluiden hyödyntämisestä. Laskutuspalveluja pyydettiin välittämään kyselyä eteenpäin asiakkailleen ja tätä kautta tavoitettiin hyvin ns. kevytyrittäjiä. Laskutuspalveluiden kautta työllistyminen katsotaan selvityksessä yhdeksi itsensätyöllistämisen muodoksi. Selvityksen tulokset osoittavat, että suurin osa laskutuspalveluiden käyttäjistä tekee laskutuspalveluiden kautta töitä sivutoimisesti. Kyselyyn vastanneissa laskutuspalveluiden kautta työskentelevissä on kaikkiin vastaajaryhmiin kuuluvia henkilöitä eli palkansaaajia, freelancereita, yrittäjiä, työttömiä, opiskelijoita ja eläkeläisiä. Suuri osa laskutuspalveluiden asiakkaista työskentelee esimerkiksi opintojen tai eläkkeellä olon ohella osa-aikaisesti laskutuspalvelun kautta. Osa heistä tekee töitä freelancer-verokortilla, osa taas perinteisenä palkansaaajana. Suomalainen laskutuspalveluyritys arvioi, että

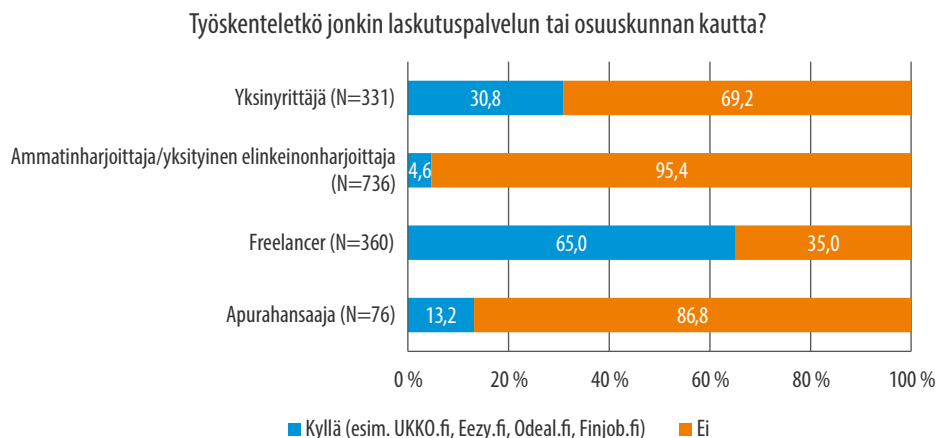
palvelun käyttäjistä noin kolmannes saa Kelan soviteltua ansiopäivärahaa. Pienempi osa työskentelee päätoimisesti laskutuspalveluiden kautta.

Sitran tekemä selvitys osoittaa samansuuntaisia havaintoja laskutuspalveluiden käyttäjistä. Osa toimii kevytyrittäjänä ja saa työttömyyskorvausta sen ohessa. Osa taas on kokopäiväisiä palkansaajia. Kevytyrittäjät luokitellaankin asiasta riippuen palkansaajiin ja yrittäjiin: verotuksen, vakuutusten ja kirjanpitovelvollisuuden näkökulmasta he ovat palkansaajia, mutta työttömyysturvan näkökulmasta yrittäjiä. Kevytyrittäjyyteen kuuluu, että henkilö hankkii itse toimeksiantajansa, tekee sovitut työt ja antaa laskutuksen hoidettavaksi siihen erikoistuneelle palveluntarjoajalle. (Sitra, 2016).

Tässä selvityksessä kysyttiin päätoimisilta itsensätyöllistäjiltä, työskenteleekö henkilö jonkin laskutuspalvelun tai osuuskunnan kautta. Freelancereista jopa 65 % ilmoitti työskentelevänsä jonkin laskutuspalvelun kautta. Apurahansaajista 13 % kertoi työskentelevänsä laskutuspalvelun kautta.

Huomionarvoista myös on, että kyselyn toteutuksen yhteydessä saatiin palautetta siitä, että nimenomaan laskutuspalveluiden asiakkailta oli vaikeuksia valita päätoimista virallista statusta. Henkilö voi olla verotuksellisesta näkökulmasta palkansaaja mutta toimia ns. kevytyrittäjänä, ja hän on voinut kyselyssä vastata olevansa yksinyrittäjä tai freelancer. Tämä selittää myös sen, miksi 30 % yksinyrittäjistä vastaa työskentelevänsä laskutuspalvelun tai osuuskunnan kautta. (kuvio 16)

Kuvio 16. Laskutuspalveluiden hyödyntäminen.
(Lähde: kysely itsensätyöllistäjille, lokakuu 2016)

Tulosten tulkinnassa tulee huomioida, että laskutuspalveluiden käyttäjät ovat jonkin verran yliedustettuina kyselyn vastauksissa. Palveluiden käyttäjät olivat hyvin aktiivinen vastaajaryhmä ja halusivat äänensä kuuluviin kyselyn kautta. Todellisuudessa freelancereista todennäköisesti vähemmän kuin 65 % työskentelee jonkin laskutuspalvelun kautta. Tuloksia voidaan kuitenkin pitää selvästi suuntaa antavina sen suhteen, että laskutuspalveluiden hyödyntäminen on lisääntynyt viime vuosina. Esimerkiksi Pärnäsen ja Sutelan tutkimuksen mukaan laskutuspalveluja hyödynnettiin vuonna 2013 eniten kulttuuri- ja käsityöaloilla, ja näilläkin aloilla vain kaksi prosenttia ammattilaisista käytti laskutuspalveluja. Itsensätyöllistäjien tilastotietojen kautta on kuitenkin vaikea päästä kiinni todelliseen määrään, koska käyttäjien virallinen status kuuluu usein johonkin muuhun kuin näihin neljään yllä olevaan kategoriaan. Tämä oli myös tämän selvityksen kyselyn toteutuksen kannalta haasteellista ja kertoo osaltaan henkilöiden roolista yrittäjän ja palkansaajan välimaastossa.

Huomattava osa kyselyyn vastanneista henkilöistä aikoo hyödyntää laskutuspalveluja myös jatkossa. Freelancereista valtaosa aikoo hyödyntää laskutuspalveluja enemmän tai saman verran kuin tällä hetkellä. Laskutuspalveluiden hyötynä pidetään erityisesti sitä, että töissä saa keskittyä olennaiseen eli työn tekemiseen ja tuottamiseen. Hyödyt liittyvät vahvasti siihen, ettei palvelua hyödyntävien tarvitse itse huolehtia laskutukseen ja kirjanpitoon liittyvistä asioista ja että palvelu säästää paljon aikaa.

Yrityksen perustamiseen verrattuna hyödyt liittyvät taas siihen, että maksuja menee vain silloin kun on tuloja. Keskeisenä hyötynä mainittiin se, että kaikki pakolliset maksut ja vakuutukset hoituvat tätä kautta. Vastauksissa korostui myös joustavuus työn tekemisessä. Joustavuus liittyy vahvasti siihen, että henkilö voi tehdä usealle toimeksiantajalle töitä samanaikaisesti. Laskutuspalveluiden kautta toteutuva kevytyrittäjyys näyttää myös polkuna yrityksen perustamiseen. Tästä kertoo yhden kyselyyn vastanneen henkilön kommentti:

”Käytin laskutuspalvelua vuoden verran ennen toiminimen perustamista, ja siten kartoitin saanko riittävästi asiakkaita ja toimeksiantoja, että yrittäjäksi alkaminen ei tuntuisi liian suurelta riskiltä. Lisäksi koin laskutuspalvelun hyvänä välipor- taana ennen yrittäjyyteen siirtymistä, sillä sen avulla pystyin perehtymään vain osaan uusista asioista (asiakkaiden vaatimuksiin, laskutukseen). Vasta myöhem- min, kun ne olivat hallinnassa, perehdyin sitten loppuihin (yritysbyrokratia, kuten ALV-tilitykset).”

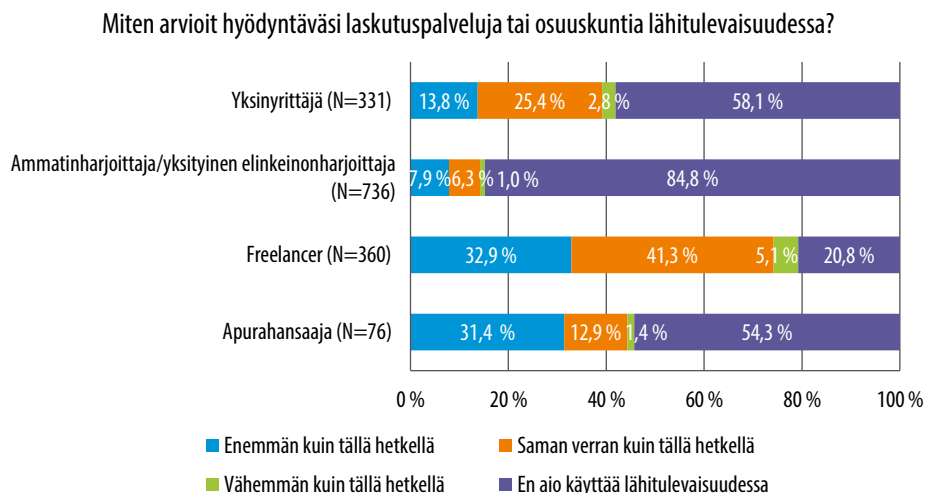
Osa itsensäyöllistäjistä hyödyntää laskutuspalveluja pääsääntöisesti siksi, että se on työn tilaajalle helpompi ratkaisu. Vastaukset osoittavat, että julkishallinnon orga- nisaatioille ja yrityksille laskutuksen kautta työskentely voi olla verokortilla työ- kentelyä halutumpi ratkaisu. Tämä kiteytyy siihen, että useat freelancerit kertoivat työskentelevänsä itsensäyöllistäjänä myös siksi, että se on ainut vaihtoehto toimia alalla tällä hetkellä.

”Koska kukaan ei ole mielellään halunnut maksaa verokortilla työstäni, vaan halunnut laskun, se on ollut tärkein ellei ainoa edellytys työllistää itseäni keikka- muusikkona ja tapahtumatuottajana viimeisen 20 vuotta ja siihen on kannustet- tu TE-toimiston toimesta.”

”Helpottaa projektiluontaisten töiden vastaanottamista ja tekoa, joissa työn/ projektin tarjoajalla ei ole syytä tai toisesta mahdollisuuksia tai haluja palkata työntekijöitä määräaikaiseen virkasuhteeseen.”

Kuvio 17. Laskutuspalveluiden hyödyntäminen jatkossa.

(Lähde: kysely itsensätyöllistäjille, lokakuu 2016)

5.3 Digitaalisten alustojen hyödyntäminen

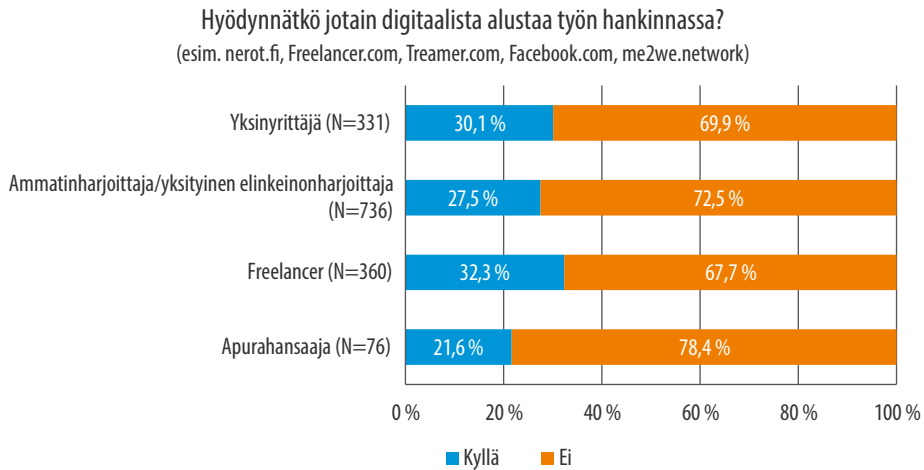
Alustatalouden odotetaan lisääntyvän eri toimialoilla myös Suomessa, ja alustaa kehittäviä yrityksiä tulee Suomeen lisää koko ajan. Digitaalisten alustojen ideana on, että niiden kautta pyritään saamaan työn tilaajat ja työntekijät kohtaamaan. Itsensätyöllistäjien vastaukset osoittavat, että muiden digitaalisten alustojen kuin some-kanavien hyödyntäminen on toistaiseksi Suomessa vielä vähäistä. Vastanneista itsensätyöllistäjistä noin kolmannes hyödyntää jotain digitaalista alustaa työn hankinnassa, yleisimmin pääasiassa vain sosiaalista mediaa. Reilusta 400 vastaajasta 350 vastaajaa kertoi hyödyntävänsä pääasiassa vain Facebookia, Instagramia, LinkedIniä tai Twitteriä. Itsensätyöllistäjät hyödyntävät sosiaalista mediaa paljon erityisesti työn hankinnan, markkinoinnin ja tiedottamisen välineenä.

Sosiaalisen median kanavien lisäksi itsensätyöllistäjät hyödyntävät jonkin verran alakohtaisia kansainvälisiä tai suomalaisia alustoja työn hankinnassa. Työn hankintaan hyödynnettäviä muita alustoja olivat: freelancer.com (15 mainintaa), proz.com

(16 mainintaa), minduu.fi (10 mainintaa), nerot.fi (10 mainintaa), me2we.fi (5 mainintaa), translatorscafe.fi (5 mainintaa) ja Solved (muutamia mainintoja).

Kuvio 18. Digitaalisten alustojen hyödyntäminen.

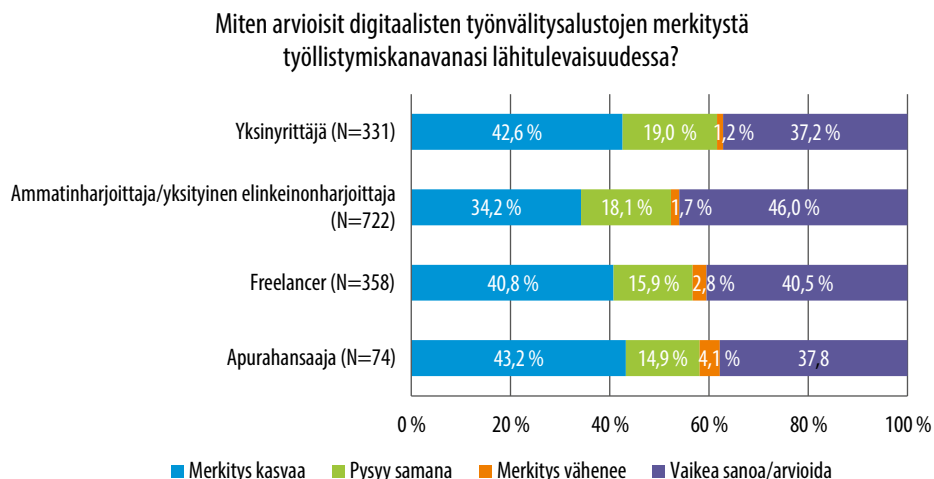
(Lähde: kysely itsensätyöllistäjille, lokakuu 2016)

Itsensätyöllistäjät arvioivat myös digitaalisten alustojen merkitystä työllistymiskanavana lähitulevaisuudessa. Noin 40 % vastaajista arvioi digitaalisten työnvälitysalustojen merkityksen työllistymiskanavana kasvavan lähitulevaisuudessa. Yhtä suuri osa vastaajista ei osaa arvioida tarkkaan niiden merkitystä. Selvä vähemmistö vastaajista on kuitenkin sitä mieltä, että alustojen merkitys tulee vähenemään. (kuvio 19) Luvussa 6 tarkastellaan selvityksessä esiin nousseita kehittämissuunnitelmia alustatalouden mahdollisuuksien ja laajentamisen näkökulmasta Suomessa.

Kuvio 19. Arvioita digitaalisten alustojen käytöstä tulevaisuudessa.

(Lähde: kysely itsensätyöllistäjille, lokakuu 2016)

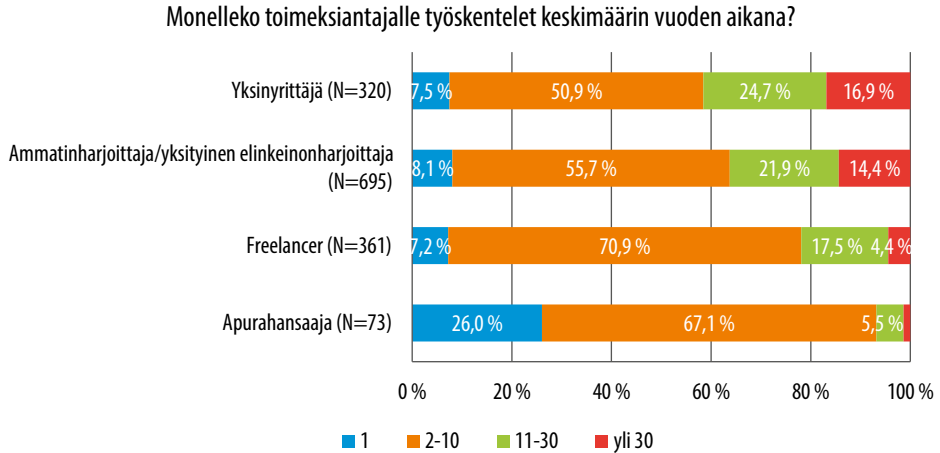

5.4 Itsensätyöllistäjien asema työmarkkinoilla

Selvityksellä kartoitettiin myös itsensätyöllistäjien asemaa työmarkkinoilla. Henkilön asemasta työmarkkinoilla kertoo osittain se kuinka monelle toimeksiantajalle henkilö työskentelee vuodessa. Yleisin ammatinharjoittajien ja yksinyrittäjien toimeksiantajien määrä on 2–10 toimeksiantajaa per vuosi. Noin 8 % yrittäjistä kertoi työskentelevänsä pääasiassa vain yhdelle toimeksiantajalle. Apurahansaajissa oli odotetusti eniten niitä, jotka työskentelivät vain yhdelle toimeksiantajalle. (kuvio 20)

Enemmistö yksinyrittäjistä ja ammatinharjoittajista kertoo päätyneensä itsensätyöllistäjiksi suunnitellusti siten, että henkilöt ovat halunneet itse toimia nykyisen kaltaisessa työmuodossa. Yksinyrittäjissä ja ammatinharjoittajissa kuitenkin keskimäärin kolmannes vastaajista on päätenyt itsensätyöllistäjiksi olosuhteiden pakosta. Freelancereista ja apurahansaajista enemmistö on päätenyt itsensätyöllistäjiksi olosuhteiden pakosta. Heistä vain reilu viidennes vastaa ryhtyneensä nykyiseen työhönsä suunnitellusti.

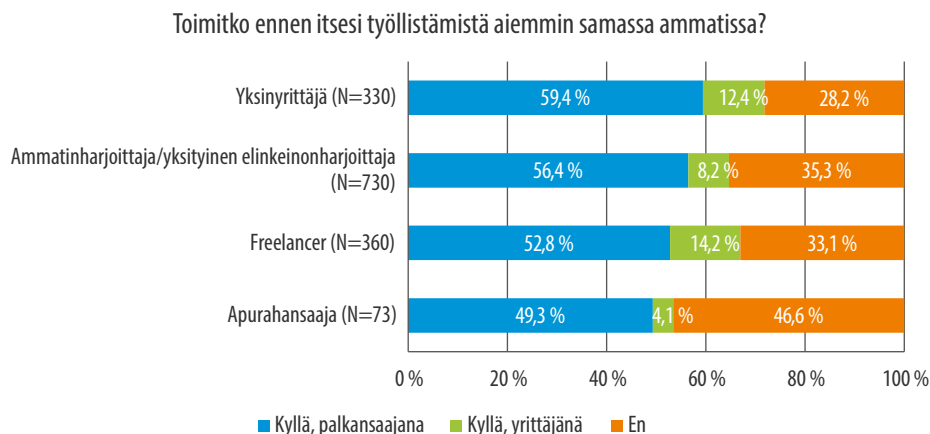
Kuvio 20. Toimeksiantajien määrä (Lähde: kysely itsensätyöllistäjille, lokakuu 2016)

Yksinyrittäjistä ja ammatinharjoittajista reilu 60 % kertoo toimineensa aiemmin samassa ammatissa myös palkansaajana. Keskimäärin noin kolmannes yrittäjistä on aloittanut työskentelyn suoraan itsensätyöllistäjänä. Freelancereista ja apurahansaajista reilut puolet kertoo toimineensa aiemmin samassa ammatissa palkansaajana. Freelancereista 14 % vastasi toimineensa samassa ammatissa aiemmin yrittäjänä. Apurahansaajissakin oli aiemmin yrittäjinä toimineita, tosin selvä vähemmistö eli noin 4 %. Tulokset vahvistavat käsitystä siitä, että esimerkiksi laskutuspalveluiden kautta työskentelevinä freelancereina toimii mahdollisten tulevien yrittäjien lisäksi myös entisiä yrittäjiä.

Kuvio 21. Työskentely ennen itsensä työllistämistä.

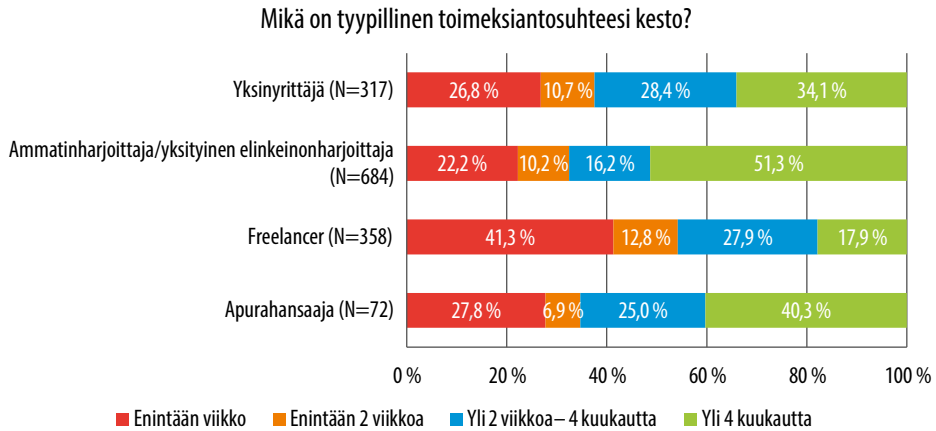
(Lähde: kysely itsensä työllistäjille, lokakuu 2016)

Lisäksi kyselyssä tiedusteltiin työskenteleekö henkilö edelleen samalle toimeksiantajalle, jolla oli aiemmin palkkatyössä. Tulokset osoittavat, että kaikissa vastaajaryhmissä osa henkilöistä työskentelee edelleen samalle toimeksiantajalle, jolla oli aiemmin palkkatyössä. Noin viidennes yrittäjistä tekee töitä samalle toimeksiantajalle, jolla oli aiemmin palkkatyössä. Apurahansaajista kolmannes kertoo työskentelevänsä nykyisin apurahalla samalle toimeksiantajalle, jolla oli aiemmin palkkatyössä.

Tyypillinen toimeksiantosuhteen kesto vaihtelee jonkin verran vastaajaryhmittäin. Ammatinharjoittajilla ja yksinyrittäjillä toimeksiantosuhteet ovat hieman muita vastaajaryhmiä pidempiä. Heistä suurimmalla osalla toimeksiantosuhteen tyypillinen kesto on yli 2 viikkoa. Ammatinharjoittajilla toimeksiantosuhteet ovat erityisesti melko pitkiä: reilulla puolella ne kestävät keskimäärin yli 4 kuukautta. Kaikista vastaajista kuitenkin noin 30 prosentilla toimeksiantosuhteet kestävät enintään viikon. Toimeksiantosuhteiden kesto vaihtelee paljon alakohtaisesti.

Kuvio 22. Tyypillinen toimeksiantosuhteen kesto
(Lähde: kysely itsensätyöllistäjille, lokakuu 2016)

5.5 Tyytyväisyys nykyisen kaltaiseen työmuotoon

Merkille pantavaa on, että kaikista tyytyväisimpiä työmuotoonsa ovat yksinyrittäjät ja ammatinharjoittajat, jotka ovat pääosin melko tai erittäin tyytyväisiä nykyisen kaltaiseen työmuotoonsa (kuvio 23). Freelancereissa keskimäärin kolmannes on tyytymätön nykyiseen tilanteeseensa, eli tyytymättömiä on selvästi enemmän kuin yrittäjissä. Kaikista tyytymättömin ryhmä on apurahansaajat, joista jopa puolet on jokseenkin tai erittäin tyytymättömiä nykyisen kaltaiseen työmuotoonsa.

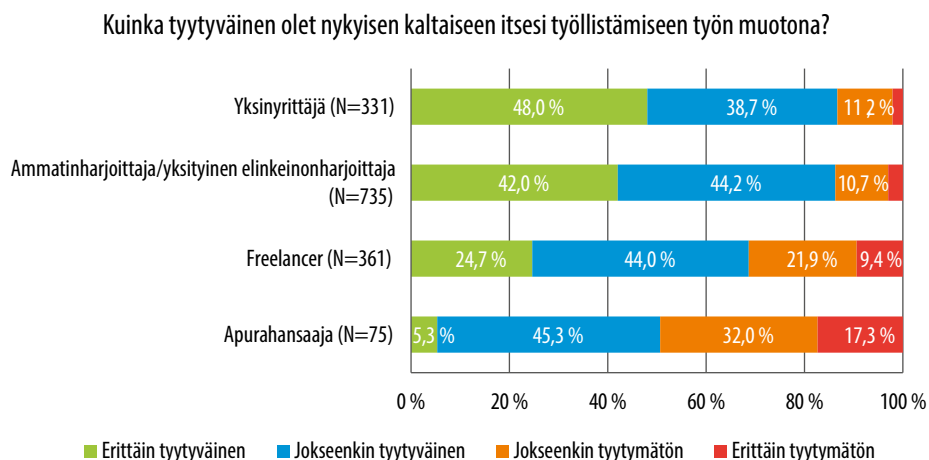
Vastaukset osoittavat, että tyytyväisyys on myös hyvin alakohtaista. Tietyillä aloilla esim. rakennusalalla valtaosa (n. 90 %) vastaajista oli melko tai erittäin tyytyväisiä työmuotoonsa. Pääosin tyytyväisiä ovat myös sosiaali- ja terveystaloudissa työskentelevät, sillä heistä noin 92 % vastaa olevansa melko tai erittäin tyytyväisiä työmuotoonsa.

Tyytymättömiä löytyy sen sijaan enemmän taide-, viihde- ja virkistysaloilta sekä koulutus-, ja viestintäaloilta. Taide- ja viihdealalla keskimäärin noin 37 % oli tyytymättömiä työmuotoonsa. Toiseksi eniten tyytymättömiä löytyy koulutuslta, jossa

30 % oli vähintään jossain määrin tyytymättömiä työmuotoonsa. Mikäli tuloksia tarkastellaan tarkemmin ammateittain, nähdään, että tilanteeseensa erittäin tyytymättömät työskentelevät useimmiten kuvataiteilijoina, valokuvaajina, tutkijoina ja kääntäjinä. Samoin melko tyytymättömissä on paljon ohjaajia, toimittajia, kuvaajia, kielitieteilijöitä, näyttelijöitä, käsikirjoittajia, muusikoita ja taiteilijoita. Informaatio- ja viestintäalalla toimivista itsensätyöllistäjistä keskimäärin viidennes on tyytymättömiä työmuotoonsa. Tyytymättömissä on odotetusti myös enemmän henkilöitä, jotka ovat päätyneet itsensätyöllistäjiksi olosuhteiden pakosta.

Kuvio 23. Tyytyväisyys nykyiseen työmuotoon.

(Lähde: kysely itsensätyöllistäjille, lokakuu 2016)

Tyytyväisyys korreloi jonkin verran myös koulutustaustan kanssa. Tyytymättömiä on hieman enemmän tutkijakoulutuksen suorittaneissa. Tämä on odotettua, koska he kuuluvat yleisimmin apurahansaajiin, jotka kokevat työmuotonsa useimmin epätydyttävänä. Ylemmän tai alemman korkeakoulututkinnon suorittaneissa on myös enemmän tyytymättömiä kuin perus- tai keskiasteen koulutuksen suorittaneissa. Kaikista tyytyväisimpiä työmuotoonsa ovat perusasteen koulutuksen suorittaneet, jotka toimivat useimmiten yksinyrittäjinä. Vastaajan iällä näyttäisi olevan myös jonkin verran merkitystä vastaamisessa. Nuoremmissa ikäryhmissä, erityisesti 26–35-vuotiaissa, on eniten omaan tilanteeseensa tyytymättömiä itsensätyöllistäjiä.

Vain yhdelle toimeksiantajalle työskentelevät itsensätyöllistäjät ovat usein päätyneet nykyiseen työmuotoonsa myös olosuhteiden pakosta. Tulokset osoittavat selvästi, että toimeksiantojen määrä ja tyytyväisyys työmuotoon korreloivat keskenään. Henkilöt, jotka työskentelevät vain yhdelle toimeksiantajalle, ovat keskimääräistä tyytymättömpämpiä työmuotoonsa ja kokevat myös tulevaisuuden epävarmempana.

Tämän selvityksen tulokset vahvistavat monelta osin Pärnäsen ja Sutelan tutkimustuloksia itsensätyöllistäjien työmarkkina-asemasta ja esim. heidän kokemastaan tyytyväisyydestä. Pärnäsen ja Sutelan tilastotutkimus sekä työolotutkimus vuodelta 2013 osoittavat, että tyytyväisyys työhön syventymiseen ja innostus omaan työhön ovat yleisempiä itsensätyöllistäjien kuin palkansaajien parissa. Yli puolet itsensätyöllistäjistä vakuuttaa myös olevansa innostuneita työstään, kun palkansaajista ainoastaan reilu kolmannes katsoo väittämän pitävän kohdallaan täysin paikkansa (Pärnäsen & Sutela, 2013).

5.6 Itsensätyöllistämisen hyödyt

Itsensätyöllistämässä koetaan olevan paljon erilaisia hyötyjä. Vastaajat raportoivat positiivisiksi koettuja asioita todella runsaasti. Vastausten mukaan itsensätyöllistämisen hyöty kiteytyy vahvasti vapauteen ja joustavuuteen. Työn mielekkyyttä ja motivaatiota lisää selvästi se, että henkilöt pääsevät itse suunnittelemaan työajat ja -tavat. Itsensätyöllistäjä saa johtaa työtään itse, mikä tuntuu sopivan monelle hyvin. Tähän liitettiin usein myös se, että itsensätyöllistäjä saa osittain valita itse myös keiden asiakkaiden kanssa työskentelee.

”Saan päättää asioista, ja tehdä oman pääni mukaan, tietysti päivät on pitkät, mutta mielekästä.”

”Yrittäjän vapaus, niin ajankäytössä kuin työtehtävissäkin. Ilman omaa yritystä en voisi tehdä tätä työtä.”

”Työaikojen joustavuus, mahdollisuus valita yhteistyökumppanit, liikkuminen eri-koistumisalojen välillä (ei tarvitse tehdä töitä vain yhdellä ammattialalla)”

Itsensätyöllistämisen hyötyinä nähdään myös mahdollisuudet parempiin ansioihin. Vaikka tulot ovat usein epävarmempia kuin palkkatyössä, useat vastaajat raportoivat hyötyinä paremmat ansiot aiempaan palkkatyöhön nähden. Vastauksissa raportoitiin myös paljon siitä, että nykyisessä työssä työaika ei mene hukkaan turhiin organisaatioiden sisäisiin kokouksiin ja virallisiin prosesseihin. Vastauksissa korostui paljon myös osaamisen kehittämisen näkökulma. Tämä liitettiin usein siihen, että itsensätyöllistäjät pääsevät tekemään monipuolisemmin töitä kuin palkansaajana toimiessaan.

”Voin suunnitella työaikani vapaasti ja valita tehtäväni. Voin keskittyä ammattiosaamiseeni täyspäiväisesti eikä aikani kulu oppilaitoksen suunnittelutyöhön.”

”Voi suunnitella työaikansa, ei tykyjä, palavereja ja muuta turhaa sälää. Voi hyödyntää eri osaamisen alueita eri töissä.”

”Voin ylläpitää taitojani minua kiinnostavilla toimialoilla ja kehittää työtäni enemmän kuin palkansaajana, jossa vastuullisia tehtäviä ei välttämättä helposti saa. Voin tehdä työtä kotoa käsin ja säästää matkakuluissa.”

Vastauksissa oli kohtuullisen paljon mainintoja myös siitä, että saman työn tekeminen palkansaajana ei olisi mahdollista. Monella alalla työtä tehdään tyypillisesti itsensätyöllistäjänä. Tästä kertoo myös se, että yrittäjistä 8 % ja freelancereista noin 16 % raportoi, ettei alalla ole ylipäänsä mahdollista toimia palkansaajana.

Sivutoimisten itsensätyöllistäjien kohdalla hyötyinä nähtiin myös se, että tuloja on mahdollista kartuttaa useasta eri lähteestä. Sivutoimisen itsensätyöllistämisen katsotaan useimmiten sopivan hyvin esimerkiksi eläkkeen, työttömyyden ja opiskelun ohien. Vastauksista on luettavissa, että työ koetaan usein myös monipuolisena ja palkitsevana. Hyötyinä nähdään myös vapaus valita itse sekä työt että työajat ja -tavat. Siten sivutoimista itsensätyöllistämistä ei ilmiönä tai työn muotona nähdä juuri suurena ongelmana. Sivutoimisen itsensätyöllistämisen hyödyt kiteytyvät suureksi osaksi samoihin asioihin kuin päätoimisilla itsensätyöllistäjillä kuten vapauten valita itse sekä työt että työajat- ja -tavat. Sivutoimisilla itsensätyöllistäjillä keskeisiä motivaatioita ovat kuitenkin lisäksi esimerkiksi lisäansioiden tienaaminen, toivotun tulotason takaaminen useilla eri työn teon muodoilla sekä halu tehdä sopivaa pieni- muotoista työtä eläkkeen, työttömyyden tai opiskelun ohessa. Toisaalta moni ei

uskalla ryhtyä esimerkiksi kokoaikaiseksi yrittäjäksi siihen liittyvän epävarmuuden takia ja sivutoiminen työskentely nähdään mahdollisuutena toimia pienimuotoisesti.

Freelancereilta ja apurahansaajilta tiedusteltiin vielä erikseen, minkälaisia hyötyjä he näkevät nykyisen kaltaisessa työskentelymuodossa verrattuna yrittäjänä toimimiseen. Useimmiten vastaukset liittyivät siihen, ettei nykyisen toiminnan liikevaihto riittäisi yrityksen perustamiseen. Tämä kiteytyy vahvasti siihen, että yrityksen ylläpitämiseen vaadittavat maksut koetaan liian suurina. Osa vastaajista raportoi, että kevytyrittäjyys on yrittäjyyttä helpompi muoto erityisesti siksi, ettei freelancereiden tarvitse huolehtia verojen tai muiden lakisäätöisten maksujen maksamisesta, vaan he selviävät verokortilla. Alla on muutamia kommentteja asiasta:

”Yrittäjänä pakollisten maksujen määrä oli niin suuri ettei yrittäminen ollut mahdollista. Freelancerina pystyn toimimaan huolettomammin, sillä pakolliset maksut menevät silloin kun tulee palkkaa.”

”Huomattavasti yksinkertaisempaa, yrittäjänä yli puolet ajasta kuluu byrokratian hoitamiseen, ajasta minkä voisi käyttää uusien asiakkaiden hankintaan.”

”Yrittäjänä pitäisi pystyä olemaan kokopäiväinen yrittäjä. En minä tiedä, missä huomenna olen töissä, joten on kaikella tavalla helpompi olla palkansaajana. Yrittäjän pakolliset maksut ovat myös liian isot satunnaiseen yrittämiseen.”

Freelancereiden työttömyys- ja sosiaaliturva koetaan osassa vastauksia parempana kuin yrittäjien työttömyysturva. Tämä johtuu myös paljon siitä, että osa sivutoimista itsensätyöllistäjistä saa Kelan soviteltua päivärahaa. Työttömyysturvasta raportoi- tiin kuitenkin myös ristiriitaisia vastauksia. Vastaajilla on selvästi erilaisia kokemuksia työn ja päivärahan yhteensovittamisesta.

”Freelancerina toimiminen tuo enemmän taloudellista turvallisuutta, koska voin hiljaisina aikoina saada työttömyyskorvausta tai ansiosidonnaista päivärahaa. Töitä freelancerina riittää nyt osa-aikaisesti ja mahdollisuutta täysin yrittäjänä toimimiseen ei vielä ole, mutta jos tätä työmuotoja tuetaan ja helpotetaan voin mahdollisesti pian tulevaisuudessa perustaa oman yrityksen.”

”Ehdottomasti sen, että olen työttömyyskassan jäsen jo 20 vuoden ajalta. Ehdottoman tärkeää on että on varalaskuvarjo, jos yhtäkkiä työ putoaa alta. Aika paljon työtä on tehty ja saatu ja sitten huonoina kuukausina oltu ansiosidonnaisen varassa.”

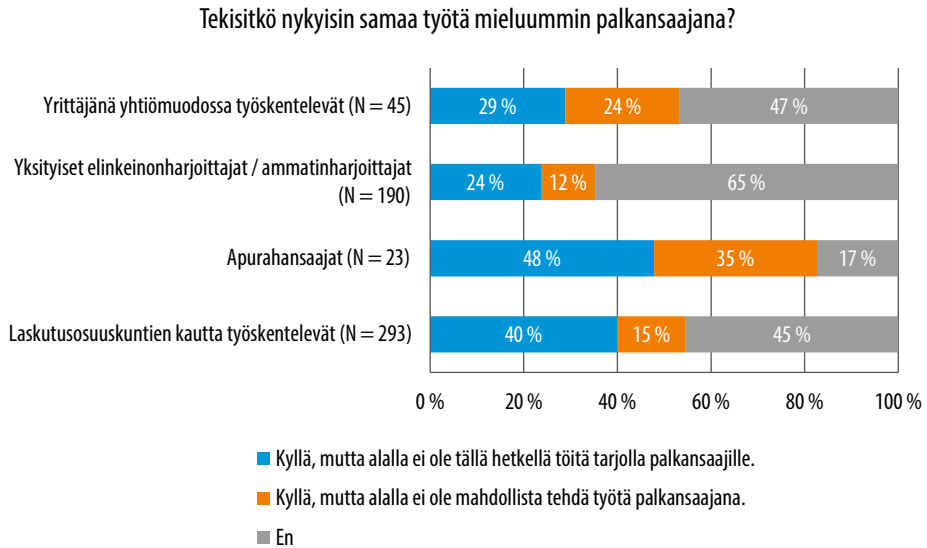
”Kysymys on outo, koska työvoimatoimisto voi halutessaan pitää freelanceria yrittäjänä.”

Sivutoimisten itsensätyöllistäjien kokemus siitä, missä määrin itsensätyöllistäminen on ollut heidän oma valintansa tai olosuhteiden pakosta tehty ratkaisu, vaihtelee riippuen itsensätyöllistämisen muodosta. Yrittäjänä yhtiömuodossa työskentelevistä 48 % ja yksityisistä elinkeinonharjoittajista 69 % kertoo olevansa itsensätyöllistäjiä omasta halustaan. Apurahansaajien ja laskutuspalveluiden kautta työskentelevien tilanne on toisenlainen, sillä apurahansaajista 52 % ja laskutuspalveluja hyödyntävistä 45 % kertoo toimivansa itsensätyöllistäjänä olosuhteiden pakosta.

Mielenkiintoista on, että vaikka moni laskutuspalveluja hyödyntävistä kokee olevansa nykyisessä asemassaan olosuhteiden pakosta, heistä 77 % on kuitenkin nykyiseen työn muotoonsa tyytyväisiä. Myös yrittäjänä yhtiömuodossa työskentelevät (71 %) sekä yksityiset elinkeinonharjoittajat ja ammatinharjoittajat (78 %) ovat nykyiseen työmuotoonsa tyytyväisiä. Ainoastaan apurahansaajien tyytyväisyys on vaatimattomampaa (43 %).

Sivutoimisten itsensätyöllistäjien huolet ovat samankaltaisia kuin päätoimisten, sillä ne liittyvät esimerkiksi tulojen ennustamattomuuteen ja epäsäännöllisyyteen sekä epävarmuuteen yrittäjän sosiaali- ja työttömyysturvasta. Myös työyhteisön puute nähdään ikävämpänä asiana. Moni näkee oman tulevaisuutensa itsensätyöllistämässä epävarmana, mutta suhtautuu siihen kuitenkin positiivisesti. Ainoastaan apurahansaajat tekisivät selvästi mieluummin nykyistä työtään palkansaajana (ks. kuvio 24).

Kuvio 24. Sivutoimisten itsensätyöllistäjien halukkuus tehdä nykyistä työtään mieluummin palkansaajana. (Lähde: kysely itsensätyöllistäjille, lokakuu 2016).

5.7 Itsensätyöllistäjien näkemykset tulevaisuudesta

Huomattava enemmistö yksinyrittäjistä ja ammatinharjoittajista suhtautuu positiivisesti omaan tulevaisuuteensa. Heistä noin puolet uskoo, että töitä nykyisen tyyppisellä tavalla riittää myös jatkossa. Valtaosa suhtautuu vähintään positiivisesti tulevaan, vaikka epävarmuutta olisi nähtävissä. Ammatinharjoittajista ja yksinyrittäjistä keskimäärin joka kymmenes pitää omaa työtilannettaan ja tulevaisuuttaan epävarmana. Freelancerit ja apurahansaajat näkevät oman tulevaisuutensa työasioissa selvästi epävarmempana.

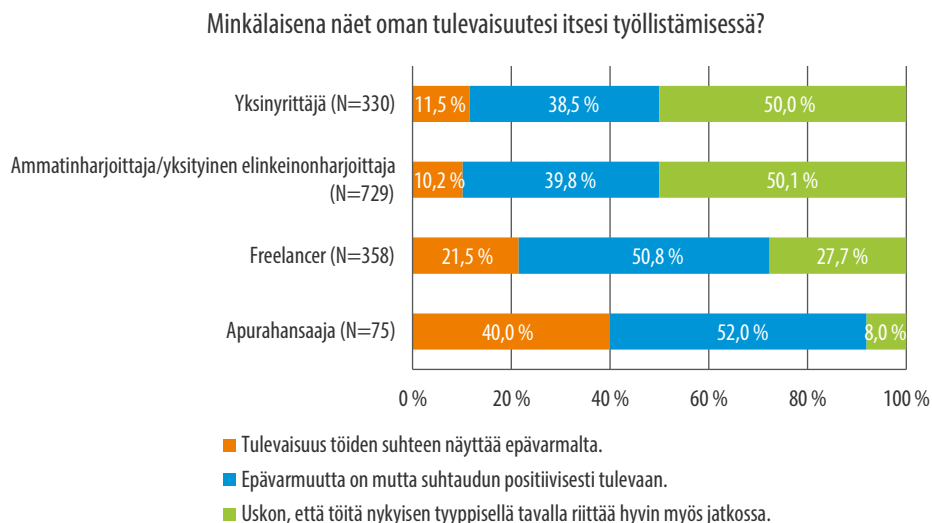
Alakohtaisesti tarkasteltuna tulokset ovat samansuuntaisia henkilöiden kokeman tyytyväisyyden kanssa. Alakohtaisesti tarkastellen epävarmimmin tulevaisuuteen suhtaudutaan taide- ja viihdealalla sekä informaatio- ja viestintäaloilla. Näillä aloilla toimivista henkilöistä keskimäärin neljännes pitää tulevaisuutta epävarmana, kun esimerkiksi sosiaali- ja terveystaloudissa vain 5 % pitää töiden jatkumista epävar-

mana. Epävarmuutta esiintyi keskimääräistä enemmän myös ammatillisessa, tieteellisessä ja teknisessä toiminnassa.

Nuoret itsensätyöllistäjät suhtautuvat tulevaisuuteen jonkin verran vanhempia varauksellisemmin. Nuorista 26–35 -vuotiaista keskimäärin viidennes on sitä mieltä, että tulevaisuus töiden suhteen näyttää epävarmalta. Yli 56-vuotiaista valtaosa uskoo, että töitä nykyisen tyyppisellä tavalla riittää hyvin myös jatkossa. Koulutustaustalla on sikäli merkitystä, että perusasteen tutkinnon suorittaneet suhtautuvat tulevaisuuteen positiivisemmin.

Kuvio 25. Arvioita itsensätyöllistämisestä tulevaisuudessa.

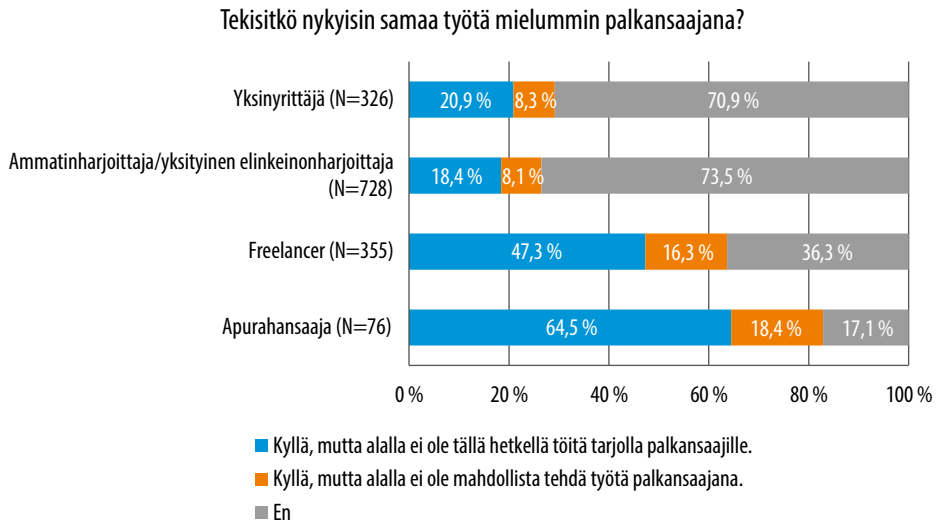
(Lähde: kysely itsensätyöllistäjille, lokakuu 2016)

Yksinyrittäjistä ja ammatinharjoittajista huomattava enemmistö (70 %) ei tekisi samaa työtä mieluummin palkansaajana. Yksinyrittäjien ja ammatinharjoittajien välillä ei ollut suurta eroa tässä asiassa. Yksinyrittäjien ja ammatinharjoittajien vastaukset poikkeavat tässäkin suhteessa merkittävän paljon freelancereiden ja apurahansaajien vastauksista. Freelancereista enemmistö tekisi työtä mieluummin palkansaajana, mutta alalla ei joko ole tällä hetkellä tarjolla työtä palkansaajille tai alalla ei yleensä-kään ole mahdollista tehdä työtä palkansaajana. (kuvio 26)

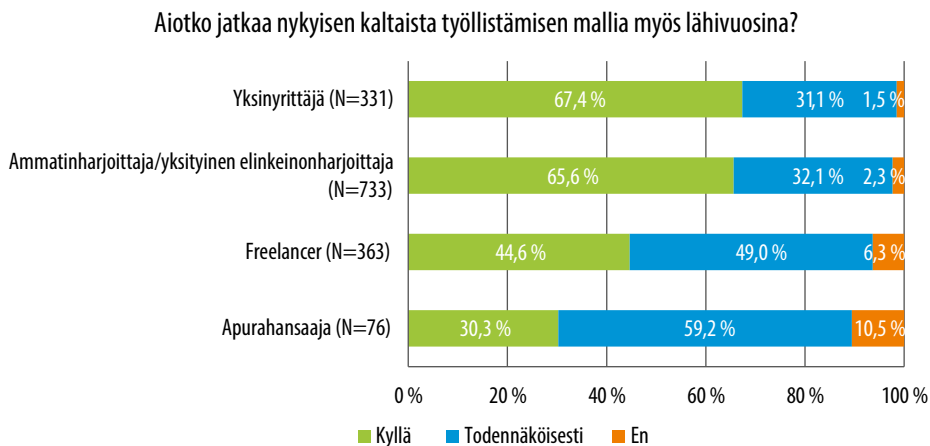
Kuvio 26. Arvioita vaihtoehdosta työskennellä palkkatöissä.

(Lähde: kysely itsensätyöllistäjille, lokakuu 2016)

Tulokset osoittavat, että erityisesti freelancereiden vastauksissa on paljon hajontaa. Freelancereista keskimäärin kolmannes arvioi työtilannetta monelta osin varsin positiivisena. Kolmanneksen työtilanne näyttäisi olevan varsin hyvä ja he näkevät myös tulevaisuuden töiden suhteen positiivisena. Freelancereista kaikkiaan neljännes on myös erittäin tyytyväinen työmuotoonsa. Freelancereista kuitenkin vähintään kolmannes kuuluu toiseen ryhmään, jossa työtilanne näyttää epävarmalta ja heistä enemmistö toimii itsensätyöllistäjinä olosuhteiden pakosta. Tulokset osoittavatkin, että freelancereiden ryhmän sisällä on paljon erilaisia alaryhmiä. Osa freelancereista kuuluu selvästi ns. potentiaalisten yrittäjien ryhmään.

Päätoimisista yksinyrittäjistä ja freelancereista lähes kaikki aikovat ainakin todennäköisesti jatkaa nykyisen kaltaista itsensätyöllistämistä myös lähivuosina. Freelancereiden ja apurahansaajien tyytymättömyydestä huolimatta huomattava enemmistö aikoo vähintään todennäköisesti jatkaa nykyisen kaltaista työskentelyä lähivuosina. Erot yrittäjiin ovat kuitenkin tässäkin suhteessa tilastollisesti merkittäviä.

Kuvio 27. Työn jatkaminen lähivuosina. (Lähde: kysely itsensätyöllistäjille, lokakuu 2016)

Sekä päätoimisille että sivutoimisille itsensätyöllistäjille tärkein tukikanava näyttäisi olevan muut yrittäjät. Tämä korostuu erityisesti yksityisten elinkeinonharjoittajien ja ammatinharjoittajien vastauksissa. Seuraavaksi eniten tukea on saatu uusyritys-keskuksilta ja ammattiliitosta. Kolmannes yksinyrittäjistä ja ammatinharjoittajista raportoi, ettei heillä ole ollut tarvetta TE-toimiston tuelle.

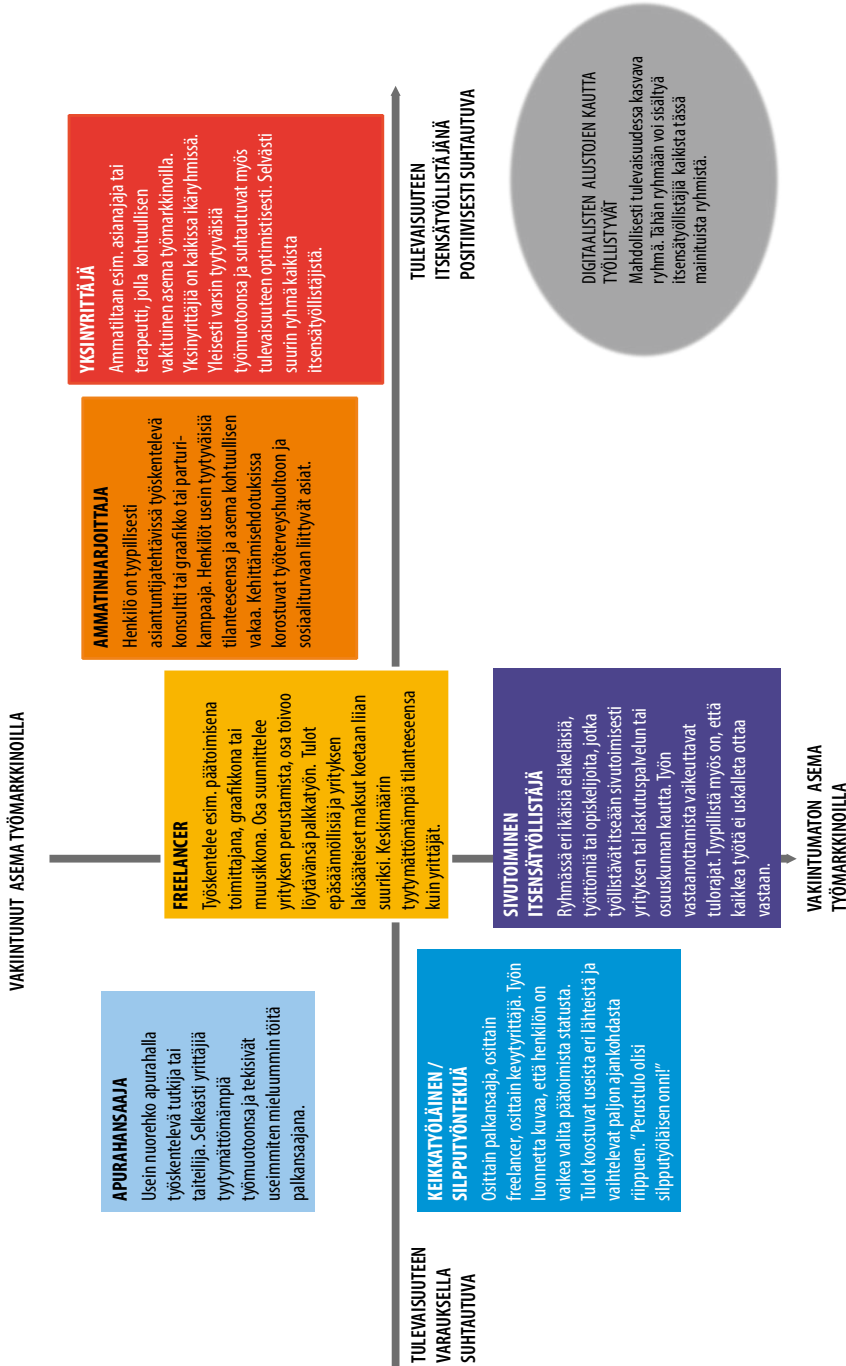
Alla olevaan kuvioon on tyypitelty itsensätyöllistäjien erilaisia profiileja ja näiden suhdetta selvityksessä tarkasteltuihin asiakokonaisuuksiin. Tyypittelyssä on jaoteltu karkeasti itsensätyöllistäjät sekä heidän työmarkkina-asemansa ja suhtautumisensa tulevaisuuteen. Tyypittely perustuu selvityksen kyselystä saatuihin tuloksiin. Pystysuuntainen akseli kuvaa henkilön asemaa työmarkkinoilla ja vaakasuuntainen akseli henkilön odotuksia tulevaisuuden suhteen.

Yksinyrittäjät ja ammatinharjoittajat muodostavat selvästi suurimmat ja vakiintuneimmat ryhmät kaikista itsensätyöllistäjistä. Freelancereissa sekä muissa kuviossa mainituissa ryhmissä on sekä tulevia yrittäjiä että palkkatyöntekijöitä. Kyselyn vastauksista nähdään, että todellisuudessa ihmiset siirtyvät työtilanteen mukaan roolista toiseen ja henkilö voi kuulua myös useampaan ryhmään samanaikaisesti. Erityisesti freelancereiden ja sivutoimisten itsensätyöllistäjien ryhmät ovat hyvin heterogeenisiä ja heidän vastauksissaan on paljon hajontaa. Keskeistä on esimerkiksi se, kuin-

ka voi yhdistää erilaisia tulonlähteitä ja työmuotoja ja kuinka pääsee sukkuloimaan joustavasti roolista toiseen. Tähän palataan tarkemmin seuraavassa luvussa 6.

Alustojen kautta työllistyvät on lisätty kuvioon mukaan ympyrällä. Todellisuudessa heidän määränsä oli aineistossa niin pieni, että heidän sijoittumistaan nelikentälle on vielä vaikeaa arvioida. Odotettavaa kuitenkin on, että alustatalouden itsensätyöllistämiseen liittyvät samat hyödyt ja haasteet, kuin itsensätyöllistämiseen ylipäänsä. Jakamis- ja alustatalouden itsensätyöllistäjät ovat tulevaisuudessa todennäköisesti kasvava ryhmä.

Kuvio 28. Itsensätyöllistäjien asema työmarkkinoilla ja tulevaisuuteen suhtautuminen.

6 Kehittämisehdotukset lainsäädännölle ja julkisille palveluille

Tässä luvussa tarkastellaan itsensätyöllistäjien esittämiä kehittämisehdotuksia lainsäädännölle ja julkisille palveluille. Huomioitavaa on, että itsensätyöllistäjien lainsäädäntöön ja julkisiin palveluihin liittyvissä kehittämisehdotuksissa nousevat esiin osittain samat asiakokonaisuudet. Viimeisessä alaluvussa tarkastellaan jakamis- ja alustatalouden toimijoiden kehittämisehdotuksia.

6.1 Itsensätyöllistäjien kehittämisehdotukset lainsäädännölle

Tässä kappaleessa tarkastellaan selvityksen empiirisessä aineistossa esiintyviä näkemyksiä siitä, miten itsensätyöllistämisen, alustatalouden ja jakamistalouden trendit haastavat lainsäädäntöä. Kehittämisehdotukset jakaantuvat yleisiin toimeentuloa ja sosiaali- ja työttömyysturvaa helpottaviin lainsäädännön kipupisteisiin ja osa puolestaan yksittäisiin nykyisen lainsäädännön ongelmakohtiin.

Lainsäädäntöä toivottiin muutettavan erityisesti itsensätyöllistäjien sosiaali- ja työttömyysturvanturvan osalta. Sosiaali- ja työttömyysturva nousee itsensätyöllistäjien kyselyn vastauksissa selvästi suurimmaksi kehittämiskohteeksi. Työttömyysturvaan liittyvissä yli 200 maininnassa keskeisenä seikkana esiin tuotiin työttömyysturvan joustavuus itsensätyöllistäjien näkökulmasta. Sosiaali- ja työttömyysturvaan liittyvät keskeiset näkökulmat olivat sosiaaliturvan taso ja työttömyysturvan mahdollistaminen entistä laajemmalle joukolle itsensätyöllistäjiä.

“Ehdottomasti parempi työttömyysturva, yrittäjä putoaa aivan tyhjän päälle palkansaajiin verrattuna. Tällä hetkellä olemme koko yhteiskunnallisessa keskustelussa väliinputoajia.”

Sosiaaliturvan kannalta keskeinen näkökulma kyselyn vastauksissa oli sosiaaliturvan kehittäminen palkkatyön ja yrittäjyyden välimaastossa toimiville. Erityisesti sairauspäivärahan mahdollistaminen sekä lomaetuuksien kehittäminen erilaisilla maksu- tai vakuutusjärjestelyillä nousivat esiin noin 150 maininnassa.

”Sosiaaliturva pitäisi saada tasavertaiseksi palkansaajien kanssa.” ”Sosiaaliturvaa tulisi ehdottomasti uudistaa niin, että myös itsensäyöllistäjien toimeentulo on turvattu sairauden tai heikon työtilanteen aikana. Viranomaisten mahdollisuus mielivaltaisuuteen esim. tukipäätöksiä tehtäessä täytyy eliminoida. Kaikkia tulisi kohdella tasavertaisesti työllistymistavasta riippumatta.”

Itsensäyöllistämistä helpottaisi erityisesti arvonlisäverotuksen kehittäminen. Tähän liittyen esitettiin erityisesti arvonlisäverovelvollisuuden alarajan nostoa. Näkemykset kannustavasta alarajasta olivat 40 000 eurosta 80 000 euroon. Näitä mainintoja esitti yli 160 itsensäyöllistäjää.

YEL-maksujen joustavuuden kehittäminen ja YEL-maksujen kohtuullistaminen olivat myös yksi usein toistuva näkökulma lainsäädännön kehittämisessä. Mainintoja niistä oli noin 120.

”YEL:n järjeistäminen (on suunniteltu suurien yritysten omistajien tilanteeseen, ei itsensäyöllistäjille (tmi), joilla ei palkattua työvoimaa, lisäksi tämänhetkinen minimi-YEL ei kai kartuta eläkettä, vaan vaikka kuinka maksaisi, eläke on samansuuruinen kuin niillä, jotka eivät ole koskaan tehneet työtä ja maksaneet mitään: se on aika epäreilua.”

Muita usein mainittuja kehittämiskohteita olivat yleinen työn verotuksen vähentäminen (100 mainintaa), perustulomallin kokeilu tai käyttöönotto (mainintoja noin 60) ja byrokratian vähentäminen tai normien purku (55 mainintaa).

Edellä kuvatuissa näkemyksissä kuvastuu itsensäyöllistäjien tyytymättömyys omaan tilanteeseensa vaikkakin suurin osa selvityksen kyselyyn vastanneista olikin yleisesti tyytyväisiä työmuotoonsa. Asiantuntijahaastatteluisa kävi ilmi, että lainsäädännön kehittämistä leimaa paradoksi. Yhtäältä todetaan, että lainsäädännössä on vain hyvin vähän työttömyys- tai sosiaaliturvaan liittyviä teknisiä ongelmia. Toisaalta kysymys on usein enemmän periaatteellisista kysymyksistä kuten työttömyy-

den ja yrittäjyyden jaksottamisesta tai koko eläkevakuutusmallista, jossa yrittäjillä ja työntekijöillä on omat vakuutuksensa. Monet katsovat, että ongelma on enemmän poliittinen kuin lainsäädäntötekniinen.

Selvityksen työpajassa toteutetussa implikaatioanalyysissä erityisesti työ- ja elinkeinohallinnon asiantuntijat nostivat esiin, että niin kauan kuin yrittäjyys määritellään eri lainsäädäntöalueissa hyvin eri tavoin, rajanveto-ongelmia syntyy aina. Tästä seuraa haasteita myös työ- ja elinkeinopalvelujen asiantuntijoille siinä, miten he osaavat neuvoa ja ohjata alkavia yrittäjiä tai esimerkiksi yritystoimintaa suunnittelevia työnhakijoita.

6.2 Itsensätyöllistäjien kehittämis ehdotukset julkisille palveluille

Julkisiin palveluihin liittyvissä kehittämis ehdotuksissa nousevat esiin vahvasti samat asiakokonaisuudet kuin lainsäädäntöön liittyvissä ehdotuksissa. Vastauksissa korostuu lainsäädännöllisten parannusten tarve, eikä lainsäädännöllistä ja palvelunäkökulmaa osata erottaa toisistaan. Vastauksissa korostuu erityisesti työterveyshuollon ja sosiaaliturvan puute. Maininnat työttömyysturvan puuttumisesta toistuvat myös usein. Päähuomiona on, että itsensätyöllistäjien asema ja palvelut pitäisi saada yhdenvertaisemmiksi palkansaajien kanssa ja erityisesti työterveyshuollon puuttuminen koetaan epätasa-arvoistavaksi. Vastauksissa tuotiin esiin se, että itsensätyöllistäminen on kasvava ilmiö, minkä johdosta tulisi pohtia miten palveluja kehitetään jatkossa.

”Ihan millä tahansa tavoilla, jotka edistävät sitä, että itsensätyöllistäjän riski toimeentulon yllättävään katoamiseen pienenee. Se, että lähes kaikki olisivat palkkatyössä, ei vaan ole nykytyöelämää, ja on älytöntä, että itsensätyöllistäjä on niin paljon heikommissa ja vähemmän turvatussa asemassa kuin palkansaaja.”

Vastauksista oli luettavissa, että TE-toimistoilta odotetaan ymmärrystä ja positiivista asennetta, työn murrosta ja itsensätyöllistäjiä kohtaan. TE-toimistojen asiantuntijoilta toivotaan ymmärrystä nykyisen ja erityisesti tulevaisuuden työelämän vaatimuksille. Vastaajat toivovat vähemmän byrokratiaa ja selkeää hyväksyntää sille,

että itsensätyöllistäjät ovat jo nyt iso joukko ja että heidän määränsä tulee jatkossa todennäköisesti kasvamaan. Vastauksissa korostettiin TE-toimistojen asiantuntijoiden asennemuutosta sen suhteen, että TE-toimisto voisi rohkaista ihmisiä tekemään työtä itsenäisesti. Vastauksissa toivotaan enemmän julkista keskustelua itsensätyöllistämistä. Vastauksissa tuotiin esiin näkemyksiä myös siitä, että julkisten palveluiden työntekijöiden tulee tuntee itsensätyöllistäminen nykyistä paremmin.

”Itsensätyöllistyminen tulee nähdä TE-toimistossa mahdollisuutena, ei uhkana kuten nyt.”

”Pois syyllistäminen ja tilalle ymmärrys yhteiskunnan muuttumisesta. Kaikille ei ole enää 8-16 töitä!”

”TE-toimiston henkilökunta pitäisi a) kouluttaa ymmärtämään nykyistä silpputyöntekijän kohtaamaa tyhjyyttä: ei ole mitään järjestelmää jossa olemme sisällä b) kouluttaa työntekijät nykyajan rakenteiden alkeisiin ja siihen, että he sisäistäisivät oman työnsä: eli he neuvoisivat ihmisiä toimimaan nykyajan rakenteissa oikein.”

Kehittämissuhteissa nousee esiin tarve yhdenmukaistaa julkisia palveluita ja neuvontaa. Itsensätyöllistäjien mielestä TE-toimistojen ja muiden viranomaisten haasteena on, että tulkinta henkilön sijoittumisesta akselilla työtön–yrittäjä–palkansaaja vaihtelee merkittävästi. Julkisilta palveluilta odotetaan yhdenmukaisempaa ohjeistusta sekä henkilöstöltä ymmärtävämpää asennetta uusien työllistymisen muotojen kohtaan. Vastajat kokivat, että heitä kohdellaan eri tavoin eri TE-toimistoissa. Erityisesti TE-toimistojen työttömyysturvaa koskeviin päätöksiin toivotaan yhdenmukaisuutta. TE-toimistojen lausuntojen käsittelyaikoihin toivottiin myös nopeutusta.

”Nykyään eri henkilöiltä saa eri tietoa esim. verovirastossa ja TE-toimistoissa. Nykyisellään virkailijoiden tulkinnat eroavat kovasti toisistaan eikä aina ymmärretä, että työ ei ole enää samanlaista säännöllistä puurtamista virka-aikana kuin ennen.”

”Ylipäätään itsensätyöllistäjien kohtelussa esimerkiksi TE-toimistossa pitäisi olla selkeämpi linja, jotta päätökset eivät ole vain asiaa käsittelevän ihmisen varassa - ja tämän linjan tulisi olla sellainen, että se tukee, auttaa ja kannustaa työntekoon, ei lannista.”

Itsensätyöllistäjät toivoivat, että TE-toimistot jakaisivat tietoa erilaisista itsensätyöllistämisen muodoista ja työllistymiskavanista. Viranomaisten tulisi olla paremmin tietoisia myös itsensätyöllistäjien työn luonteesta. TE-toimistoissa tulisi olla saatavilla tietoa itsensätyöllistämisen mahdollistavista palveluista, kuten laskutus- ja muista osuuskunnista. Julkisilta palveluilta toivottiin lisäksi toiminnan kehittämistä keikkatyönvälityksessä. Joukossa oli myös positiivisia kommentteja:

”Te-toimistolla oli erittäin hyvä info itsensätyöllistäjille, olin positiivisesti erittäin yllättynyt, samanlaista tukea lisää muuallekin, ymmärrystä enemmän freelanceriudesta.

”TE-toimistossa voisi olla neuvontaa itsensätyöllistäjille.”

Vastauksissa korostettiin julkisten palveluiden ja byrokratian selkeyttämistä ja vähentämistä, ei niiden lisäämistä. Byrokratian vähentäminen mainittiin noin 30 vastauksessa. TE-hallinnolta toivotaan ketterää ja joustavaa palvelua sekä toimivia verkkopalveluja. Yrittäjiä toivottiin otettavan julkisen sektorin päätöksentekoon nykyistä vahvemmin. Palveluja toivottiin myös keskittävän yhteen paikkaan esimerkiksi perustamalla itsensätyöllistäjille oma neuvontayksikkö. Palveluiden keskittämisestä saatiin noin 20 mainintaa.

”Byrokratiaa vieläkin kevyemmäksi, esim TE-toimistossa, Kelalla ja verotoimistossa.”

”Selkiyttää byrokratiaa monin tavoin ja ymmärtää nykyinen ja erityisesti tulevaisuuden työkuulttuurin vaatimukset. Vähemmän byrokratiaa, erilaiset yrittämistävat tarvitsevat erilaisia yritysmuotoja. Itsensätyöllistäjille ei saa sisällyttää kaikkia sellaisia velvotteita, joita varsinaisille yrityksillä on.”

”Keskittää neuvontapalvelut yhteen paikkaan esim: uusyrityskeskuksiin. Alkavan yrittäjän neuvonta yhdelle pisteelle toimialan mukaan. ”

Julkisilta palveluilta toivotaan tasapuolisuutta kilpailuttamisessa. Asia nousee esiin noin 20 vastauksessa. Vastajat kokivat, että julkiset hankinnat tehdään usein niin, että pienyrittäjien on mahdotonta voittaa niitä. Vastauksissa tuotiin esiin näkemyksiä siitä, ettei julkisella rahalla saisi kilpailla yrittäjiä vastaan. Vastauksista oli myös

jonkin verran mainintoja siitä, etteivät itsensätyöllistäjät tiedäneet mitä palveluja on saatavilla. Lisäksi vastauksissa esitettiin tarve maksuttomille koulutuksille tai koulutusmäärärahaa yrittäjien käyttöön.

Erityisesti freelancereiden vastauksissa yhtenä yksittäisenä kehittämissuositukseksi nostetaan esiin perustulomalli. Freelancereista keskimäärin 10–20 prosenttia mainitsi uudenlaisen perustulomallin olevan oikea suunta julkisten palveluiden kehittämiseksi. Perustulolta odotetaan paljon ratkaisuja nykyisiin työn vastaanottamiseen liittyviin ongelmiin. Itsensätyöllistäjien vahva näkemys oli, että kaikkeen työntekoon tulisi kannustaa ja nykyinen järjestelmä on johtanut siihen, että keikkatöitä ei kannata aina ottaa vastaan.

”Järjestelmään tarvitaan joustavuutta. Työn uudet muodot pitää tunnustaa ja niihin kannustaa, ei niin että työn vastaanottamisesta rangaistaan. Perustulo on ratkaisu tähän ongelmaan.”

”Perustulo olisi silpputyöläisen onni.”

”Alkuun vaikka joustoa työttömyystukien, itsensätyöllistämisen ja pätkätoiden yhteensovittamiseen. Systeemin kankeus ja hyväksikäytön pelko jäädyttää työllistymistä, se ei tue sitä.”

6.3 Jakamis- ja alustatalouden toimijoiden kehittämissuositukset

Mitä Suomessa tulisi tehdä jakamis- ja alustatalouteen perustuvien uusien työpaikkojen synnyttämisen tukemiseksi? Selvitystä varten haastatellut asiantuntijat toivat esiin, että jakamis- ja alustatalous tarjoaa mahdollisuuksia työllisyystavoitteiden tukemiseen ja uusien työpaikkojen syntymiselle. Potentiaalia nähdään olevan esimerkiksi kotitaloustoimialalla ja yritysten käyttöön kehitetyissä jakamistalouden periaatteilla toimivissa alustoissa, jotka välittävät työntekijöitä esimerkiksi kausiluonteisiin töihin.

Yhtenä alustatalouden kehittymistä hidastavana tekijänä asiantuntijat näkevät asenneilmapiirin. Kotimaista alustataloutta pitäisi edistää aktiivisesti mm. kannustinloukkujen poistamisella. Useat haastatellut asiantuntijat ottivat esiin perustulomallin kokeilun tärkeyden. Perustulolta odotetaan paljon erityisesti työmarkkinoiden joustavoittamiseksi. Selvityksessä haastatellut asiantuntijat toivat esiin myös sen, että Suomessa yksityishenkilöiden välisen palveluiden myymisen hankaluus hidastaa alustatalouden laajentumista. Yksityishenkilöt kokevat mm. palkanmaksuun liittyvät lakisääteiset velvollisuudet ja byrokratian liian raskaina ja työn ostamisen kalliina.

”Mikäli asennemuutosten myötä myös kannustinloukut vähenee sekä AY- ja yrittäjäjärjestäjien lobbaus pienenee, on mahdollista, että Suomessa alustatalous lisäisi myös työllisten määrää.”

Suomi nähdään haasteellisena jakamistalouden markkinana pitkien välimatkojen vuoksi. Jakamis- ja alustatalouden toimijoiden näkemysten mukaan Suomessa potentiaalisia markkina-alueita ovat lähinnä Etelä-Suomen isot kaupungit. Jakamistalouden yritysten ajatellaan toimivan parhaiten kaupungeissa, joissa ihmiset asuvat lähellä toisiaan.

Jakamis- ja alustatalouden toimijat toivat esiin viestinnän tärkeyden ”ennakkoluuloja vastaan taistelussa” ja positiivisen asenneilmapiirin luomisessa. Jakamis- ja alustatalous tuo mahdollisuuksia uudelle liiketoiminnalle esimerkiksi kausiluonteisten töiden välityksessä. Useammat haastateltavat toivat esiin näkemyksiä siitä, että tekemätöntä työtä on Suomessa valtava määrä erityisesti kotitalouspuolella. Eri asiantuntijoilla oli myös yhteinen näkemys siitä, että Suomessa on vahvaa teknistä osaamista digitaalisten alustojen luomiselle.

”Kotitaloustrendi tulee vielä. Seuraavaksi kuitenkin yritysten alustatalous tulee varmasti kasvamaan huomattavasti, koska yritykset ovat tottuneet ulkoistamaan ja käytännössä tämä on palvelun ostamista. Valtion taholta toivotaan vihreää valoa: alustatalous on ok! Kaivataan viestiä siitä, että voi olla myös laillisia alustatalouden palveluita. Tällä hetkellä mediassa viestitään liikaa negatiivista asioista.”

7 Johtopäätökset

Tässä luvussa esitellään selvityksen keskeiset johtopäätökset itsensätyöllistämisen sekä jakamis- ja alustatalouden näkökulmista.

Jakamis- ja alustatalouden merkitys itsensätyöllistämisessä on toistaiseksi vähäinen. Itsensätyöllistäjien määrä on kasvanut tasaisesti viimeksi kuluneen 15 vuoden aikana. Itsensätyöllistäjien määrässä ei ole nähtävissä suurta ja äkillistä nousua ja itsensätyöllistämisen kasvua selittävät ennen muuta työelämän uudet muodot ja työmarkkinoiden rakenteelliset muutokset. Toisaalta jakamis- ja alustatalouteen liittyvät ilmiöt ja palvelut ovat kuitenkin voineet lisätä sellaista uuden tyyppistä itsensätyöllistämistä, joka ei näy tilastoissa.

Itsensätyöllistämisen uudet muodot haastavat perinteisen työelämän käsitteistön. Itsensätyöllistämiseen liittyvä käsitteistö on vakiintumatonta, eikä se istu perinteiseen yrittäjä–palkansaaja jaotteluun. Esimerkiksi laskutuspalvelujen tai -osuuskuntien kautta työskentelevät henkilöt voivat olla verotuksellisesta näkökulmasta palkansaajia, mutta he eivät miellä itseään palkansaajiksi, koska työskentelevät freelancerin tai yrittäjän tavoin usealle työnantajalle erilaisissa lyhyissä jaksoissa. Henkilöt kutsuvat itse itseään tilanteesta riippuen esim. freelanceriksi tai kevytyrittäjäksi. Kuvaavaa on, etteivät monet selvityksen kyselyyn vastaajat osanneet valita, ovatko he päätoimisia freelancereita vai palkansaajia.

Jakamis- ja alustatalouden ilmiöt sekä itsensätyöllistäminen haastavat monelta osin olemassa olevaa lainsäädäntöä. Itsensätyöllistäjät sekä jakamis- ja alustatalouden toimijat esittivät useita muutosehdotuksia nykyiseen lainsäädäntöön. Vaikka itsensätyöllistäjät ovat nykyiseen työmuotoonsa pääosin tyytyväisiä, niin samalla he kokevat nykyisen lainsäädännön kuitenkin epäoikeudenmukaisena. Useimmin esiinnostettuja kehittämiskohteita ovat heikko työttömyys- ja sosiaaliturva ja työterveyshuollon puute. Lainsäädännölliset muutosehdotukset liittyvät vahvasti arvonlisäverotuksen ja YEL-maksujen joustavoittamiseen ja kehittämiseen. Ehdotuksia tuli myös kannustinloukkujen poistamisesta ja byrokratian keventämisestä. Yhtenä pääteemana nousevat esiin itsensätyöllistäjien toiveet perustulomallin käyttöönotosta.

Monet tärkeät ratkaisut, joilla vaikutetaan itsensätyöllistämisen tulevaisuuden kehitykseen ovat poliittisia tai erilaisiin etuuksiin liittyviä. On todennäköistä, että työmarkkinoiden muutokset haastavat nykyiseen työn tekemiseen liittyviä ilmiöitä niin merkittävästi, että syntyy tarve työn tekemiseen liittyvän peruslainsäädännön poliittiselle uudelleenarvioimiselle. Tällaisia osa-alueita voivat olla työntekijä-yrittäjä –dikotomian uudelleenmäärittely, eläkevakuutusjärjestelmän kahtiajaon purku, kannustinloukkujen poistaminen, aloittavan yrittäjän verotus tai palkkatulon ja pääomatulon erilaiset verokohtelut.

Itsensätyöllistäjien työttömyysturvan kehittämistarpeita kartoitettiin joulukuussa 2016 julkaistussa selvityksessä (Löfgren & Hellstén, 2016). Selvityshenkilöt ehdottavat työttömyysturvajärjestelmään muutoksia, joilla kannustetaan itsensätyöllistämiseen pää- tai sivutoimisesti, otetaan nykyistä paremmin huomioon erilaiset työnteon muodot sekä tehdään siirtyminen palkkatyön ja yrittäjyyden välillä joustavaksi. Selvityksen pohjalta esitetään mm. yrittäjä- ja palkansaajatyön väliinpuotamisen riskin kaventamista. Löfgren ja Hellstén esittävät myös nykyisiin säännöksiin pohjautuvan yhdistelmävakuutuksen käyttöönottoa.

Lyhytaikaisen työn vastaanottamiseen liittyvät hankaluudet ja kannustinloukut vähentävät itsensätyöllistämistä. Selvityksen tulokset tukevat aiempia havaintoja siitä, että itsensätyöllistäminen on usein sivutoimista ja työtä yhdistetään erilaisiin elämäntilanteisiin. Kansainväliset selvitykset ovat osoittaneet, että jakamistaloudessa työllistyminen tarjoaa harvoin riittävää toimeentuloa, jotta työ voisi toimia ensisijaisena tulonlähteenä. Useat itsensätyöllistäjät kokivat yhteiskunnan ”rankaisevan” lyhytaikaisesta töiden vastaanottamisesta. Lyhytaikaisten töiden vastaanottamista hidastaa mm. se, että itsensätyöllistäjä voidaan tulkita sosiaaliturvan näkökulmasta yrittäjäksi ja lyhytaikaisen työn vastaanottamista vaikeuttavat erilaiset tulorajat.

Laskutuspalvelut ovat verrattain uusi, mutta nopeasti kasvanut ilmiö. Laskutuspalveluiden hyödyntäminen on kasvanut viime vuosina paljon. Merkittävä osa vastaajista aikoo hyödyntää laskutuspalveluja myös jatkossa. Huomattava osa laskutuspalveluiden kautta työskentelevistä myös raportoi, ettei työn tilaaja halua/ voi palkata henkilöä työsuhteeseen. Työn tilaajan näkökulmasta yrityksen laskuttaminen voi olla vaivattomampi ja riskittömämpi vaihtoehto verrattuna henkilön palkkaamiseen. Osalla kevytyrittäjyys toimii askeleena tai välivaiheena kohti oman

yrittäjien perustamista. Jatkossa olisi mielenkiintoista seurata muodostuuko kevytyrittäjistä pysyvä ryhmä, ja missä määrin kevytyrittäjyys toimii todellisuudessa polkuna yrittäjyyteen. Mielenkiintoista olisi myös selvittää, miten laskutuspalvelu- ja digitaalisia alustoja hyödynnetään yhdessä tai erikseen ja kuinka se vaikuttaa henkilön ansioihin.

Itsensätyöllistäjät ovat pääosin tyytyväisiä tilanteeseensa ja suhtautuvat tulevaisuuteen positiivisesti. Itsensätyöllistäjien kokemat hyödyt kiteytyvät vapautteen, joustavuuteen ja työn mielekkyyteen. Erityisesti yksinyrittäjien ja ammatinharjoittajien työmarkkina-asema on vakaa ja he suhtautuvat myös tulevaisuuteen pääasiassa positiivisesti. Freelancereiden ja erilaisten sivutoimisten itsensätyöllistäjien ja keikkatyöläisten ryhmät ovat varsin heterogeenisiä työmarkkina-aseman näkökulmasta. Osa freelancereista suunnittelee tällä hetkellä yrityksen perustamista ja erilaiset keikkatyöt voivat toimia myös polkuina yrittäjyydelle.

Työnvälitykseen tähtäviä digitaalisia alustoja on viime vuosina syntynyt runsaasti. Vaikka niiden toiminnan merkitys työnvälityksen tai liiketoiminnan näkökulmasta on vielä orastava, voidaan osassa niistä nähdä olevan merkittävää kasvupotentiaalia tulevaisuudessa. Selvityksessä kuullut asiantuntijat tunnistivat potentiaalia olevan esimerkiksi kotitalouspuolella ja yritysten käyttöön suunnitelluissa alustoissa.

Digitaalisia työnvälitysalustoja hyödyntäviä itsensätyöllistäjiä on toistaiseksi vähän. Selvityksen kyselyllä tavoitettiin hyvin vähän sellaisia itsensätyöllistäjiä, jotka työskentelevät pääasiassa digitaalisten alustojen kautta. Tulokset osoittavat, että muiden digitaalisten alustojen kuin sosiaalisen median kanavien hyödyntäminen on toistaiseksi vähäistä. Selvityksen pohjalta onkin tästä syystä vaikeaa arvioida jakamis- ja alustatalouden itsensätyöllistäjien määrää tai työmarkkina-asemaa Suomessa. Eri asiantuntijoiden ja tutkijoiden arvioiden mukaan jakamis- ja alustatalous voi muuttaa kuitenkin työn tekemisen tapoja tulevaisuudessa. Oletettavasti erilaisten digitaalisten alustojen merkitys työnvälityskanavana sekä työllisyyden ja kasvun edistämisessä tulee lähitulevaisuudessa kasvamaan.

8 Kehittämissuositukset

Työ- ja elinkeinopalveluiden näkökulmasta keskeistä on tukea jakamis- ja alustatalouteen liittyvän yritystoiminnan syntymistä ja tiedostaa tällainen toiminta yhtenä uutena yrittäjyyden ja työllistymisen muotona. Tärkeää on, että TE-hallinnon asiantuntijat käyvät systemaattisesti vuoropuhelua ja kohtaavat jakamis- ja alustatalouden ja yritysten toimijoita. Digitaalisten alustojen ja laskutuspalveluiden mahdollisuuksista tulee viestiä ja alustojen luomat työmahdollisuudet tunnistaa.

Jakamis- ja alustatalous luo mahdollisuuksia tarjota uusia keinoja työllisyyden edistämiseksi. Tärkeää on TE-hallinnon työntekijöiden koulutus ja osaamisen päivittäminen. Selkeyden vuoksi tulisi työ- ja elinkeinopalveluissa tunnistaa erilaiset itsensätyöllistämisen muodot ja niihin liittyvät käsitteet ja ilmiöt, joita tässä selvityksessä on kuvattu. Tietoa erilaisista työllistymiskanavista ja itsensätyöllistämisen mahdollistavista palveluista, kuten laskutuspalveluista ja osuuskunnista pitäisi olla helposti saatavilla TE-toimistossa.

Alustataloudessa on tärkeää, että itsensätyöllistäjät osaavat itse markkinoida omaa osaamistaan alustoilla ja tämä tulisi huomioida TE-palveluissa. Palveluiden kehittämisen näkökulmasta itsensätyöllistäjiä voisi hyödyttää esimerkiksi se, että luotaisiin erilaisia yritys- ja vertaisverkostoja. Tällaisia voisivat olla esimerkiksi yritystapahtumat, palveluiden vieminen alustatalouden toimijoiden piiriin sekä yhteiskehittely näiden toimijoiden kanssa. Keskeinen kanava on osana TE-digitalisaatiohanketta käynnistyvä työmarkkinatori sähköisten työnvälitysalustojen kanssa, jonka rakentamisen lähtökoh-tina ovat tiivis yhteistyö eri toimijoiden välillä, vuorovaikutus ja yhteisen tiedon jaka-minen ja hyödyntäminen myös digitaalisten työnvälitysalustojen kanssa.

Suosituksset TE-palveluille ja tuleville kasvupalveluille

Konkreettiset suositukset TE-palveluiden ja tulevien kasvupalvelujen⁹ kehittämiseksi tulevaisuudessa tämän selvityksen perusteella ovat:

Suositus 1: Alkavien yrittäjien neuvonnassa tulee varmistaa riittävä osaaminen itsensätyöllistämisen, alustatalouden ja jakamistalouden keskeisistä teemoista.

Tämä voisi tarkoittaa jakamis- ja alustatalouden ja itsensätyöllistämisen käsitteiden läpikäymistä TE-hallinnossa sekä teeman huomioimista esimerkiksi yrittäjyyskoulutuksessa. Itsensätyöllistämistä sekä jakamis- ja alustataloutta voitaisiin käsitellä myös TE-hallinnon muissa koulutuksissa ja ajankohtaisseminaareissa.

Tulevaisuudessa kasvupalveluiden näkökulmasta on todennäköistä, että kasvupalvelujen tuottajat itse kiinnittävät vahvasti huomiota jakamistalouteen ja itsensätyöllistymiseen väylänä työhön ja yrittäjyyteen. Tämä olisi todennäköistä tilanteessa, jossa kasvupalvelujen tuottajille maksettaisiin henkilöiden saamisesta työmarkkinoille, oli työn tai yrittämisen muoto mikä hyvänsä. Yksityiset henkilöstöpalvelualan yritykset hyödyntävät jo nykyään varsin laajasti digitaalisia työnvälityksen alustoja, tai omistavat niitä. Sama havainto toistuu myös meneillään olevassa työnvälityksen kärkihankkeen mukaisten pilottien arviointitutkimuksessa, ja siinä tutkimuksessa toteutetuissa palvelujen tuottajien haastatteluissa.

Suositus 2: Digitaalisten työnvälitysalustojen potentiaali tulee hyödyntää julkisessa työnvälityksessä integroimalla nämä osaksi julkisen työnvälityksen sähköisiä palveluja.

TE-palveluissa on aloitettu yhteistyö digitaalisten työnvälitysalustojen hyödyntämiseksi. Työmarkkinatori on tästä yksi esimerkki. Tällaista yhteistyötä tulee jatkaa, sillä siihen on kiinnostusta ja kaikki hyötyvät yhteistyöstä.

Tulevan kasvupalvelu-uudistuksen yhteydessä yhtenä perusajatuksena on hankkia tulevia kasvupalveluja markkinoilta. Useat potentiaalisista kasvupalveluja tarjoavista toimi-

9 Nykyiset yrityspalvelut ja TE-palvelut yhdistetään kasvupalveluiksi tulevassa maakuntaudistuksessa vuoden 2019 alusta. Kasvupalvelu-uudistuksella vastataan talouden ja työmarkkinoiden muutosten aiheuttamiin haasteisiin ja yhdistetään julkiset yritys- ja TE-palvelut asiakaslähtöiseksi kokonaisuudeksi. Uudistuksella edistetään osuvampaa työnvälitystä ja yritysten kasvua tukevia palveluja.

joista hyödyntävät omassa toiminnassaan digitaalisia työnvälityksen alustoja tai laskutuspalveluita. Näin ollen niiden hyödyntäminen kasvupalveluissa tapahtuisi itsestään.

Suositus 3: Työ- ja elinkeinohallinnon tulee käydä aktiivista ja systemaattista vuoropuhelua jakamis- ja alustalouden toimijoiden kanssa.

Jakamis- alustatalouden hyödyntäminen on nykyisille TE-palveluille ja tuleville kasvupalveluille osaamiskysymys. Tämän vuoksi tulee jatkossa aktiivisesti käydä systemaattista vuoropuhelua jakamistalouden toimijoiden, itsensätyöllistäjäryhmien ja julkisten palvelujen järjestäjien välillä. Keskeistä on luoda kumppanuustyölle pysyviä rakenteita ja työryhmiä. Parhaimmillaan tämä toteutuu yhteiskehittelyn kautta.

Suositus 4: Työ- ja elinkeinohallinto voisi osaltaan olla luomassa edellytyksiä sellaisen yrityspalvelujen kehittämiseksi, joissa itsensätyöllistäjiä ja alusta- ja jakamistalouden toimijoita verkotetaan keskenään.

Selvityksen kyselyssä ja haastatteluissa itsensätyöllistäjät näkivät toisilta yrittäjiltä (tai toisilta itsensätyöllistäjiltä) saadun tuen kaikista tärkeimmäksi tueksi. Jakamis- ja alustataloutta sivuavissa tutkimuksissa asiaa on myös nostettu esiin. Tulevissa kasvupalveluissa¹⁰ tulisi huomioida alkavien yrittäjien vertaistuen merkitys osana palveluiden kehittämistä. Tulevien kasvupalvelujen järjestäjien tulee palveluita hankkiessaan kiinnittää huomiota siihen, että kasvupalvelujen tuottajilla on osaamista ja kykyä kytkeä palvelukonsepteihinsa myös yrittäjien ja yritysten välinen mentorointi. Työllisyyspalveluissa potentiaaliset kasvupalveluntuottajat kehittävät jo nyt tämän tyyppisiä ratkaisuja, joissa yritystoimintaa suunnittelevat toimivat erilaisissa vertaisryhmissä.

Jatkotutkimuskohteita

Selvityksessä käsitellyt ilmiöt ovat luonteeltaan niin laajoja, että ne vaativat ylipääntään lisää tutkimusta. Itsensätyöllistäjän käsite on monessa mielessä liian laaja ku-

¹⁰ Työ- ja elinkeinoministeriö on toteuttamassa selvityksen laadintahetkellä laajaa Kasvupalvelu-uudistusta, jossa julkiset työllisyys- ja yrityspalvelut kootaan yhdeksi kasvupalveluksi. Palvelut toteutetaan järjestäjä-tuottaja –mallilla, jossa julkinen valta vastaa palvelujen järjestämisestä ja tuottaminen tapahtuu kilpailullisessa ympäristössä. Kasvupalvelu-uudistus on selvityksen laadintahetkellä valmisteluvaiheessa.

vaamaan riittävän täsmällisesti ilmiöön liittyviä tekijöitä. Se niputtaa alleen hyvin erilaisia työn tekemisen ja yrittäjyyden muotoja, joiden haasteet ovat paitsi yksilöiden itsensä niin myös yhteiskunnan, lainsäädännön ja viranomaistoiminnan näkökulmasta hyvin erilaisia. Jatkossa tutkimusta tulisi kohdentaa tarkemmin eri itsensätyöllistäjäryhmiin ja yksittäisiin ilmiöihin, kuten esimerkiksi digitaalisten alustojen ja laskutuspalveluiden hyödyntämiseen. Jatkotutkimuskohteena tulisi olla myös jakamis- ja alustatalouden piirissä toimivien henkilöiden määrän tarkempi selvittäminen sekä näiden ilmiöiden taloudellisen merkityksen selvittäminen. Tämä edellyttäisi tiedonkeruun integrointia Tilastokeskuksen toteuttamiin tutkimuksiin.

Liite 1: Kyselyn saatekirje, TEM:n tiedote ja kyselylomake

Kyselyn saatekirje

Työ- ja elinkeinoministeriö toteuttaa tutkimuksen itsensätyöllistämistä ja jakamistaloudesta työelämän murroksessa. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää itsensätyöllistämisen nykyistä laajuutta ja merkitystä kasvun ja uusien työpaikkojen synnyttämiseksi tulevaisuuden työmarkkinoilla (liitteenä tiedote). Selvitystyö käynnistyi kesäkuussa 2016 ja tutkimuksen raportti valmistuu joulukuussa 2016. Kyselyn tuloksia hyödynnetään myös itsensätyöllistäjiin liittyvässä työttömyysturvan muutostarpeita kartoittavassa selvityksessä.

Osana selvitystä toteutetaan sähköinen kysely pää- ja sivutoimisesti toimiville itsensätyöllistäjille eli yksinyrittäjille, ammatinharjoittajille, freelancereille ja apurahan-saajille. Kysely on käynnissä 23.9.2016 saakka. Kysely on rakennettu niin, että kohderyhmään kuulumaton henkilö ohjautuu pois kyselystä.

Kiitoksia yhteistyöstä kyselyn toteuttamisessa!

Terveisin,

Owal Group Oy

Työllisyys- ja yrittäjyysosasto

Tiedote

Arvoisa vastaanottaja

29.6.2016

Itsensätyöllistäminen ja jakamistalous työelämän murroksessa -tutkimus 06/2016-12/2016

Työ- ja elinkeinoministeriö toteuttaa tutkimuksen itsensätyöllistämisestä ja jakamistaloudesta työelämän murroksessa.

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää itsensätyöllistämisen nykyistä laajuutta ja kasvunäkymiä sekä jakamistalouteen perustuvan itsensätyöllistämisen merkitystä kasvun ja uusien työpaikkojen synnyttämiseksi tulevaisuuden työmarkkinoilla. Lisäksi tutkimuksessa kartoitetaan työn jakamistalouteen perustuvia mahdollisuuksia ja haasteita.

Tutkimuksen avulla muodostetaan näkemys julkisten työ- ja elinkeinopalvelujen roolista itsensätyöllistämisen edistämisessä ja luodaan konkreettisia suosituksia siihen, miten palveluja tulee jatkossa kehittää.

Työn toteuttaa Owl Group Oy. Kirjallisuus- ja tilastoanalyysien ohella tutkimuksessa kuullaan haastattelujen, kyselyn ja työpajatyöskentelyn myötä laajalti itsensätyöllistämisen ja jakamistalouden asiantuntijoita. Työ käynnistyy kesäkuussa 2016 ja tutkimuksen raportti valmistuu joulukuussa 2016.

Tuija Oivo
Osastopäällikkö

Lisätietoja antavat:

Neuvotteleva virkamies Tiina Oinonen, työnvälitys ja yrittäjyys -ryhmä, työllisyys- ja yrittäjyysosasto, tiina.oinonen@tem.fi, +358 29 50 49295

Toimitusjohtaja Mikko Wennberg, Owl Group Oy, mikko@owalgroup.com, 050 1261

Kysely itsensätyöllistäjille

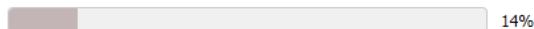
Taustatiedot

Tämä kysely on osa työ- ja elinkeinoministeriön toteuttamaa selvitystä itsensä työllistämistä ja jakamistaloudesta työelämän murroksessa. Kyselyn toteuttaa Owl Group Oy. Kysely on tarkoitettu pää- ja sivutoimisesti toimiville itsensätyöllistäjille eli yksityisrittäjille, ammatinharjoittajille, freelancereille ja apurahansaajille. Kyselyn tavoitteena on kartoittaa itsensätyöllistäjien työmarkkina-asemaa sekä mm. jakamistalouteen perustuvaan itsensätyöllistämiseen liittyviä haasteita ja mahdollisuuksia tulevaisuuden työmarkkinoilla. Kyselyn vastauksia hyödynnetään myös itsensätyöllistäjiin liittyvässä työttömyysturvan muutostarpeita kartoittavassa selvityksessä. Kyselyyn vastaaminen kestää 5-10 minuuttia. Vastauksesi on meille arvokas - kiitos vastauksestasi jo etukäteen!

1. Oletko tällä hetkellä pääsääntöisesti:

- Palkansaaja
- Yrittäjä (jokin yhtiömuodoista Oy, Ay, Ky tai osuuskunta)
- Ammatinharjoittaja/yksityinen elinkeinoharjoittaja (työskentelevät omissa nimissään esim. toiminimellä)
- Freelancer
- Apurahansaaja
- Työtön
- Opiskelija
- Eläkeläinen
- Jokin muu

Muu (täsmennä)

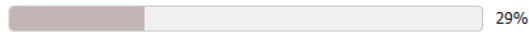

Seur.

Kysely itsensätyöllistäjille

2. Työskenteletkö palkkatyön, opiskelun, työttömyyden tai eläkkeellä olon ohessa sivutoimisesti?

- En työskentele sivutoimisesti.
- Kyllä, työskentelen sivutoimisesti yrittäjänä (jokin yhtiömuodoista Oy, Ay, Ky tai osuuskunta).
- Kyllä, työskentelen sivutoimisesti yksityisenä elinkeinoharjoittajana/ammattinharjoittajana (toiminimellä).
- Kyllä, työskentelen sivutoimisesti laskutusosuuskuntien kautta.
- Kyllä, työskentelen sivutoimisesti apurahalla.
- Kyllä, työskentelen osa-aikaisesti palkansaajana (esim. yhdessä tai useammassa työpaikassa).

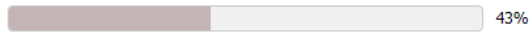
Edell.

Seur.

Kysely itsensätyöllistäjille

3. Oletko tällä hetkellä?

- Yksinyrittäjä (työskentelet yksinään ilman ulkopuolisia työntekijöitä mutta sinulla voi olla yhtiökumppaneita)
- Yrittäjä (on palkattua työvoimaa)
- Maatalousyrittäjä

Edell.

Seur.

Kysely itsensätyöllistäjille

Taustatiedot

4. Millä toimialalla pääsääntöisesti työskentelet?

- Ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta
- Hallinto- ja tukipalvelutoiminta
- Informaatio ja viestintä
- Kaivostoiminta ja louhinta
- Kiinteistöalan toiminta
- Koulutus
- Kuljetus ja varastointi
- Maatalous, metsätalous ja kalatalous
- Majoitus- ja ravitsemistoiminta
- Muu palvelutoiminta
- Rahoitus- ja vakuutustoiminta
- Rakentaminen
- Sähkö-, kaasu- ja lämpöhuolto, jäähdytysliiketoiminta
- Taiteet, viihde ja virkistys
- Teollisuus
- Terveys- ja sosiaalipalvelut
- Tukku- ja vähittäiskauppa; moottoriajoneuvojen ja moottoripyörien korjaus
- Vesihuolto, viemäri- ja jätevesihuolto, jätehuolto ja muu ympäristön puhtaanapito

5. Mikä on ammattisi?

6. Mikä on koulutustaustasi? (valitse ylin mahdollinen)

- Perusaste (peruskoulu tai sitä edeltävä keskikoulu)
- Keskiaste (ylioppilastutkinto, ammatilliset tutkinnot)
- Alempi korkeakoulututkinto (ammattikorkeakoulututkinto, alempi korkeakoulututkinto)
- Ylempi korkeakoulututkinto
- Tutkijakoulutus

7. Minkä ikäinen olet?

- Alle 18 vuotta
- 18-25 vuotta
- 26-35 vuotta
- 36-45 vuotta
- 46-55 vuotta
- 56-65 vuotta
- Yli 65 vuotta

8. Sukupuoli

- Nainen
- Mies

Edell.

Seur.

Kysely itsensätyöllistäjille

Laskutuspalvelujen ja digitaalisten alustojen käyttäminen

9. Työskenteletkö jonkin laskutuspalvelun tai osuuskunnan kautta?

- Kyllä (esim. UKKO.fi, Eezy.fi, Odeal.fi, Finjob.fi)
- Ei

Mikäli kyllä, minkä?

10. Minkälaista hyötyä laskutuspalvelusta tai osuuskunnasta on työssäsi?

11. Miten arvioit hyödyntäväsi laskutuspalveluja tai osuuskuntia lähitulevaisuudessa?

- Enemmän kuin tällä hetkellä
- Saman verran kuin tällä hetkellä
- Vähemmän kuin tällä hetkellä
- En aio käyttää lähitulevaisuudessa

12. Hyödynnätkö jotain digitaalista alustaa työn hankinnassa? (esim. nerot.fi, Freelancer.com, Treameer.com, Facebook.com, me2we.network)

- Kyllä
- Ei

Mikäli kyllä, mitä?

13. Minkälaista hyötyä kyseisestä alustasta/alustoista on työssäsi ollut?

14. Miten arvioisit digitaalisten työnvälitysalustojen merkitystä työllistymiskanavasi lähitulevaisuudessa?

- Merkitys kasvaa
- Pysyy samana
- Merkitys vähenee
- Vaikea sanoa/arvioida

Edell.

Seur.

Kysely itsensätyöllistäjille

Asema työmarkkinoilla

15. Monelleko toimeksiantajalle työskentelet keskimäärin vuoden aikana?

- 1
- 2-10
- 11-30
- yli 30

16. Mikä on tyypillinen toimeksiantosuhteesi kesto?

- Enintään viikko
- Enintään 2 viikkoa
- Yli 2 viikkoa – 4 kuukautta
- Yli 4 kuukautta

17. Toimitko ennen itsesi työllistämistä aiemmin samassa ammatissa?

- Kyllä, palkansaajana
- Kyllä, yrittäjänä
- En

18. Teetkö tällä hetkellä samalle toimeksiantajalle töitä, jolla olit aiemmin palkkatyössä?

- Kyllä
- Ei

19. Millä tavalla olet päätenyt itsesityöllistäjäksi?

- Olosuhteiden pakosta
- Sattuman kautta
- Suunnitellusti, halusin toimia itsensätyöllistäjänä.

20. Kuinka tyytyväinen olet nykyisen kaltaiseen itsesi työllistämiseen työn muotona?

- Erittäin tyytyväinen
- Jokseenkin tyytyväinen
- Jokseenkin tyytymätön
- Erittäin tyytymätön

21. Minkälaisia hyötyjä näet nykyisen kaltaisessa työskentelymuodossa verrattuna perinteiseen palkkatyöhön?

22. Jos olet freelancer tai apurahansaaja: Minkälaisia hyötyjä näet nykyisen kaltaisessa työskentelymuodossa verrattuna yrittäjänä toimimiseen?

23. Mitkä ovat keskeiset haasteet verrattuna perinteiseen palkkatyöhön?

24. Kuinka paljon sinulla on neuvotteluvaltaa työn hinnoittelussa?

- Ei juuri lainkaan
- Jonkin verran
- Melko paljon
- Erittäin paljon

25. Miten arvioit tulevaisuuden näkymiä itsesityöllistämisessä alalla yleisesti?

- Positiivisina (työn kysyntä tulee todennäköisesti kasvamaan)
- Neutraaleina (työn kysyntä säilyy todennäköisesti ennallaan)
- Negatiivisina (työn kysyntä näyttää heikolta)
- Vaikea arvioida

26. Minkälaisena näet oman tulevaisuutesi itsesi työllistämisesssä?

- Tulevaisuus töiden suhteen näyttää epävarmalta.
- Epävarmuutta on mutta suhtaudun positiivisesti tulevaan.
- Uskon, että töitä nykyisen tyyppisellä tavalla riittää hyvin myös jatkossa.

27. Tekisitkö nykyisin samaa työtä mielummin palkansaajana?

- Kyllä, mutta alalla ei ole tällä hetkellä töitä tarjolla palkansaajille.
- Kyllä, mutta alalla ei ole mahdollista tehdä työtä palkansaajana.
- En

28. Miten arvioit mahdollisuutesi työllistyä jatkossa palkkatyöhön ammatissasi?

- Mahdollisuudet ovat hyvät
- Vaikea sanoa
- Mahdollisuudet ovat heikot

29. Aiotko jatkaa nykyisen kaltaista itsesi työllistämisen mallia myös lähivuosina?

- Kyllä
- Todennäköisesti
- En

Edell.

Seur.

Kysely itsensätyöllistäjille

Eri toimijoiden antama tuki itsensä työllistäjille

30. Oletko saanut apua yrityksesi/työsi aloittamiseen tai sen toimintaan?

	Kyllä riittävästi	Jonkin verran	Ei lainkaan	Ei ole ollut tarvetta	En osaa sanoa
TE-toimistolta	☐	☐	☐	☐	☐
ELY-keskukselta	☐	☐	☐	☐	☐
Suomen Yrittäjiltä tai muulta yrittäjien edunvalvontajärjestöltä	☐	☐	☐	☐	☐
Ammattiliitosta	☐	☐	☐	☐	☐
Entiseltä työnantajalta	☐	☐	☐	☐	☐
Toisilta yrittäjiltä	☐	☐	☐	☐	☐
Uusyrityskeskuksilta	☐	☐	☐	☐	☐
Muilta yrityspalveluita tarjoavilta organisaatioilta	☐	☐	☐	☐	☐

31. Miten lainsäädäntöä tulisi mielestäsi kehittää itsensätyöllistäjien näkökulmasta?

32. Miten julkisia palveluja tulisi mielestäsi kehittää itsensätyöllistäjien näkökulmasta?

33. Mitä muita kehittämisehdotuksia sinulla on?

100%

Edell.

Lähetä vastaukset

Liite 2: Selvityksessä haastatellut asiantuntijat

Anna Pärnänen, erikoistutkija, Tilastokeskus

Eija Kiviranta, toimitusjohtaja, Workpilots Oy

Harri Hellstén, työmarkkina-asioiden päällikkö, Suomen yrittäjät

Heikki Ailisto, professori, VTT

Heli Backman, johtaja, sosiaali- ja terveysministeriö

Maria Löfgren, johtaja, Akava

Olli Kopakkala, markkinointipäällikkö, Ukko.fi

Petri Rouvinen, toimitusjohtaja, Etlä

Titta Teittinen, toimitusjohtaja, Eezy.fi

Tuomas Tiilikainen, toimitusjohtaja, WeTaskIt Oy

LÄHTEET

- Ailisto Heikki (toim.), Collin Jari (toim.), Juhanko Jari (toim.), Mäntylä Martti (toim.), Ruutu Sampsa (toim.), Seppälä Timo (toim.) Halen Marko, Hiekkänen Kari, Hyytinen Kirsi, Kiuru Eeva, Korhonen Heidi, Kääriäinen Jukka, Parviainen Päivi ja Talvitie Jaakko. 2016. Onko Suomi jäämässä alustatalouden junasta? Valtioneuvoston selvitys ja tutkimustoiminta.
- Benenson Strategy Group, 2015. Uber. The Driver Roadmap 2.0.
- Blix, Märten, 2015. The economy and digitalization – opportunities and challenges. Confederation of Swedish Enterprise.
- Dervojeda, Kristina; Verzijl, Diederik; Nagtegaal, Fabian; Lengton, Mark & Rouwmaat, Elco, 2013. The Sharing Economy. Accessibility Based Business Models for Peer-to-Peer Markets. European Commission, Business Innovation Observatory.
- Dillahunt, Tawanna R. & Malone, Amelia R., 2015. The Promise of the Sharing Economy among Disadvantaged Communities. CHI'15, April 18 – 23, Seoul, Republic of Korea.
- De Groen, Willem Pieter & Maselli, Ilaria, 2016. The Impact of the Collaborative Economy on the Labour Market, CEPS Special Report No. 138, June 2016.
- Donovan, Sarah A.; Bradley, David H. & Shimabukuro, Jon O., 2016. What does the Gig Economy Mean for Workers? Congressional Research Service Report, Prepared for Members and Committees of Congress.
- Eurofound, 2015. New forms of employment. Publications Office of the European Union, Luxembourg.
- European Commission, 2016a. Communication from the commission to the European parliament, the council, the European economic and social committee and the committee of the regions – A European agenda for the collaborative economy. Commission staff working document, accompanying the document. European agenda for the collaborative economy – supporting analysis. Brussels.
- European Commission, 2016b. Report. The use of collaborative platforms. Flash Eurobarometer 438, March 2016.
- European Commission, 2016c. Synopsis Report on the Public Consultation on the Regulatory Environment for Platforms, Online Intermediaries and the Collaborative Economy.
- European Commission, 2016d. A European agenda for the collaborative economy – supporting analysis. Commission staff working document accompanying the document "Communication from the commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions - A European agenda for the collaborative economy.
- European Commission, 2016e. A European agenda for the collaborative economy. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions.

Eurostatin tilastot.

- Goudin, Pierre, 2016. The Cost of Non-Europe in the Sharing Economy. Economic, Social and Legal Challenges and Opportunities. Study, European Parliamentary Research Service, January 2016.
- Jen, Benjamin; De Heus, Jonathan; Kaur, Jashanjit & Dillahunt, Tawanna R., 2014. Analyzing employment technologies for economically distressed individuals. CHI'14, April 26 – May 1, Toronto, Ontario, Canada.
- Juhanko Jari (toim.), Ailisto Heikki, Mäntylä Martti, Collin Jari, Halen Marco, Hiekkänen Kari, Hyytinen Kirsi-Marja, Korhonen Heidi, Kääriäinen Jukka, Parviainen Päivi, Ruutu Sampsa, Seppälä Timo, Talvitie Jaakko. Digitaaliset palveluekosysteemit ja alustat (VNK/396/48/2015) 2. väliraportti. ETLA.

- Felländer, Anna; Ingram, Claire & Teigland, Robin, 2015. Sharing Economy. Embracing Change with Caution. Näringspolitiskt Forum rapport 11.
- Hall, Jonathan V. & Krueger, Alan B., 2015. An Analysis of the Labor Market for Uber's Driver-Partners in the United States. Working paper 587, Princeton University. Saatavilla: <http://dataspace.princeton.edu/jspui/handle/88435/dsp010z708z67d>. [Käyty 5.8.2016].
- Hellstén, Harri & Löfgren, Maria, 2016. Selvitys työttömyysturvajärjestelmän muutostarpeista palkkatyön ja perinteisen yrittäjyyden välimaastossa. Valtioneuvoston kanslia.
- Juul, Maria, 2015. The sharing economy and tourism. Tourist accommodation. European Parliamentary Research Service. Briefing, September 2015.
- Kangaspunta, Seppo, 2015. Näkökulmia digitaaliseen maailmaan. Trendwikin vuosiraportti 2015. TEM-analyyseja 63/2015.
- Kevytyrittäjyys itsensätyöllistämisen muotona. Sitran ja osuuskunta Eezyn kyselytutkimus kevytyrittäjyydestä. 1.2.2016.Sitra: http://www.sitra.fi/julkaisut/Sitra_fi_linkitykset/Kyselytutkimus_kevytyrittajyydesta_tulokset_FINAL.pdf
- Pärnänen, Anna, 2015. Työn tekemisen tavat 2000-luvulla – tapahtuiko rakenteellisia muutoksia? Työelämän tutkimus, 2015.
- Pärnänen, Anna & Sutela, Hanna, 2014. Itsensätyöllistäjät Suomessa 2013. Tilastokeskus.
- Salo, Ahti; Koivisto, Raija; Strömberg, Juhani; Ilmola, Leena; Turunen, Taija; Rejeski, David; Neittaanmäki, Pekka; Autio, Erkki & Forx, Brenda, 2015. Alustoista arvoa nyt (PVN-konsortio). Tilannekuvaraportti 2015. Suomen Akatemia.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2016. Laskutuspalveluyritykset ja sosiaalivakuuttaminen. Muistio 1.9.2016.
- Sosiaali- ja terveysministeriö (STM), 2013. Luovilla aloilla työskentelevien ja muiden itsensätyöllistävien sosiaaliturvatyöryhmän raportti. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita, 2013:34.
- Sosiaali- ja terveysministeriö (STM), 2008. Tapaturmavakuutus- ja ammattitautilainsäädännön uudistamistyöryhmän muistio. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2008:46 Ministeriöiden julkaisut 14.10.2008.
- Stokes, Kathleen; Clarence, Emma; Anderson, Lauren & Rinne, April, 2014. Making Sense of the UK Collaborative Economy. Nesta, Collaborative Lab.
- Talouselämä. Nro. 39. 4.11.2016.
- Työ- ja elinkeinoministeriö (TEM), 2015. Työvoiman käyttötapojen ja työn tekemisen muotojen muutostrendejä selvittävän ja kehittävän työryhmän loppuraportti. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu. Työ ja yrittäjyys: 2/2015.
- Työ- ja elinkeinoministeriö (TEM), 2013. Itsensätyöllistäjät. Vertailuselvitys. Työ- ja elinkeinoministeriön raportteja, 8/2013.
- Tilastokeskuksen työvoimatutkimukset

Itsensätyöllistäminen ja jakamistalous työelämän murroksessa

Vakituisten ja kokoaikaisten työsuhteiden rinnalla ovat yleistyneet erilaiset uudet tavat tehdä työtä. Työelämässä tapahtuvien muutosten seurauksena kasvava osa ihmisistä tekee aiempaa palkkatyötään uudentlaisissa rooleissa sivu- tai päätoimisesti ns. itsensätyöllistäjinä. Selvityksessä tarkastellaan itsensätyöllistämisen nykyistä laajuutta ja kasvunäkymiä Suomessa sekä jakamistalouteen perustuvan itsensätyöllistämisen merkitystä tulevaisuuden työmarkkinoilla. Raporttiin on koottu itsensätyöllistäjien kehittämis ehdotuksia julkiselle palveluntuotannolle sekä lainsäädännölle. Selvityksen tulosten pohjalta esitetään myös konkreettisia suosituksia työ- ja elinkeinopalvelujen kehittämiseksi.

Verkojulkaisu
ISSN 1797-3562
ISBN 978-952-327-201-9

Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi
Julkaisumyynti: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi

